

MÓRICZ ZSIGMOND ÖSSZES MŰVEI

MÓRICZ ZSIGMOND

CSIBE

ATHENAEUM

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2021
Készült a Summa Artium támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Tartalomfejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-451-6 (online)
MEK-21468

TARTALOM

A VAK MACSKA BELSŐ ÜGYE

CSIBE

ÁGYLAKÓK

RÓZSI ÉS RÓZSI

GYEREKNEVELÉS

KATALIN-EST MUNKANÉLKÜLI URAKNÁL

A MEGFAGYOTT EMBER

CSIBE CSIPOG

MIKULÁSRA LEESETT A HÓ

PESTI KISLÁNY FALUN

EGY KISLÁNY SIET A KÖDÖN ÁT

FÉLTÉKENYSÉG

A PENGŐ LÁNGOT VET

VENDÉGEK

HURCOLKODÁS

CSIBE LEVELE

KIÜT A FEKETE VÉR

CSIBE SZINHÁZBAN VOLT

LÁTOGATÁS A MULTBA

CIGÁNYBÁL

REMBRANDT

A KIADÓ JEGYZETE

A VAK MACSKA BELSŐ ÜGYE

Lassan kioltották az ügyelők az égi rivalda lámpáit. Már a vörös és fehér elmúlt, csak a kékek égtek és világítottak valamennyire. Ez rendkívül titokzatossá tette a budai szántóföldeket, ahol a learatott kukoricatáblák között, imitt-amott óriási bérházak nőttek, mint szörnyeteg bolondgombák, amelyekbe mégis valamiféle élőlények kvártélyozzák magukat s éjszakára szórva nyosan bandukolnak el a BEAC-pálya mellett, hogy a félkomfortos lakásokban éjjeli nyugalomra helyezkedjenek el.

A Vak Macska azonban fehér falaival bevilágít az éjszakába. Az utcai lámpák fényei úgy verődnek vissza a frissen meszelt bódéfalokról, mint a napsugarak a tele holdról.

A fehér teríték szobája fekete: itt hétköznap nem gyujtanak villanyt. Ha vendég jön, meg kell elégednie a sűrke terítéssel. Ez is túlelegáns nekik.

A Vak Macska ugyanis nem dorba-hely. Itt rendes, tüdővésztes prolik köpik ki a tüdejüket a »nagy kőműves« fogyasztása közben s még sört vagy fröccsöt is csak kevesen isznak a krumplipörköltöz, melyet a Vak Macska konyháján oly remekül tudnak elkészíteni, mintha csak éppen tálalás közben hagyták volna ki belőle a húst. A falon komoly freskó figyelmeztet az étteremnek e specialitására. Dupla keretben van felfestve a falra a középpajtó felett a jelszó: »Egyél nagy kőművest, - nagy porció 36 fillér.«

A felirat mellett jobbról-balról rendkívül eredeti festmények vannak. Egy »östehetség« jelentkezett a tulajdonosnénál és meglehetősen számú nagykőműves és még több fröccs ellenében elcsúfította az egész szép fehér helyiséget. Legalább a tulajdonosnő nem tud eleget mentegetőzni, ha új vendége jön, hogy a csirkefogó becsapta őt és rettenetes betyárok és erkölcstelen bokorugrós parasztlányokat pingált, úgy, hogy szégyenére válnak az egész úri Bercsényi-utcának. Én azonban megragadom az alkalmat, hogy e helyről megnyugtassam a kedves Róza mamát, hogy nem kell szégyelnie azokat az östehetségi alkotásokat. Ha a mai ízlésnek nem is felelnek meg, a jövő igazolni fogja őket. Ebben a primitívtségben báj van. A festő unintelligenset ki kellene küldeni Párisba, ahol a latin fertályban szívesen látnák a legromlottabb butyikokban is s ennél nagyobb dícséretet nem mondhatok rá.

Este hét óra tájt jár az óra. Valósággal jár. Minden lépésének koppanása meghallatszik.

A baloldali kis sarokasztalnál három egyetemi hallgató ül. Műegyetemiek, amit elárul az egyiknek a fején lévő diáksapka aranyvarrása. A sapka alaposan el van használva, mint aki viseli. A másik két diáknak semmi fejfedője nincs. Ott ülnek becsületesen, könyvek vannak előttük bezárva és üres poharaknak semmi nyoma. Melegszenek és diskurálnak. Ők azok, akik sohasem fogják elvégezni, anyagiak hiányában, a kollokviumokat és nagy vizsgákat, hanem, miután már kellő ideig járnak az egyetemre, elporladnak, itt, ott, bürókban s legjobb esetben banki gépszámoló lesz belőlük. De itt lappang köztük a jövő Edisonja, aki egy találmányával egyszer csak százezer pengőt fog keresni s megalapítja azt a világhírű vegyészeti céget, mely Budapestet híressé teszi.

A másik sarokban, jobbról, a vörösbarnára festett deszkafal mellett, mely a söntést választja el az étkezőtől, két végtelenül elázott, igen fiatal, alig 19 éves, magas, szőke fiú ül s egymás szemébe dermedve, kimondhatatlanul szomorú nótákat énekel:

Szép asszonyok, jóbarátok
én már nem haragszom rátok...
én már csendes ember lettem,
nagyon csendes ember lettem,
annak az asszonynak áldozatja lettem...

Úgy énekelnek, mint a Kalevala énekesek. Még az ujjukat is összeértetik és éppen oly falsul zengenek, mint a legnemesebb népénekese.

- Nálunk csak szombaton és vasárnap van nagy közönség. Olyankor, ha háromszor ekkorára lehetne tágítani a helyiséget, akkor sem tudnánk mindenkinek helyet adni. Már hét órakor úgy zsúfolva van mindenik szoba, hogy kiszolgálni egészen lehetetlen, - magyarázza a pincér, amint leteszi a három deci forralt bort. - Mert tetszik tudni, a Vak Macska vonzóerővel bír. De csak mióta én itt vagyok.

Büszkén felnéz a Vak Macskára a falon.

Mert a falon egy újabbkori freskó van, amit nem az őstehetség mázolt, hanem szabályszerű szobafestő művész. Nagy, fehér macska van odateremtve. Lombos, fehér farka van neki, amellyel bármikor meglegyezheti a saját orrát. Ragyogó sárga szeme is van s a szemekkel élénken néz a távolban bujdosó egér után. A vakságát csak az jelzi, hogy kék, sarlóalakú ellenző van festve a feje körül, a szemei felett s ez igen eredetinek és mulatságosnak van elismerve.

- Mert kérem, - mondja kérdés nélkül a kurta fehér vászonkabátos pincér, - míg én ide nem jöttem, ez a vendéglő nagyon tréfli volt, kéremszépen. Gubacsy úr, a tulajdonos, az kérem egy olyan egzisztencia, hogy normális városban legfeljebb uccaseprő lehetett volna belőle. De a nagysága, az igen, az régebben szép is volt, mindenesetre most is olyan valaki, akivel érdemes szóba állani.

Utána nyomozok a tulajdonosnénak, aki éppen könnyen felfedezhető, mert belép. Alacsony, fekete, kemény asszonyka. Olyan, mint egy mama a Bercsényi-utca 50-ben, a harmadik emelet 15-ben. Az ember azonnal elképzei, hogy ez az asszony képes volna hat gyereket csak úgy kirázni a szürke ujjából s azonfelül féken is tartani, táplálni s nevelni őket, pofonokkal, haj- és fülhúzásokkal és más pedagógiai népi eszközökkel.

Jobban megnézve, fekete, babos pongyola van rajta, e fölött bő fekete klott kötény. Az egész felett pedig narancsszínű szvetter, amit csak a legelső gombbal fog össze kiadós mellei alatt, egészen mélységes mélyen. Alapjában véve jól konzervált uriasszony, aki valószínűleg nem ijed meg egy regiment kocsistól sem: bármikor kipenderíti őket, ha kell, kézzel fogva, ha kell, szavainak erejével. Mert, bár még meg sem szólalt, harci készség van az arcán. S lám, máris, nem csalódtam, íme, szól:

- Péter... várja az uram...

A pincér:

- Igenis, nagysága.

S már indul is. Itt ellentmondás nincs.

A diákok ebben a percben felállanak s menni készülnek. Gyenge felső kabátjuk rajtuk van, nem sok munka van az indulással. A tulajdonosné azonban hozzájuk ballag:

- Hova megy, Imre?

- Kimegyek sétálni.

Mintha kötelessége volna beszámolni, hogy hova megy. A vendéglősné erélyesen és anyai szigorral:

- A Lenke-útra? A Lenke-útra éppen nem ereszttem magukat.

Hm. Innen értesülök, hogy a Lenke-út valami veszélyes zóna, ahová fiatalembereknek nem célszerű este hétkor elsétálni.

- Vacsorázni visszajövünk, - nevet az Imre nevű műegyetemista. A hangjában nincs semmiféle megszeppenés. Nyilván kosztosok a vendéglőben, állandó kosztosok, nagykovácsok fogyasztók s a tulajdonosnő illetéktelenül gyakorolja az anyai fensőbbiséget. De teljes mértékben gyakorolja, mondván:

- Most hét óra. Nyolcra itt legyenek.

A diákok viháncolva s vígan távoznak a legközelebbi ajtón, mert a baloldali fal csupa ajtó: ablakok melyek ajtónak is szolgálnak, nyilván jobb időjárás idején az egész fal kinyílik és kitarja a helyiség belsejét, mint a felpattantott cigarettadoz a tartalmát.

A vendéglősné, rendeltetését elvégezve, kísétál a söntésbe s a szomszéd asztalnál ülő két gépész beszédje érthetővé válik:

- Az egy olyan csoportvezető volt a gyárban, - mondja az egyik terjedelmes arcú gépész - hogy az mindenkit kiszekírozott a gyárból. Legalább tizenhatot elzavart. Úgy ráfeküdt valakire, annyit piszkálta, hogy a végén csak el kellett mennie... Rám is kivetette a horgot, de bennem emberére talált... Már olyan volt, hogy ő volt a büntető szakasz, s ahogy oda helyeztek, engem is kikezdezt, mint sav a pléhet... Eccer csak látom én, hogy elveszett egy kalapácsom. Utána néztem, mert megjegyzett kalapács volt, benne volt a jegyem.

A gépész megsodort egy cigarettát s tovább mesélt. A másik gépész olyan szóval, sovány, fekete ember volt, aki csak hallani szereti a hőstetteket, nem elkövetni.

- Mondom neki, hogy: ez az én kalapácsom... Még neki állott feljebb, hogy az az övé, már régen. Hat év előtt kapta a gyárban, mikor erre az osztályra helyezték... Már hiába mondja, ez az én kalapácsom... De abbahagytam, mert volt valami bennem, hogy én itt utánajárok a dolgoknak... Figyeltem az embert nagyon... Hát barátom, este látom, hogy - volt neki egy kis fekete bőrtáskája - este abba belerakott valamit... Mit lop ez? gondoltam magamban. Addig figyeltem, míg megláttam, hogy rezet. Réz csapágyakat rakott minden este a táskába... Mikor már mindennel tisztában voltam, bemegyek a mérnök úrhoz s mondom neki: Mérnök úr, ennek az embernek tessék ma este megvizsgálni a táskáját... Azt mondja a mérnök úr: hogy mer maga ilyet mondani! Ha magának pechje van és ma este nem lesz nála semmi, akkor maga holnap nem is jöhet be a gyárba... Mérnök úr, én családos ember vagyok, nekem három gyermekem van, de vállalom. Tessék csak hinni nekem, minden este visz, még nem gyanakszik, ma is lesz benne... - Jól van, este megállítják az embert, mutassa a táskát... Az nagyon mérges lett, de nem lehetett mit tenni, megmutatta és csakugyan találtak benne három csapágyat, meg valami apró rezet. Igen, de hozzáfogott kimagyarázni magát, hogy az az övé, ő hozta be reggel, hogy dolgozzon rajta, de annyi munkája volt, hogy nem volt ideje megcsinálni... Ilyeneket... Mondom: ez az ember a kalapácsomat is ellopta... Tagadta nagyon.

A cigaretta kibomlott, újra kellett csavarni, addig hallgatott s a csend feszült lett. Közben a két énekes rázendített arra, hogy:

Esőbe, sárba,
masírozik a baka
de mégse bántja a bánat.
A borjút vinni bár nehéz lehet,
babája könnyén mindent elfelejt.
Esőbe, sárba masírozik a baka
de mégse bántja a bánat.

A vendéglősné benézett s erélyesen mondta:

- Ne énekeljenek olyan hangosan.

- Ez hangos?

- Ma hozták haza a miniszterelnök koporsóját, tilos a dalolás.

A két fiú pianisszimó fogta a dalt s ezalatt a kövér gépész tovább mesélhetett:

- Tudod, kérlek, barátom, előhózzák a kalapácsot. Ez az?... Ez... meg tudja igazolni, hogy a magáé?... Természetesen... Mutassa meg a jelét... Hát, mondom, le kell mosni a nyelét, akkor meglátszik. Mert a nyelébe szöggel vertem bele, de jól eldörzsöltem, azt nem vehette észre sem, aki nem figyelt rá. Lemossák a kalapács nyelét s el lehetett olvasni rajta, amit beleírtam: »Tóth Páltól loptam...« Én vagyok Tóth Pál.

Mint jogosulatlan hallgatónak, nem illett, de felnevettem. A fekete gépész azonban nem is mosolygott. Ő már látta, hogy a csoportvezetőt kirúgják... Hogy ilyen veszélyek fenyegetik az embert, ha egyszer ő is csoportvezető lesz...

- Persze azonnal kirúgták. Már többször nem jött be.

A két énekes nem bírta a bánatával. Most azt fújták illő csendességgel, mely csak néha csapott fel fortisszimóba, hogy:

Édesanyám ne sírj rossz fiadér,
édesanyám a könnyed sokat ér.
Édesanyám mégis hiába sírt,
mikor hozták a hírt,
az a lány akibe szerelmes voltam:
feledni bírt.

Ezzel felállottak s imbolyogva elmentek. Az idő haladt. A gépészek is eltávoztak, mert vacsorára otthon kell lenni. Csak éppen spriccert ittak, útközben a családi otthon felé.

Magamban maradtam. Hirtelen bejött a pincér. Azonnal odajött hozzám, mint akinek én vagyok az utolsó bizalmasa:

- Kérem, én most innen ki vagyok rúgva, kérem.

- Mi történt? Miért?

- Kérem, egy pincérnek nincs állandó állása kérem.

Odahajolt az asztal felett egészen hozzám és vörösre kiégett szemmel súgta:

- Valami piszok utálatos proli azt fújta be a gazdának, hogy a naccsága a szeretőm... De nem ez a baj kérem, hanem az, hogy ez nem igaz, hanem az az igaz, hogy nekem igazán van egy szeretőm, de az egy csinos, húszéves fiatal lány, a Tarka kutyában ismerkedtem meg vele, mikor szabadnapos voltam... És már három hónapja mindent ráköltök és ezt a nagysága észrevette s hogy én gyanuba ne jöjjek, tegnap este, mikor itt volt a lány, úgy elragadtattam magamat, hogy megvertem... Most aztán nekem itt végem: ha az ember a gazdánál be van vágódva, akkor vége... De ha a gazdasszonynál is, akkor aztán igazán legjobb ellőgni... Mert én a gazdával már úgy voltam, hogy az mint jobb embert respektált és már azt is mondta a napokban, hogy: Péter nőüljön meg, én úgyse tudom vezetni ezt a kocsmát, odaadom magának bérbe... Most ennek vége... Pedig ő is tudja, hogyha én elmegyek, ennek az üzletnek vége... Csak ez fáj nekem, hogy huszonegy hónap alatt felvirágoztattam ezt a dög üzemet és most ennek is vége.

- De hát igazolja, hogy pletyka az egész. A nagysága biztosan maga mellett lesz.

- Nem az a baj, hanem az, hogy tegnap este kártyáztam és a tegnapi lózunggal nem tudok elszámolni.

Ebben a pillanatban a nagysága az aranysárga szvetterben megjelent az ajtóban s azt mondta igen szigorúan:

- Péter... Maga a Vak Macska belső ügyeiről beszél?

- Nem, kérem, de az úr régi ismerősöm.

Ezzel már ment is.

A fizetést már a nagyságának teljesítettem. A nagysága hideg volt hozzám, mint valami csalóhoz, aki az üzleti alkalmazottakkal bizalmas. Felvette a három deci forralt borért a fizetést (42 fillért) s otthagzott.

Aztán én is ellógtam.

Még visszanéztem a kis kocsmára s csak most láttam, hogy a szemellenzős macska ott van nagyban kifestve a kocsmá ajtaja felett s amint néztem, gúnyosan megcsóválta a farkát.

CSIBE

A papa, elkeseredésében, hogy az élet annyira komisz, hogy a fehérfejúeket leállítják a gyárban s eleresztik a fenébe s a helyükre vöröspofájú fiatalokat dugnak be, szombat este nem ette meg a hideg krumplit vacsorára, hanem azt mondta, hogy mennek a Vak Macskába.

A mama sem tiltakozott ellene. Ha már úgyis itt a végveszedelem, minden mindegy. Magukkal vitték a kis Icut, mert addig ordított, míg el nem vitték s elvitték a lakókislányt is, a Csibét, de előre megmondta neki a mama, hogy mindenki a maga terhére eszik. Ez azt jelentette, hogy mivel Csibének, már csak így hívták, pedig Rózsika volt az igazi neve, három hónapja semmi keresete nincs, fel fogják írni a noteszbe a fogyasztását búsásan.

Csibe nem bánta, neki már mindegy. Abban a noteszben már annyi van felírva, hogy akár több, akár kevesebb.

Meg is vacsoráztak szépen. Négyen ettek két adag gulyást és megittak hozzá két liter bort, de ezt a papa csak egyedül. Éjfélre be is rúgott alaposan. Keserűségében sokat szónokolt a fehérfejúek tragédiájáról. Hogy ő fiatal, mert tizenkétéves kislánya van. A vendéglő közönsége igen jól mulatott a szónoklásán s igazat adott neki.

Éjfélkor Csibének gavallérja akadt, egy kocsisféle úr, aki cukrot és virágot küldött az asztalra. A mama a cukrot zsebre tette, részben megetette Icuval, a virágot pedig Csibe lesöpörte az asztalról. Hogy a molesztáló kocsistól szabaduljon, a kis Icut hazavitte, de a mama visszaparancsolta, hogy csak jöjjön vissza s gondoskodjék a számláról. A mama sose volt ilyen elkeseredett Csibe ellen, akivel hiába hívatta magát mamának s az urát papának, most semmi anyai érzés nem volt benne s kézzelfoghatóan követelte, hogy szerezzen már valakit, aki a számlát letörleszti. Hogy hogy szerezze és kit, azt rábízta, de nagyon vésztjósító volt az utasítása.

Már záróra közeledett, amikor a papa úgy elerőtlenedett, hogy haza kellett vinni. A mama ekkor is tiltakozott, hogy Csibe segítsen. Egyrészt azért, hogy a papa részegség ürügye alatt az úton ne ölelgesse meg a kislányt, másrészt, hogy ha egyedül van, könnyebben tud a számláról gondoskodni.

Csibe tehát ottmaradt és egyedül bánatoskodott. Úgy gondolta, egy kicsit marad, aztán szépen hazamegy. Ült az asztalnál, odajött a hosszú pincér, az Adolf s beszélgetés ürügye alatt összetöltögette a poharakban maradt bort, mert a nők nem ittak, s titokban, loppal felhajtotta. Vigyáznia kellett, mert a gazda nem szereti, ha a pincér iszik.

Csibe fázós volt, fáradt és álmos. Hideg volt az étteremben s ő kivágott ruhában volt, az egyetlen ruhájában, amit maga varrt és nyolc pengő hetven fillérbe került összesen. A régi lódenkabátot nem akarta felvenni, mert azt a mama már nagyon elnyűtte s így adta el neki jó áron, s felírta a jó árat a noteszba. A szegénység glóriája lebegett a kis Csibe feje fölött, magányos fiatal lány, aki egyedül virraszt, mint valami temetésen. A kocsist, szerencséjére, mire visszajött, már kidobták, mert részeg volt és garázda, így senki sem érdeklődött iránta.

Ebben a pillanatban belépett a vendéglőbe egy idegen fiatalember. A fiatalember egészen idegen volt, első pillantásra látszott, hogy nem tartozik ebbe a világba. Még volt vendég minden asztalnál, éppen most folyt a fizetés, a fiatalember körülnézett s szó nélkül leült Csibe asztalához, mert itt volt a legtöbb hely. Mindenki megbámulta s a nők irigyelték a lányt, hogy ilyen helyes fiatalember ül mellé.

Csibe azonban fel akart állani s elmenni, mert úgy gondolta, hogy ha tisztességesen akarja magát viselni, jó lesz ellógni, de olyan fáradt volt a késő éjszakában, hogy csak gondolta s tovább ott maradt ülvé.

- Három deci forralt bort - mondta a fiatalember s odanézett a lányra, aki az asztal túlsó oldalán ült s oly távol volt, hogy a szokatlanság miatt bocsánatot se kért tőle, mikor leült. Nem akart ismerkedni. Nem azért jött, hogy kalandot keressen. A Gellérből szökött meg, mert éppen torkig volt a társasággal. Zülleni akart, egye meg a fene a világot. Úgy gondolta, gorombának kell lennie, ha itt meg akar állni a maga lábán. De most odanézett a lányra s a szemük találkozott. Nagyon meg volt lepve. A lány szemében azt látta, hogy ez a külvárosi kocsmatündér attól fél, hogy megszólítja. Egyszerűen félelem volt a szemében s a magatartásában, erre megszólította:

- Megengedi, hogy lerámoltassam az asztalt?

Csibe felduzzasztotta a száját s nézett rá. Nem volt sértő a nézése, inkább félős volt és önérzetes. Mi közöm hozzád, mondta a szeme s hogy mersz engem észrevenni.

- Hát az anyja szemit! Ha maga jobban szereti! - mondta.

A fiú elkezdett nevetni, de csak a szemével. És csak nézte, nézte a lányt. »Az anyja szemit« ez mi? Ez ki?

Intett a pincérnek, aki sietve odakaszált imbolygó lábain. Megszagolta a pénzt, s oly előzékeny lett, mint egy diplomata, aki az államot képviseli.

A fiatalember titokban egy ötpengős érmét nyujtott át neki, amitől az Adolf szinte megrémült. Gyorsan lerámolta az asztalt. A poharakba bedugta az ujját és tisztult, de megsúgta:

- Már forralják.

A fiatalember intett, hogy menjen már, aztán mogorva arccal leste a lányt.

Szívesen adott volna bármilyen pénzt, ha valaki felvilágosítja, ki lehet ez a kis durcás. Miért ül itt meztelenül ebben a késő éjjeli órában? Mit vár? Akárkit?... Valahonnan vidékről szakadt ide? hogy olyan közvetlen és édes a hangja: »az anyja szemit«. A falu kirepített egy kis madarat s ez most tél kezdetén fészket keres?

- Maga vidéki?

A lány fölényesen:

- Hogy gondolja? Pesti vagyok.

Úgy. Pesti lány. Annál rosszabb. Már érezte a végzetet. Megkavarodott vele a vendéglő. Izzadság ütött ki a homlokán. Nem szabad az embernek kilépni a bűvös körből, ahova a sors beleültette. Mint a fát. Mi lenne, ha a platán kihúzná a gyökereit a talajból s elindulna szerencsétpróbálni: csak szerencsétlenség érheti...

Kivette az óráját és megnézte.

A lány lapos pillantással odanézett a mozdulatra:

- Fuchs? - kérdezte.

A fiú megütődve:

- Mi?

A lány felemelte meztelen karját, milyen szép karja van, átnyúlt s megérintette kis manikűrözetlen ujjjaival az órát.

- Fuchs, - mondta meggyőződéssel.

- Mi az, hogy fuchs?

- Arany. Nem tud magyarul?

A fiatalember meglepetve nézett az órára, aztán a lányra: tolvajnyelv. Szóval ez egy jasszlány. A szeretői betörők, falbontók, börtöntöltelék. Ezt kifogta. Jó lesz vigyázni. A lány el fogja lopni az óráját, a pénztárcáját. Hát, tudod mit, lopja el.

De milyen fiatal, talán még húsz éves sincs. Valami olcsó parfüm jön felőle, mintha a szél hozná az ibolya, vagy az orgona illatát. A szaga is a falura emlékeztet. Ennyi jön be a távoli erdőkből a nagyvárosi perifériákra. Az agrár világból. Az olcsó parfümök ártatlanabbak, mint a belváros nagyszerű s exotikus keverékei.

A hosszú pincér hozza a forraltbort, kicsi, virágos cserépkorsóval s lógó karjával csak úgy belopja az asztalra egy kis pohárral.

- Még egy poharat.

- Genis.

A fiatalember szeme most már egész szemtelenül ott maradt a lányon. Töltött a pohárba s feléje tette.

- Szabad?... iszik egy pohár meleg bort?

- Nem szoktam én olyat... Csíp, az anyja szemit.

A fiatalember elkezd nyíltan nevetni. Izgalommal töltődik. Hogy lehet, hogy egy pesti lány ennyire otthoni, falusi ízű? Vagy az ártatlanság íze ez?... És hogy lehet, hogy egy jassz leány nem iszik bort?

Gondolkodott. Nem tudta megállapítani, mit keres akkor itt ez a csudaleány. Mint egy apácanövendék. Mit nem termel a pesti éjszaka.

Elővette a cigarettadobozt. Kis kék doboz, kék, mint a nefelejcs. Ezt sem vette észre eddig, hogy a jövedéki csomagolás a nefelejtésre emlékeztet: extra.

A szoba lassan kiürül. A belső szobában a pincér már leoltja a villanyt. A fény tompább s hűvösebb.

- Nem dohányoz?

- De nem ám. Még az kellene.

Minden szóra jobban fel kell figyelni. Váratlan a hang, a szó, a modor. Ősi, egyéni, saját.

A lány egy picit enged. Kötelességének tartja, hogy kicsit szóljon. Nem lehet oly udvariatlan, hogy elutasítsa a közeledést.

- Egyszer megszíjtam a cigarettát, fúj. Úgy köhögtem tőle.

Nevet, de megborzong. Két kis tenyerét ráteszi a két meztelen karjára. Valahonnan huzat jön. Lassan végigtapogatja lúdbőrös karjait.

- Fázik?

A lány elmosolyodik, de elhalkul.

- Egy kicsit, - mondja csendesen. - Nem hoztam magammal felöltőt.

S odanéz a fogásra, ahol már semmi más kabát nem lóg, csak az övé, az elázott, elvásott, rongy lóden. Rögtön el is kapja a szemét, rájött, hogy elárulta magát. De a fiatalember nem gyanakszik.

- Mért nem hozott, - kérdi részvétellel s hogy szóljon.

- Nem szép, kopott.

A fiatalember mosolyog. A lány hangja oly gyöngye és üde, mint a gyöngyvirág csengése. Egyre jobban tetszik neki. A naívsága is, hogy kibeszéli a kopott kabát titkát.

Hirtelen elszánja magát. A Vak Macskában van. Itt más az illemkódex, mint a Gellértben. Átül a középszékre s jobbtengerét ráteszi a lány mezítelen karjára.

Pillanatok múlva szól:

- Maga meg van fagyva.

A lány egyáltalán nem mozdul meg, a hangja sem. Egyszerűen mondja:

- Jó meleg... A keze.

A fiú otthagyja a tenyerét a leány karján.

Igy ülnek pillanatokig. Akkor a leány azt mondja:

- Úgy ülünk, mint az iskolában.

- Maga járt iskolába?

- Hogyne. Mit képzelt?

- Mennyit?

- Négy polgári és három tanítóképző.

A fiatalember megdöbben. Elámul s elveszi a kezét a leány karjáról.

- Maga ilyen művelt lány?... Borzasztó...

- Mi?

- Hogy egy ilyen iskolázott lánynak... egy órákor, éjfél után itt kell ülni...

- Maga is itt ül. Pedig magának nem muszáj.

- És magának muszáj?

- Azt hiszi, mulatságból vagyok itt?

A fiatalember kicsit visszahúzódik. Igen, az ember elfogadja, hogy ez is van, az is van, minden van, s ami van, az természetes, annak úgy kell lenni... És mégis... Ha az élet elront valamit, amit szépnek tervezett, de nagyúri közömbösséggel kiejtett a tenyeréből, a sárba, - azt az ember fél, röstell, átall úgy venni kézbe, mintha a vitrinben csodálná... Gyanus is. Hazudik. Hazug dög. Dögöcske. Nem tehet róla, ez az élete, ez a fegyvere.

- És... melyik képezdében járt?... A csalogányutcaiba?

A lány felnevet.

- Csalogány... - újra nevet. - A csalogány az pacsirta, nem?

A fiú már tudja, hogy nem járt képezdében. Pedig milyen édes, intelligens arccskája van.

- Mi a maga papája?

- Meghalt. Ötéves voltam, mikor meghalt.

- Mi volt?

A leány mond valamit. Nem érteni. Úgy hangzik, mint az, hogy erdőfelügyelő.

- Hol van Pesten erdő?

- Miféle erdő?

- Ahol felügyelő volt.

- Az anyja szemit. Rendőrfelügyelő.

- És a mamája?

- Az is meghalt. Tizenkétéves voltam, mikor meghalt. Tanítónő volt.

A vendégelő már teljesen üres. Egyetlen vendég sincs. A pincér rakja fel a székeket az asztalra.

A fiú elszánja magát:

- Hova lehet magával menni?

- Minek?

- Azt maga jobban tudja, mint én.

Ezzel a köpeny felét ráborítja a lányra, akit egészen betakar a bő lebernyeggel. A lány bebúvik. Melegbe vágyik. Semmi másra nem gondol, de megmelegedni jó. Meglátja, hogy a fiatalember frakkban van.

- Maga pincér?

- Nem. Látja, hogy fehér nyakkendőm van.

- Én az embereknek nem a nyakára vagyok kíváncsi.

- Hát?

- Erre... - s megkopogtatja a kemény ingmellet a baloldalon.

A fiú kéjes borzongást érez, lelki borzongást. Ilyen egyszerű lány s ily finoman kivágja magát.

- Nem fél a rendőrtől? - kérdi a kislányt, aki ott búvik a mellén, mint egy fázós kis madár.

- Minek féljek én a rendőrtől? Nem bántanak azok engem.

- Ne beszélj, te kis hazug. Szentelen kis hazug. Kis hazug majom.

A leány felnéz rá:

- Mit hazudtam én magának? Én még nem is hazudtam... Füllenteni szoktam, de akkor elpirulok.

- Nem láttam, hogy elpirultál volna, mikor azt mondtad, hogy tanítóképzőbe jártál.

- Hát mibe?

A fiú úgy érzi, újra meg van fogva. Csakugyan, hát akkor mibe?

- Mit tanultál ott? Pedagógiát?

- Az anyja szemit! - s nevet kicsit és beljebb búvik a melegbe. - Miket kér.

- No, jó. Jártál. Mit tanultál?

- Történelmet.

- Bravó. És mit tanultál történelemből?

- Első Jóska, második Jóska. Mária Terézia, kalapos király. Mikor azt tanultuk, majd meghaltam a nevetéstől. Mindig csak kalapba járt, koronába sose akart járni.

A fiú nevet. Kimondhatatlan édesség van ebben a Vak Macska tündérben.

- Ki volt az az első Jóska?

- Mária Teréziának a fia.

- Nem, az a második Jóska volt.

- Igen. Első Jóska volt az apja.

- Nem. Az harmadik Karcsi volt.

- Menjen már. Az nem is volt. Az Károly volt. Ne beszéljen. Mit ugrat.

- Tudod hova jártál te?... Dedóba.

- A busba.

- Az mi?

- Már látom, maga oda küldene.

A fiatalember nevet. Egészen átforrósodik a szíve. A lánynak hiányos a kultúrája, de a hangja, a modora, a bátorsága, a szeme, a szája...

A lány kibontakozik.

- Már haza kell menni. Mondja a mama, hol van olyan soká az a disznó.

- Hát van mama?

- Csak úgy hívom. Ahol lakok.

- Rokon?

- Rokon.

- Vagy csak ismerős?

- Csak ismerős.

- Hát nem szoktál éccaka kimaradni?

- Csak nagyon ritkán.

A fiú elkomorul... Fáj.

- Hát ritkán mégis kimaradsz?

- Igen, hogy a mama ne gondolja, hogy nem akarok keresni. Mikor aztán hazamegyek, kérdi, hoztál pénzt? Nem akart vinni senki.

A fiú nem tudja, mit gondoljon. Most már egészen el van tévedve. Ártatlanság? Gyöngyszem a sárban a disznók orra előtt? Vagy mindennél nagyobb ravaszság? Borzalom ami fenyegeti. Elfulladt torokkal kérdi:

- Ha valaki vinne, elmennél?

A kislány hallgat. Aztán ránéz. Megnézi. A szeme zavaros.

- Hányszor voltál már?

- Hol?

- Hotelban, férfinél, gyalázatos.

A lány nagy szemmel és csodálkozva szól:

- Én még nem voltam.

A fiú forrón megöleli. De a démon dolgozik:

- Akkor miből élsz?

- Most kapok hivatalt. Az állami ruhaházban varrónőnek.

A fiú komoran, tünődve figyeli saját magát. Fuldokolva, de szárazon s halkán kérdi:

- Mondd, nem vagy beteg?

- Mibe vónék? Milyen beteg?

- Olyan beteg.

- Az mi?

- Hát...

A leány maga elé néz. Sok minden eszébe jut:

- Már hallottam olyat... Bizony, ha az életem sokat forogna, azt is megkaphatnám... - Eszébe jut, hogy a soffőrről, aki udvarolt neki, azt hallotta, hogy rossz betegsége van, felnevet. - Ugyan ne nevetessen már.

A fiú lélekzetszakadva súgja:

- Most hova megyünk?

A lány nem mozdul. Hallgat. A fiú feszülten figyel.

- Hova?

- Az anyja szemit, én haza. És maga?

Ez jó. Már nem is lehetne jobb... De igaz. Mi van a betörőkkel?... Ez egy jassz lány... Talán nem mer, a szeretője miatt...

- Haza? A szeretődhez?

- Miféle szerető?

- Mit tudom én. Valami betörő.

- Az anyja szemit.

És oly csodálkozás van az ártatlan szemeken, hogy el kell hinni.

- Itt lakok a Lágymányoson. Rodostó-utca 77, második emelet 7.

A fiú boldogan lélegzik fel. Rodostó-utca. Fogalma sincs, merre van. Halkán, meggyőződéssel, nyugodtan mondja:

- Most haza adlak, ahol lakol... aztán majd egyszer... napvilágon... eljövök és megnézzük a dolgot... Otthon talállak?

A leány hallgat. Vajjon mit fog mondani.

- Én mindig otthon vagyok. Nem szoktam csavarogni. Minek? Csak a cipő kopik.

A fiatalember feláll. Udvariasan, meghajolva vár, míg a leány kijön az asztal mögül.

- Az anyja szemit, a mama meg ezt itt hagyta. Nézze már, ez a mamáé, ez a rongy lódeng.

A fiatalember lekasztja s felsegíti a leány vállára. A legdrágább hermelint nem adhatná fel több odaadással és szívvvel.

Aztán kimennek az éjszakába. Mind a ketten forró testtel. Zavart tűzben és néma lobogásban. Mind a ketten rémülten gondolnak a véletlenre, ami egy pillanatra összecsapta őket. Milyen jó lenne, ha mindgyárt lebonyolítanák a nagy csodát. De hallgatnak. Egymást meg nem érintve, némán mennek a hideg, sáros, külvárosi pesti éjszakában. A ködbe, az ismeretlenbe.

A Vak Macska, a ház címere, a fehér falon dorombolva kacsint utánuk.

ÁGYLAKÓK

A Rodostó-utcában a 23. számtól a 77-ig még nincsenek megépítve a házak. Emiatt az utca is oly sáros, hogy ha a lányok este jönnek haza a munkából, körül sem nézhetnek, a cipőjükre kell vigyázni. Igaz, nem is érdemes körülnézni; mi van a Lágymányoson látnivaló, a kukorica és krumplitermő »Eladó telkek« parcelláin.

Hát Rózsika nem igen nézelődött, inkább azon gondolkodott, hogy ha valamiképpen, valami isteni csoda segítségével, mert az Isten jó és az árváknak segítségére jön, ki tudná fizetni a lakásbérhátralékot, akkor ő ugyan nem gyalogolna többet a Rodostó utcában.

Végre hazaért a 77-be. A cipőjét elég jól megkímélte, ami kis sár volt rajta, azt a márványlépcső oldalához kente és előkelően, a fölépcsőn ment fel az ötödik emeletre, közvetlenül a lift mellett.

A mama nyitott ajtót, a meleg konyhagőz kitódult s a köszönésre nem válaszolt, hanem hátat fordított s beljebb húzódott a konyhába és folytatta Icuval a veszekedést. A tizenkétéves lány morgósan visszahúzódott s Rózsika otthagyta őket, bement a szobába.

Hát ahogy bemegy, majd hanyatt vágódik. Egy idegen, hatalmas férfi ül az ő kis fehér ágyán. A szoba sötét volt, csak az udvari lámpa világított.

Ijedten megbámulta a férfit, aki koszos volt és sovány és csupa sár. S nem is köszön neki, csak az is nézi, hogy hát ő ki?

- Mama, mama, - fordult vissza a konyhába, - hát e meg kicsoda?

A mama egy pillanatig hallgatott, akkor kiabálni kezdett:

- Semmi közöd hozzá. Kiadtam az ágyat lakónak. Egypengő ötvenet fizet naponta. Te pedig mégy a sezlongra, oda van vetve az ágyad.

A lány egy percig csak állott s hallgatott. Habozott, hogy most melyik a kellemetlenebb, a mamával a konyhában maradni, vagy a lakóval lenni egy szobában.

Végre is arra döntött, hogy a mamára haragszik, a lakót egyelőre csak utálja. Tehát visszament a fűtetlen szobába s azt mondta:

- Jóestét.

- Jóestét - morogta a férfi. Nem is nézett rá, csak bámult maga elé.

Rózsika odament a sezlónhoz s megnézte. Csakugyan, az ő ágyneműje volt rajta. No, itt szépen vagyunk. Sose szeretett diványon hálni: az olyan másodrendű dolog.

Hozzáfogott lerakni a felső ruhát, a holmiját, ahogy szokta. A lakó diszkrét akart lenni s kiment. Nagyon okosan, eriggy a fenébe.

De ő rettenetesen dühös volt. Most mit csináljon. A kisgyerek, babuka, már aludt az anyja ágyában. Az egész szoba olyan volt, mint egy lóger, csupa vetett ágy s hideg volt. A kályha még le se volt hozva a padlásról, pedig november van. Most mit csináljon? Kérjen vacsorát, hogy felírják a noteszba, hogy 80 fillér... Elhatározta, hogy bosszúból nem vacsorázik. Mérgeesen levetkezett, hátat fordított a szobának, lefeküdt s beszorította a szemét, hogy azonnal elalszik.

Igen, de ezt könnyű mondani. Éhes volt. Éhes és sírós. Nem elég, hogy jól megdolgoztatták, most alhat éhesen.

Még hallotta, hogy a papa is megérkezett s odakint a konyhában nagy beszélgetés van, aztán csakugyan elszunnyadt. Fáradt teste örült, hogy egy kicsit kinyújtózhatik. Jaj de sok vizet kellett neki ma hordani: egy új lakás takarításánál volt befogva. Csak annyi esze lett volna, hogy vett volna magának valami enivalót.

Nem is tudta, mit aludt, alig aludt valamit, felébredt, mert igen izgatta, hogy mit mesélnek odakint olyan sokat. Meg borzasztó dühös volt erre a csavargóra, aki az ágyát elfoglalta s meg akarta tudni, ki ez?

Kidugta a lábát a dunna alól, felkelt, hamar felöltözött s kiment.

A mama ránézett s azonnal kezdte lepakolni a holmit az ő székéről, mert neki van egy széke a konyhában, ott szokott ülni, ott legkevésbé van útban akárkinek. A lakó ott ült szemben egy másik széken. Köszönt a papának, aki nevetve nézett rá. Már megvacsorázott s a fogát piszkálta.

- Nem kell vacsora?

- Nem.

A mama nagyot nézett, mérges lett s újra hátat fordított.

Az idegen férfi, az új lakó, ott ült a konyha másik oldalán, jó messze tőle. Olyan volt, mint egy nagy kuvasz, aki a kiskörmével el tud banni egy ilyen kis macskával, mint ő. De nem ijedt meg tőle, hanem a legnagyobb vakmerőséggel belekötött:

- Kicsoda maga?

A papa és a mama egész ijedten néztek rá, mit akar s hogy mer ebbe a hórihorgas idegenbe beleavatkozni.

A férfi azonban felemelte a fejét a váratlan üde hangra. Odanézett a kislányra.

- Én kisasszony, a Bemberger-gyárban dolgozom.

De a lány már látta, hogy nem dolgozik ez sehol. Fáradt és részeg s csak úgy dül belőle a borszag.

- Hol dolgozik maga, kérem? - vagdalkozott vissza.

- Én a Bemberger-gyárban és holnap kapok hús pengőt.

- Hét közepén?

A férfi megrezzent. A kislány jól látta, hogy zavarba jön, a papa meglepetve figyelt.

- Igen, kisasszony. Ez egy elmaradt pénz, holnap kapom meg.

- Akkor miből ivott?

A papa felnevetett. Látszott, hogy a papa is igen gyanusnak találja a mama lakóját. Örült, hogy Csibe megtáncoltatja.

- Ó, azt a barátaim fizették.

- Ilyen barátai vannak magának, hogy fizetnek?... Nem kollégák azok?... Nem zsebes maga?

Az ember felpillantott. Ránézett a leányra, akinek úgy csilingelt a hangja, mintha ezüstkanállal az üvegpoháron csengetnek. Nagyon erőseket mondott, de valahogy az úgy jött ki belőle, hogy csak nevetni lehetett rajta.

- Nem.

A mama visszafordult s rászólt a leányra:

- Csibe, Csibe, nem szégyelled magad?

A lány felpattant:

- De nem ám. Tudom én, kivel beszélek.

Az idegen meglepő csöndesen mondta:

- Ó, kisasszony... ilyen szép kisasszony... és ilyen csunyákat mond.

- Ne bókoljon, attól elkésett.

A borostás férfi soká nézett a lányra. Kicsit idegesen szólt:

- Nézze, kisasszony, én iskolázott ember vagyok ám. Lehet, hogy több iskolám van, mint magának. Én érettségizett vagyok.

- Maga érettségizett? Ki volt az az Attila?

Hát a papa elkezd harsányan nevetni. Híj, ez a Csibe, ez egy mérges kis vipera, no ez kibabráll ezzel. Úgy kacagott, csak úgy gargarizált a hangja.

De a férfi legyintett: mérges lett és türelmetlen.

- Ne is emlékeztessen rá. Az egy régi ember volt.

- A maga őse?

A papa megint csak rákezd a kacagást, a kis Icu a sarokban, vele, de a mama újra visszafordul, hogy leintse a lányt.

- Hallgass. Mért nem vacsorázol?

- Mert nem akarom, hogy fogjon a ceruza, - nyelvelt Csibe, akit felbátorított, hogy az óriás idegen nem mer visszaszólani.

A papa ezen is nevet, a mama meg azt sem tudja, mit csináljon. Azt mondja az idegen:

- Kisasszony, maga egy nagyon szép nő, vigyázzon, mert én meg egy brutális férfi vagyok.

- No lássa, most ebbe igazat mondott. Hogy merte elfoglalni az ágyamat?... Vallja be, hogy nem dolgozik.

Hát a sápadt óriás csak elpirul. Olyan vörös lett, mint a rák.

- Csibe, hallgass már! - riasztott rá a mama.

- Dehogyan hallgatok, mikor az én ágyamba fekteti a mama. Arra csak kíváncsi vagyok, hogy ki fekszik az én ágyamba?

- Talán a kisasszony ágyába fekszem?

- Bizony. Szégyelheti magát. Még a cipőm is más, mint a magáé... No, menjen, osztán feküdjön le. Aludja ki magát az én jó ágyamba.

- Hagyjon engem békén... Nem megyek még, ráérek.

- Aki reggel hatra munkába megy, annak aludni kell! De maga nem megy munkába. Maga holnap reggel kilencig fog aludni, mert magának nincs munkája, azt én mondom magának.

A férfi soká hallgatott, a papa sokáig nevetett. Akkor a férfi azt mondja sötét komoran:

- Nézze kisasszony, - én egy sorsüldözött vagyok.

- Szokott kártyázni?

Az ember türelmetlenül topogott, a keze ökölbeszorult s elcsavarta a szót:

- Én csak munka után járok. Én már az egész országot bejártam.

- Gyalog?

- Nem... vonaton.

- Olyan sok pénze van? Hát a nagykabátja hol maradt? És hol lett ilyen sáros a cipője? Talán most jön Szegedéből az ekszpresszel?

- Én a Bemberger gyárból jövök, ott dolgoztam.

- Szóval dolgozott... Két tével megerősítjük... Éppen így néznek ki a dolgozók! Mutassa csak a kezét!... Na, lássa, még csak egy ujjnyomat sincs a kezén a munkától. Hát akkor miből fizeti ki a mamának az ágyat?

A mama már a haját tépte, most rákiáltott Csibére:

- Ne hozd már zavarba. Látod, hogy rosszul érzi magát.

- Igen, mert tele van borral. Melyik csárdában ivott?

- Én, az erdélyi borozóban.

- Hol van az? Az valami betyárcsárda? Ott vannak a kollégák?

De a mama már nem bírta magát:

- Hogy mersz így megsérteni valakit?

- Dehogyan sértem! Hozzá van ő ahhoz szokva! Nézze mama, lesír róla a csavargóság.

- Rettenetes vagy.

- Minek adta oda neki mama az én ágyamat?

Az ember fellángolt. Hatalmas testét kihúzta. Nagyot nyelt, akkor újra összehúzta magát. Akkor megszólalt a hangja, tompán, mint az esti harangszó az őszi ködben:

- Ne tessék bántani a kisasszonyt...

Előkapart egy rossz cigarettát, soká nézte, aztán újra visszatette a zsebébe. Mindenki megijedve nézett rá, az ember félelmes volt. Már a papa sem nevetett, hanem azt mérte, hogy ki az erősebb kettőjük között, ha tette kerül a sor.

Az idegen vadul lánzó szemével körülnézett és hirtelen feldühödött hangon kiáltotta:

- A kisasszonynak mindenben igaza van... Én egy harminckétéves ember vagyok és semmire se vittem az életben... Csak hadd szidjon engem a kisasszony...

- Nem soká szidom, mert maga holnap úgy is meglóg, mert magának nincs több pénze, csak ez az egy pengő, amit odaadott a mamának.

Az ember lehajtott a fejét s hallgatott. A lány is érezte, hogy nem szabad soká feszíteni a húrt. Végzett:

- No, ne vitassuk tovább. Aludja ki magát az én szép, fehér ágyamba.

- Milyen szép a kisasszony, nem is tudna engem megsérteni. Pedig nincs az Istennek az az ostora, amit én meg ne érdemelnék... Honnan ismeri a kisasszony az én életemet és az én jellememet?... Nemcsak ezt érdemelném én, hanem azt, hogy tüzes vasvillával szurkáljanak keresztül.

- Ne búsuljon, az is meglesz, de az nem az én dolgom, hanem az ördögöké.

- Az semmi, - s valami üvöltés tört ki az emberből. - A pokol, meg az ördög: az semmi... De az igen: hogy egy ilyen szép kislány így belém világít a reflektorral.

A lány meglepetve hallgatott. Darabig nézte a síró embert, akkor:

- Nekem ne adja az ártatlant. Harminckétéves ember. Szégyelje magát. Iszik és dorbézol. Nincs magának anyja? Nincs magának lelke?

Az ember felállott. Szédelegve körülnézett. Szó nélkül bement a szobába. Kihozta a kalapját és kis kopott táskáját.

- Asszonyság, - mondta elfulladt hangon, a táskával a kezében. - Magának nagyon szép és nagyon okos kislánya van.

- Nekem nem lányom... Lakó, mint maga.

- Lakó?... Maga is szegény, mint én vagyok?... No, kisasszony, maga megmosta a fejem... Hát ez nem is volt szép, tuggyák, hogy egy lányt kiszorítanak az ágyából és maguk kiadják... - s vérbenforgó szemekkel körülnézett.

Csibe megrettent, hogy most ez a vadállat a mama ellen fordult:

- Magának ahhoz semmi köze.

Az óriás lomhán körülnézett, egyenkint megnézte valamennyiüket s azt mondta:

- Jóéccakát.

Ezzel kinyitotta a konyhaajtót, kiment s behúzza maga után. Elűnt.

Mindnyájan a legnagyobb meghökkenéssel maradtak ott. Az egész olyan váratlan volt, mintha leszakadt volna véletlenül a plafonnak egy sarka s a por a szemükbe ment volna.

Legelőbb a kis Icu tért magához:

- Elzavarta a lakót.

De a felnőttek hallgattak. Aztán a papa felállott és indulatosan kiáltott:

- Örüljetez neki. Ez egy vad gyilkos gazember. Egy megrögzött csavargó. Ilyenek kellenek neked is. Ilyeneket szedel az ágyadba.

Hallgattak. Csibe nem szólt. Ijedten, komolyan gondolkodva nézett maga elé:

- Ez egy sorsüldözött - mondta s remegett az egész teste.

- Csavargó, - kiáltott a papa s szintén fel volt izgulva, mintha baleset érte volna.

- Igen, egy sorsüldözött csavargó, - mondta Csibe és sírvafakadt.

Aztán visszaült a helyére.

- Tessék adni vacsorát... Hadd fogjon a ceruza... Meg éhes is vagyok...

RÓZSI ÉS RÓZSI

Háromnegyed nyolckor a külvárosi ház. Udvari lakás. Vigasztalan novemberi sötét. Az arcok petyhüdtek, még szerencse, hogy egy anyának folyton veszekedni kell az iskolába készülő gyerekekkel, ez egy kicsit életet ver belé. Akinek gyereke van, nem vénülhet meg, annak gondoskodni és idegeskednie kell.

- Rózs, Rózs, még mindig alszol? Nem kell máma menni?

Még a lakóval is, meg kell bolondulni.

Csibe, azaz Rózs, mérgesen nyitja fel a szemét:

- Hagyjon mama, - sír rá a lakásadónéra - örülök, hogy ma nincs munkám, ma délig alszom.

Az ő arca is olyan, mint a viasz, kétségbeesetten dől a másik oldalára s erőszakkal alszik tovább, nem törődve vele, hogy a gyerekek úgy ordítanak, mint a sziréna. A mama kitolja a gyerekeit az ajtón s már nyitja az ablakot, hogy az éjszakai pállott levegőt kieressze. Az udvarról szennyes köd jön be, elmocskolódott, áporodott, nedves, bűdös. Itt-ott fűtenek s a kőszénzag árad körül a szétdobált párnák és paplanok felett.

Ebben a percben nagy csengetés és zsvaj.

Kimegy, hát ahogy az ajtót nyitja, ki van itt. Az ura testvérenek a lánya, Ujpestről, Rózs ez is, s rajta lóg a két kis lánya, akik a kapu előtt fogták el a kövér Rózst s feljöttek vele, akármi is lesz az iskolával.

- Hogy kerülsz te ide ilyen hajnalban?

- Vásárolni jöttem. Férjhez megyek és ruhát akarok venni.

Házasság, férjhezmenetel, a mama elfelejti minden gondját és megbámulja a csodát. A két kis iskolás meg csak fújja: »Rózs, Rózs, Rózs, Rózs...« Mint kiskutyák ugrálnak rajta.

Már tolulnak be a szobába s a másik Rózs, az ágyban, tápázkodik fel. Az alvó Rózs, ahogy megérzi a vendég Rózst, ugrik ki egy ingben, mezitláb s rohan a nyakába s egy perc alatt testvér, rokon, vér a vérral. Átveszi a hangot, mintha egy anya szülte volna őket. Proliéknál a rokonság úgy lobban fel, mint a papír a parázson.

Egy pillanat s oly éktelen a lárma, mintha kiütött volna a tűzvész. A mama is belebámul:

- Te jóisten, leszakad a ház.

Rögtön nyakon fogja a két kicsit s veri ki a házból: az iskola parancsol. Az iskolából tilos elkésni. Első a fegyelem, a jó iskola, ez töri meg a gyerekeket legelőször, hogy aztán, mint munkások, pontosan bírjanak megjelenni a munkahelyeken.

Csibe a másik Rózst visszacipeli a meleg ágyra s ez le sem vetve a felső kabátot, beleül a meleg ágyba s a fekvő Rózs az ülő Rózst öleli és csókolja és oda van az örömtől. A lányszívek úgy áhítják az örömet, mint a forró vas a vizet s gőzzé ömlik belőlük:

- Férjhez mégy Rózsikám? Kihez, mihez, mikor? Jaj, megelőztél kis pofám, jaj, de gratulálok, remélem, nem egy ócska fiúhoz.

- Igen, vásárolni jöttem be, mert ruhát akarok venni a Teleki téren.

A mama úgy hallgatja, mint a menyeyi üdvözetet s nézi őket kiugró szemmel:

- No, de tedd le a ruhád és egyél valamit.

- Már én reggeliztem otthon.

- Te jóisten, mikor? Újpesten? Mikor vót az. Ne gondold, van még egy kis ennivaló.

Csibe az ágyban túlkiabálja:

- Rögtön felöltözök, veled megyek, egész napom szabad, jaj de jó, hogy ma jöttél, Rózsikám. Ezt kifogtad, Rózsikám, hogy ma semmi dolgom, egész nap veled kajtathatok.

- Bizony a minisztériumba is el kell menni a Jani házassági engedélyéért.

- Jani? Janinak hívják? Jaj te, Rózsi, de szép neve van, éppen férjnek való neve.

És úgy kacagtak valamennyien, mint a madarak a fákon, a jó szürke verebek, a kedves szürke köpenyükben s lehúzták a vendég Rózsiról a szürke felsőt és a mama már csinálta is a szürke kávéját és hozta be nemsokára a szürke pléhcsészében a két piros Rózsinak.

Ezek majd megették egymást és az öltözés is lassan ment emiatt, annyi rengeteg megbeszél-nivalójuk van ezeknek a fiatal lányoknak, hogy kevés hozzá a két kis száj, de fel is használják, mintha mind a kettőnek négy lenne. Ott is ették meg a reggelit az ágyon, a vendég Rózsia a szürke ruhájában újra beledült a dunnába és a félig öltözött Rózsia félkarral ölelte még evés közben is, úgy hogy össze is locsolták az ágyneműt.

- Nyár óta nem láttalak, sose jössz felénk, csak mindig ilyenkor jössz, ha muszáj.

- Mit gondolsz, dolgozni kell az üzletben, Jani is üzletes, neki is üzlete van a Csokonai uccában, kint a villanyoson túl, saját üzlet, van neki boltja, fűszeres, meg a papák is úgy tele vannak munkával, nincs segítség, nekem kell a háziszolga munkát végezni. Mit akarsz, meg kell takarítani minden fillért - csarált a kövér Rózsia s közben egyet-egyét hörpintett a kávéból.

- Nézze mama, milyen menyasszony, nézze mama ilyen egy menyasszony, már meg is látszik rajta, hogy férjhez megy, egészen más, mint nyáron volt, már egészen olyan, mintha asszony lenne.

- Hát a mama hogy van? Egészséges? Hát a papa? Hát a kis testvérek? Mind egészségesek? Van örömük, hogy kimégy a házból? Bizony az az egy öröme van a szülőnek, ha lányukat idejében sikerül elsózni, de hát nektek könnyű, mert akinek üzlete van, az mégiscsak lélegzeni tud - darált a mama is.

- No, de most mennyünk - öltözött serényen a házi Rózsia s csak úgy rángatta fel magára a különböző ruhadarabokat. - Nézd, új harisnyám van, kettő nyolcvanért vettem, testszín és neked, csak most látom, barna sapkád van, jaj de gyönyörű, mama, mama, egy ilyen sapkát szeretnék.

- Majd ha menyasszony leszel, kapsz, de mikor leszel te menyasszony, téged az ördög se visz el.

- Egynyolcvan volt az egész, svájci sapka - mondta a vendég Rózsia.

- Én ha menyasszony leszek, én fekete bársonysapkát akarok, zöld tollal, most az a divat.

- A fenét, az öt pengő. Jobbra is teheted azt az öt pengőt.

- És új kabátod van, mennyiért vetted?

- Nem új, félhasznált, egy barátnémtól vettem át, mert annak füstbe ment a házassága, meg-lógott a pali. Az egész kabátot tizenkilenc pengőért adta ide.

- Jaj de gyönyörű és milyen olcsó volt, legalább megmutat egy harmincpengős kabátot, én is ilyet akarok. Én már szégyellek is a mama lódenkabátjában járni, mihelyt annyi pénzt össze tudok hozni, legelső dolgom lesz egy ilyen kabátot venni, ha nekem ilyen kabátom lenne kibujnék a bőrömből.

Igy végig tárgyalta a két lány az egész ruhatárát.

Az öltözés emiatt kicsit lassan is ment, már kilenc óra volt, mikor végre indulhattak.

- No, gyerünk a Teleki térre, majd én megmutatom a legrövidebb utat, innen kimegyünk az Imre-városon végig a Ferenc József hídra, a Kálvin térről a Baross utcán át a Teleki térre, én elkalauzollak, mint egy idegenvezető.

Negyedóra múlva már a Vak Macska előtt siettek. Futva; a pesti Rózsi még vissza is nézett a vendéglőre, s azt mondta:

- Ez a Vak Macska, nézd milyen helyes simléder van a szeme felett, ide szoktunk a papával járni vasárnap este inni. De nem nagyon sűrűn, mert sokba kerül, egyszer voltunk és a papa úgy berúgott, hogy nem bírt hazamenni, taxiba kellett ültetni, úgy vittük haza, nagyon mulatságos volt. Egy részeg ember meg is lökte a mamát és akkor jött egy biciklista rendőr s az megverte az illetőt, úgy a falhoz taszította, hogy csak úgy bukfencezett a szemtelen tróger.

Kacagva mentek az utcán, mintha ketten lettek volna. Mikor kiértek a Körtérre, a levegő megvilágosodott, már a nap is kezdett kíváncsi lenni rájuk és ők a nagy tolongásban, mert a Horthy Miklós úton mindig sokan tolonganak, senkivel sem törődve torlódtak előre, folyton egymásra néztek és kacagtak. Igen helyesek voltak, a pesti Rózsini ugyan bizony vásott volt a kis lódenkabát, és a fején csak egy kis fehér sapka volt, de a szeme, arca, egész teste tele volt kacagással. Mikor a Ferenc József hídon mentek, azt mondja a pesti Rózsi:

- Te Rózsi, én láttam egyszer, hogy egy ember felmászott a Turulra, de nem ugrott le, tűzoltók jöttek és lehozták, eszébe sem volt beleugrani a vízbe, csak magára akarta vonni a figyelmet, hogy ő munkanélküli, nem tudom aztán kapott-e munkát, de az nagyon érdekes volt.

A Kálvin téren megállottak egy kicsit a divatáruházak kirakata előtt, de ott nem lehet ruhát venni, mert az nagyon drága, csak éppen tájékoztak a divat felől s szaladtak tovább. De azért láttak egy ruhát, amit a pesti Rózsi szeretett volna magának, de az 65 pengő volt s ezen halálra kacagták magukat.

- Neked mennyi pénzed van a ruhára?

- Húsz pengő.

- Te jó Isten, azért mit kapsz? Siessünk, mert az olcsó ruhákat hamar elkapkodják.

Igy besurrantak a Baross utcába és ott siettek hamar, hamar a távoli Teleki tér felé. Úgy siettek, mintha elkésnének. Az eszükbe sem jutott, hogy villamos is van a világon. A villamost nem az ő számukra találták fel, legfeljebb látványosságnak, mert az nagyon érdekes lenne, ha most egy elgázolást lehetne kifogni.

Meg sem állottak, míg a bódékhoz nem értek.

Ott azonban megállottak. Az ószeresek bódéi ott állanak sorban, sorban, sűrűn és irtózatosan tele vannak mindenféle holmival.

- Itt lehetne szép bútort venni, neked nem kell bútor?

- Nem, a Janinak van elég bútora, mert a Jani már volt egyszer házas, de elvált a feleségétől és nem fér a lakásba semmi. Kis üzlete van, az meg üres, de majd lassan megtelik.

- Hát hány éves a Jani?

- Harminckettő.

- Jóságos ég, hát az már öregember, az még házasodik?

- Mit akarsz, egészen fiatal. Olyan helyes kis bajusza van, a két sarkát leborotváltatja.

Ezen megint halálra lehetett kacagni magukat, meg is állottak, egymás szemébe néztek és nevettek.

- Egy ilyen ruha jó lenne nekem.

Ki volt akasztva egy gyönyörű szép ruha, oly csodaszép, hogy meg lehetne halni érte. A kereskedő oda is jött és megkínálta vele őket, de ők nem mertek nyilatkozni, mert féltek, hogy drága lesz és csakugyan, a kereskedő meg is mondta, hogy annak a ruhának az ára ötven pengő, egy krajcárral sem kevesebb.

- Akkor vegye fel és viselje maga - mondta a pesti Rózsi.

Rögtön tovább is szaladtak s a kereskedő búsan nézett utánuk.

Két óra hosszáig ott ácsorogtak, nézelődtek, beszélni nem igen mertek, mert azt látták, hogy húszpengős ruhák ma nem igen vannak a Teleki téren, azt már úgy látszik, mind eladták a handlék.

- Jaj, istenem, már menni kell a minisztériumba, - mondta az újpesti Rózsi - itt semmi se lesz.

- Hát akkor menjünk, ne töltsük az időt.

- No, menjünk.

Még egyszer visszanézett a menyasszony a bódékra és fájó szívvel elindultak vissza a Baross utca felé.

- Te, - azt mondja - nézd már van sült tök.

Egy pléhműhelyen sült tököt árult egy asszony.

- Hát vegyél.

Vett is két darabot, de oly rettenetesen nagyok voltak a sült tökök, hogy alig bírták a kezükbe fogni. Tíz fillér volt darabja s azonnal hozzáfogtak enni. De nem volt jó a sült tök, keményre volt sütvé, egész ki volt száradva, a pesti Rózsi kacagva eddegélte, de nem ízlett neki. Akkor azt mondja egy öreg ember neki egy sarkon:

- Kisasszony, adja ide azt a sült tököt.

Ő azonnal a markába nyomta és tovább szaladt, csak a másik sarokról nézett vissza s látta, hogy az öreg ember, akinek már foga is alig volt, milyen jóízűen ette a sült tököt.

- No, ez legalább jól járt - mondta vígan - nézd, hogy szereti.

- Biztosan szegény ember.

- Lehet, hogy egy szegény gróf. Mert én hallottam, hogy a grófok is el tudnak szegényedni.

- Nézd, - mondta az újpesti Rózsi - milyen szép nagy fej szőlők vannak itt a kosárban.

Egy fűszerbolt előtt nagy kosarakban szőlő volt kitéve, igazán nagyon szép fejek voltak.

- És csak hét fillér egy negyed kiló, eredj be, vegyél egy fél kilót.

- Mindig én menjek be mindenüvé? Te csak fizetel?

- Te vagy a pesti.

Erre a pesti Rózsi be is ment s kihozott egy fél kilót, de fehéreket válogatott bele, mert ő azt szereti. Mikor kihozta, azonnal hozzáfogtak megenni, de közben mentek is előre a Nagykörút felé, egészen mocskos lett a kezük, meg se tudták mosni, csak letörülgették a kis zsebkendőjükkel.

- No, most mehetünk a Markó utcába, kezét se lehet fogni, mert összeragadunk.

- Hova megyünk? Markó uccába?

- Igen, ott van a minisztérium.

- No, legalább meglátom azt a híres utcát. Ott zárják be a linkeket. A házban is volt egy ilyen link alak, a Markó uccában ül. Pedig nagyon felvágós volt. Az ilyen felvágóságok leghamarább horogra kerülnek.

- Ott kapom ki a vőlegényem engedélyét.

No, mentek, mentek. A körúton mindenfelé nagy, gyönyörű plakátok voltak, de nem igen volt idejük nézelődni, mert tizenkét órára oda kellett érni. Oda is értek és mikor a kapust megkérdezték, hogy hova kell menni a házassági engedélyért, az a nagy fekete bajusza alatt azt mondta:

- Mit akarnak maguk? Szamárpakszust? Ki az a szamár, aki házasodik a mai világban?

És a portás nagyon nevetett és igen megnézte a két lányt, mire ezek csiklandós kacagással mentek fel, ahova küldte őket.

Hát a hivatalban egy óra hosszáig ácsorogtak, akkor jött egy öreg asszony, valami takarítóné:

- Mi tetszik?

- Mi a Vedres János házassági engedélyéért jöttünk.

Volt ott három fiatalember abban a szobában, három titkár, azt mondja az egyik titkár:

- Házassági engedélyért? Akkor miért nem szólnak?

A két Rózsi fojtotta a kacagást. Micsoda nagy szoba volt ez, csak elveszett benne a három úr.

- Diktálják be a címüket és várjanak.

Bediktálták. Ijedtében még a pesti Rózsi is bement. Csak akkor kiáltott fel:

- Az anyja szemit, én pedig nem is házasodok.

- Az anyja szemit? - mondta a fiatal titkár és a szeme közé nevetett.

A két lány összenézett és újra kacagtak. Be furcsa az egész élet; ilyen csodát, hogy mind a ketten bemondták a címüket.

- Te, itt nagyon meleg van, le kellene vetkezni.

- Egészen? - mondta az újpesti Rózsi és igen nevetett.

- Tessék csak meztelenre, - szólt a titkár, - ne zsenírozza magát a kisasszony.

S csak néz rájuk mind a három és kacag, kacag ész nélkül.

- Gyere, bújjunk el - s el is bújtak a sarokba egy szék mögé s ott kacarásztak, míg csak nem szólították őket.

- Itt az írás, kérem kisasszony.

- Az anyja szemit, megszületett a gyerek Jeruzsálemben? - így Csibe.

- Mi az? - mondja a legcsinosabb titkár - a maga vőlegénye Jeruzsálemből való?

Erre mind a hárman elkezdtek kacagni s vették át a cédulát, de a titkár utánuk szólt:

- Rodostó ucca 77... Ha a maga engedélye aktuális lesz, akkor csak jöjjön ide.

A két Rózsi úgy kipukkadt a kacagásban, csak visszaneztek s már szaladtak is.

A portás megismerte őket a kacagásról s elébük állt:

- No, megvan a számárpakszus?

De ők már nem állottak szóba vele, már kész az engedély.

- Te, már itt minket mindenki ismer - mondta az újpesti Rózsi.

- Füttyülök rá - mondta a pesti Rózsi s visszanezett a nagy épületre.

S hozzáfogtak búcsúzni, mert az újpesti Rózsának itt van a D-villamosa, a pesti Rózsi pedig repülve vág neki az útnak, a villamos mellett, le a Lágymányosra.

Mindenesetre mind a ketten életük legszebb emlékének könyvelik el a mai szép napot.

GYEREKNEVELÉS

Csibe az asztalnál ült. Toll volt a kezében és kitöltötte a rovatokat. A házmesterné, mikor az elébb lent járt a boltban, elcsípte s a kezébe nyomott egy ívet, hogy azt ki kell töltenie. »Maga önálló nő, mondta neki, se apja, se anyja, saját maga bérel az ágyat, ezt magának éppen úgy be kell vallani, mint akár a méltóságos úrnak az első emeleten.«

Hát Csibe betűzgette, tanulgatta, mit is kérdez tőle a statisztikai vallomási ív. A papa ott ült a közelben és tanácsokat adott.

- Az anyja szemit, hogy mi vagyok? Mit írjuk, mi vagyok én!

- Takarítóné, mi volnál!

- Hol takarítok én! Csak szeretnék.

- Pedig egyebet ne írj, mert ha mást írsz, akkor adót kell fizetni.

- S milyen üzleteim vannak nekem?... meg palotám, meg villám?... Evőeszközöm nincs, azt beírom?

- Ird be, - nevetett a papa - hadd fogják meg az orrukat.

- Meg hány lovam, tehenem, marhám?

Ezen még ő is nevetett. A kis Icu ott guggolt mellette s az is nevetni kezdett, hogy: »marha«...

- Meg hány autóm van, meg hány garázsom, meg hány sofőrt tartok?... Gondolom, hogy ezt beírom, hogy egyet ismerek...

A kis iskoláslány a nyakába ugrott és összecsókolta.

- Jaj, Csibe néni, autója is van?

- Meg katona vótam-e?

- Az még lehetsz, - kiáltott fel kacagva a papa - katonasári.

- Meg leventeköteles vagyok-e? Meg hány kávéházam van?

A mama bekiabált a konyhából:

- Icu, Icu, gyere zabálni.

A gyerek elrántotta az arcát:

- Mán megint enni. Én nem szeretek enni.

- Csak ereggy, - szólt rá Csibe - egyél, úgyis sovány vagy, ereggy, egyél, reggelizz.

A kislány kicammogott s egy perc múlva a konyhából éktelen sivítás hallatszott. Csibe abbahagyta az állampolgári feladatot s kiment utána. Még a toll is a kezében volt s jó távol tartotta, hogy rá ne cseppenjen a tinta a vasárnapi ruhájára.

Mielőtt kiment volna, a papa rákiáltott:

- Ne zavard a mamát, neveli a gyerekét.

De ő nem hagyta, mindig védője volt a kislánynak s most is megdöbbenve látta, hogy a kis Icu ott áll az anyja előtt és egészben reszket a kis teste. Mint a ló, ha nem bírja húzni a megrakott kocsit felfelé a Lágymányosi utcán.

- Nem szeretem a tejet, - visította - nem kérek bűdös tejet.

De az anyja ráordított:

- Az anyád istenit, azt eszel, amit adok! - és elkezdte verni.

Csibe pillanatig szóhoz sem tudott jutni. Ő már tudja, hogy a gyerek nem bírja a tejet, mindig azt mondja, бүдös és ha megeszi, úgyis kihányja, és ez mégis mindennap így megy.

- Elment magának az esze? - kiáltott a mamára - mér nem önt bele neki egy kis kávé?

- Nekem ne válogasson, mert megölöm.

A gyerek Csibéhez menekül s a szárnyai alá dugja a fejét és csak reszket és visít.

- Tudja, hogy nem szeret enni a gyerek! - kiabál Csibe, vékony kis csengető hangján - olyan csontos szegény, semmi hús rajta. Mért nem ad neki azt, amit megeszik. Egy kis mézet? Hogy hízzon.

- Fészkes nyavalyát. Nekem se adtak. A gyerekeknek azt kell enni, amit kap. De evvel az elkényeztetett disznóval nem lehet bírni. Ha én az anyámnak így ellentmondtam volna, kettéhasított volna, de én is széttépem ezt a kutyát. Majd én kinevellek akasztófára való бүдös köjök.

- No maga is egy anya.

A mama дühösen rikácsol a kislánya után:

- Csak ereggy a Csibébe, majd az fog neked mézet adni, hogy a ménkű csapott vóna beléd, mikor tojásba vótál.

Csibe csak szorítja a gyereket, mert édes a kis Icu, egy pengőt lopott a keresztanyjától és odaadta Csibének, hogy tegye el, mert venni akar rajta valamit az anyjának csütörtökön, ha nevenapja lesz.

- Gyer ide, - kiált rá a mama.

A gyerek nem mer dacoskodni, odamegy és remeg, egész magánkívül van.

A mama felkapja a nagy ollót az asztról:

- Válogatsz nekem?

S vágja belé a gyerekebe. Csibe odaugrik s elkapja a gyereket újra. Az olló, ahogy odavágta az anya, esik le a kőre s nagyot csörren.

- Veszed fel rögtön?

- Jaj én nem bírom felvenni.

- Az anyád istenit, nem veszed fel?

És felkapja a nagy kést, hogy rögtön leszúrja a kislányt. De Csibe nekiugrott és elkapta a kezét és kivette belőle a kést.

- Van korbács, - kiabált a mama - de felhajtom megint a szoknyádat és úgy elverlek, hogy cafatokban hull le rólad a hús.

De már csak kiabál, már nem дühös, hanem el van keseredve és a bánat hull a szívére, hogy neki ilyen átkozott köjke van, aki nem eszi meg a tejet, ha kettéhasítják se. Csak ő ilyen szerencsétlen ezen a világon. Más gyereke bezzeg két kézzel kapna utána, csak lenne egy kis tej és a komisz apja is csak hallgatja odabent, hogy a felesége megfúl a дűhtől, de nem jönne segítségére, hogy agyonverje a komisz kutyát. És olyan szavakat kiabál neki, hogy azt senkinek nem illik mondani.

Ott is hagyja őket, hogy az urával veszekedjen, be a szobába, onnan hallatszik a lárma.

- Lássá, Csibe néni, - szól pityeregve a kislány - én mindent értek, én velem mindig így bánnak, de nem is felejttem el a mamának.

- Nem szabad a mamáról rosszat gondolni, kis fiam, örülj, hogy van és gondoskodik rólad, látod én megcsókolnám a kezét, ha élne az én anyám, ha mindennap megverne is.

- Könnyű magának.

- No, te csak hallgass, neked jó szíved van és ha neked gyereked lesz, te nem fogsz így bánni vele.

A mama visszajött, mint a zivatar s zúgja:

- Velem is így bántak, mikor kicsi voltam. Én már nyolcéves koromban kenyeret kerestem, szolgáltam, ez meg már tizenegy éves, még most is itt van a nyakamon.

- Mi az? Maga nincs észnél, hogy ilyeneket kíván ettől a kis soványságtól?

- Gyere ide, gyere csak édesem, gyere csak - s ezzel a mama magához rántja a gyereket s letörli a köténye sarkával annak a mocskos, telesírt arcoskáját. - Édes kis bogaram, veled vert meg az Isten. Minek mérgecsesz, nem elég ez a komisz apád?

És elkezd csókolgatni, nyalja-falja, majd megeszi és közben zokog, mint akinek csakugyan elment az esze.

- Most csókolja, - szól rá Csibe - akkor csókolta volna, mielőtt megverte... Mit bántja azt a szegény gyereket, veri még a sors eleget, nézzen meg engem, látja, hogy dobál engem ide-oda. Azt akarja, hogy ha annyi idős lesz, mint én, övele is úgy bánjon a sors?

- Eleget vert engem is.

- Magát is verte a sors. Azt akarja, hogy ez is olyan legyen, mint maga! Olyan ideges? Most is olyan ideges már, nem bír tanulni se. Vigye el idegklinikára.

- Nem ideges, hanem rossz!

- Így remeg a gyerek. Valósággal rázza az idegesség.

- Mert komisz kutya.

- Nem igaz, jó szíve van, de én azt is tudom, mi a baja, elmondta maga, mikor teherben volt vele, az apja egy egész évig nem adott magának pénzt, hanem rugdosta és ez van benne a gyerekekben, mert azt szokták mondani, hogy a gyerek örökre megérzi, ha az anyjával akkor rosszul bánnak.

A mama keservesen sírvafakadt.

- Nem elég, hogy az is vót, meg más is vót, még se tud jó lenni nekem.

És úgy ölébe szorítja a kislányt, hogy az csaknem megfullad.

- Kis korába is eleget verte a sors és maga még veri, hiszen némely helyen jobb dolga van a kutyának.

- Majd nyáron elviszem a nővéremhez, és ott fel fog hízni.

- Igazán, mama? - kiált a kislány.

Csibe haragosan, durcásan ül s nem hagyja annyiba:

- És hiába veri, csak hozzászokik a veréshez, még az se segít neki. Én nem emlékszek, hogy engem valaha megvert volna az édesapám, vagy a mamám.

- Majd megver az urad. Ne félj.

- Nem ver engem. Abból már nem eszik. Mert nem is lesz oka rá. Meg nem is megyek férjhez soha.

- Majd egy lókötőhöz.

- Ahhoz meg éppen nem is megyek. Az anyja szemit! Inkább lány maradok. Még csak tizenkilencéves vagyok, de már eleget szenvedtem. Elég lesz huszonhatéves korba férjhez menni.

A mama a gyerekekkel az ölében, mint egy várban, biztonságban érzi magát s nevetni kezd:

- Vén lány akarsz lenni?... Hatvan éves korodban akarsz férjhez menni?

- Csak nevéssen. Nehéz szegénynek lenni, de ha már valaki szegény, legalább jobban élhetne.

- Jól van, csak ne pofázz. Inkább fizesd meg az adósságodat. Mi közöd neked ahhoz, hogy hogy nevelem a gyereket? Az én gyerekem! Úgy teszek vele, ahogy akarok, én hoztam a világra. Neked csak ahhoz legyen közöd, hogy tisztázd ki magad az adósságból!

S Csibe ott maradt leforrázva, kis szemöldökét összehúzza, a szájacskáját felduzzasztja.

- Ne féljen, az Isten vigyáz az árvákra. Majd meglássa, hogy egyszer én is tiszta leszek maga előtt.

Ezzel fordul, s elmegy. Bemegy a vécébe és magára zárja az ajtót és kisírja magát.

KATALIN-EST MUNKANÉLKÜLI URAKNÁL

Mikor a papa kilépett a gyárból, mert a mama öngyilkos akart lenni, mert észrevette, hogy a papa a háta megett megcsókolta a Julist, s egyszerre ezzel mindenki torkig lett mindennel s mikor a lakó, Csibe, a papa után telefonált, éjjel, hogy jöjjön haza, mert a felesége rögtön leugrik, a papa szó nélkül otthagya a munkahelyét és többet nem is ment vissza.

A gyárban ugyanis akkor már tizennyolc év óta dolgozott, mint segédmukás, a gondnokkal olyan viszonyba került, hogy nem bírta tovább a szekírozást. A Julcsát is azért csókolta meg, hogy neki is jusson már valami jó ebben az életben.

Mikor egy rosszemlékű éjszakán ez mind megtörtént s a papa munkanélküli lett, a mama azt mondta:

- Hála Istennek! Én nem félek attól, hogy a gyerekeim éhenhalnak. Én az én köjkeimet eltartom. Tudok dolgozni. Majd én a fedélzetre állok.

Mindenki le volt törve, csak a mama nem. Senki sem értette, mi az a fedélzet. Hogy hol veszi a mama, aki alföldi születés volt és soha életében hajót nem látott, hogy ő a fedélzetre áll.

Csibe mindenesetre úgy meg volt szeppenve értük, mintha az ő valóságos szülei lettek volna.

- Még ez a munkanélküli sem fog éhenhalni mellettem - mondta a mama. - Legalább itt lesz a kezem közt s nem fog nekem a gyári lányokkal hancúrozni.

Két napig fojtott csönd volt. A papának be kellett menni pénzért a gyárba, de onnan elutasították, hogy függelemsértést követett el és többet nem veszik vissza.

A papa nem szólt, de vesegörcsöt kapott. Úgy fetrengett, mint egy szülő nő, izzadt és nyögött.

- Beteg vagy - mondta a mama - ereggy az orvoshoz. Vizsgáltasd meg magad és kérj táppénzt. Tizennyolc év óta fizeted a beteggélyzöt, most baj van, ők fizessenek.

A papa elindult a keserves útra. Az orvos csakugyan betegnek találta, s kiderült, hogy a legmagasabb osztályba tartozik, a nyolcasba. A kollégák kitanították a rendelőben, hogy neki hetenként 28 pengő jár. Az egy hónapban 112 pengő. A papa felvidult, mert egész havi fizetése 120 pengő volt.

- Jól van mama, - mondta morogva - te azért okos asszony vagy.

A mama nem szólt, végignézte az urát s nem mondta meg, hogy ő már egy uricsaládnál takarítást vállalt havi 24 pengőért. Ő csak azt számította, hogy ez már 136 pengő. Ehhez jön a lakótól, Csibétől, havi húsz pengő a lakásért, ezzel a havi bevétele 156 pengő.

Másnap este két fiatalember jelent meg a lakásban. Géplakatosok, akik most jöttek vidékről, ezeket felvette ágylakóknak. Csibét most már kitelepítette az ágyból végleg a sezlónra s a két fiút, akik testvérek voltak, belerakta a Csibe ágyába. A fiúk fizetnek egyenként heti öt pengőt, ez havi húsz, kettő után havi negyven, ezzel a bevétel 196 pengőre emelkedett.

A mama egy hét alatt úgy rendbeszedte a büdzsét, hogy az csoda. A papának ki lehetett kúrálni a vesebaját, semmit nem kellett dolgoznia s csaknem kétszer annyi volt a bevételük, mint addig, míg teljesen az ő keresetéből éltek.

Igaz, szép zsúfolt lett az egyszobás lakás. Ott aludtak a két nagy ágyban a papa, a mama, és a két gyerek, ez négy, a díványon Rózsi, és külön ágyon a két lakatos, ez hét. Tömeglakás. De a mama rendet tartott, senki meg se pisszent, a mama a fedélzeten volt.

Igy érkezett meg a következő hét szerdáján a mama névnapja, Katalin.

A papa már egy hét óta járt a beteggélyző után s mindennap üres kézzel jött haza.

- Mi az, te folyton az én pénzem hordod el villamosra? - mondta a mama. - Majd én elmegyek veled.

Huszonötödikén reggel el is ment s csak jó későn jöttek haza, úgy négy órakor. Már akkor Csibe meg is ebédtette a gyerekeket, mikor nagyvígán beállítottak, a mama és a papa.

A mama fején új kalap volt. Nagyon furcsa kis kalap. A kontya nem fért bele, igen különösen állott a fején. Nem állott jól. De ő vidám volt.

- A papa vett nekem egy kalapot - mondta.

- Nagyon szép - mondta rá Rózsika.

- És vett egy szvettert is.

Letette a télikabátját és ott volt rajta a szvetter.

Csak úgy ragyogott a büszkeségtől.

Kis idő múlva elment a lakásból nagy szatyorral s egy óra múlva megjött. Rengeteg húst hozott. Két egész tyúkot. Hatalmas szelet borjúhúst, marhahúst. Cukrot, kiló libazsír s azonnal hozzáfogott főzni. Csibét is beállította s egész este hétig folyton sütöttek-főztek.

A papa csak ült a sarokban és szívta egyik cigarettát a másik után. Egy szót sem szólt. Ő is úgy ült, mint aki meg van elégedve.

A gyerekek már szerettek volna köszönteni, de míg minden kész nem volt, addig a mama nem engedte.

Végre megterítették a konyhában az asztalt szépen. Még szervétát is kapott mindenki.

Akkor a kis iskolás Icu az anyja elé állott egy cserép virággal s verset mondott. Szép hosszú verset a mama névnapjára. Mindenki csodálkozott, hol vette a gyerek a cserép virágot. Hát tíz filléreből spórolta össze, amit itt-ott kapott. Egy pengőt kapott a keresztanyjától, azt is megőrizte. Nagy volt a nevetés, mindenki csodálta, hogy a kis Icu erre képes volt, nem ette meg cukornak a kis pénzecskéjét.

Most a kis Violácska állott a mama elé s azt mondta:

Kicsi szívem, kicsi szám,
sok boldogságot kíván.

Tőle ez is elég, mert még csak óvodába jár. Majd megették.

Kis Viola ezt a pici verset elmondta a papának is, azután a Csibének is, utóljára Icunak is és mindegyiküknek ugyanazzal a kis csokorral kedveskedett, amit rögtön visszakért, ha valakit már köszöntött, hogy a következőnek is felajánlja.

Óriási volt a mulatság.

Akkor leültek enni.

Először volt raguleves. Így hívták pestiesen a régimódi, alföldi tyúklevest. Nagyszerű volt a leves, csak úgy úszott a tetején a sárga zsírja és a boltban készen vett laskatészta volt belefőzve, de remek volt.

Leves után ettek tyúkhúst, ami a levesben főtt, tormával és mustárral. Felséges volt. Nem győztek eleget enni.

Akkor jött a paprikáshús. Jó marhahús pirított tarhonyával és savanyú ugorkával.

Ebből mindenki annyit evett, amennyit csak bírt. A mama különben nem sokat törődött a rendes étkezéssel. Sokszor egy darab hideg zsíroskenyér volt az ebéd, hát ezt most jól kipótolták.

De míg ettek, azalatt a borjúhús folyton sült, mert hogy annyi tüzelőt elfogyasztott a mama, hát még ezt is meg akarta sütni. A hús zsírja pompásan szaglott. Az egész kis konyha tele volt tömve a szagokkal és a fiatalok lármájával.

- Ezt eltesszük holnapra - mondta a mama. - Holnap is nap lesz.

S a megsült borjúhúst kitette a pici spájzba, a hidegre, úgy, ahogy volt. Ellenben asztalra tette a rétest.

Hát rétes volt négyféle. Túrósrétes, káposztásrétes, mákosrétes és diósrétes.

Lehetett válogatni.

De a gyerekek már nem is bírtak enni. Rózsai is alig.

Most megérkezett a két lakatos. Éppen a borra.

A mama hozatott egy liter bort, mert nem tudta, hogy Csibe is azzal kedveskedett, hogy titokban ő is hozott egy literrel.

A borhoz a lakatosokat is meghívták s azok nem kérték magukat, örömmel koccintottak s azonnal hozzáfogtak dalolni.

Hatalmas kedve volt mindenkinek és sorra eldalolták a fiatalok az új mozislágereket, az öregek a régi szép, magyar népdalokat.

De a kis Icu már igen sápadt volt. Egyszer csak ki kellett vinni, mert hányni kezdett. Alig végzett, jött ugyanezzel a bajjal a kicsike Viola. A gyerekeket a mama lefektette s ők, felnőttek, tovább folytatták a dalolást és az ivást. Mikor a két liter bor elfogyott, a papa zsebébe nyúlt és a táppénzből rászánt még két liter borra.

Így daloltak egész tizenegy óráig, akkor Csibe is beteg lett. De visszajött s ott ült köztük sápadtan.

A végén már csak a három férfi ivott.

A mama azt mondta:

- No, munkanélküli úr?... Volt már ilyen szép névnapom?...

A papa nevetett, megcsókolta a mamát s azt felelte:

- Isten éltesen kedves Katicám, hogy sokáig élhessünk együtt ilyen boldogságban.

- Hanem azt tudod, - mondta a mama - hogy azt a disznó Julist, akivel a hátam mögött csókolóztál, itt a konyhában, többet nem fogod látni?... Mert én azt már kitoloncoltattam a házból... Az nem jön erre többet... Elküldtem Budáról Pestre... Nem látjátok többet egymást...

S büszkén kihúzta hatalmas derekát: kövér melleit felduzzasztotta s fekete szemeivel bőszen nézett körül.

- Ó, a lelkem. Megyek a spájzba, de valamiért visszafordultam, hát ezek meg egymás nyakában vannak és csókolóznak.

A papa nyíltan nevetett.

- No ez se lesz többet... Te meg holnap mégysz vissza a gyárba... Beszéltem a gondnokkal, azt mondta, ha bizonyítványt viszel, hogy beteg voltál, visszavesz.

A MEGFAGYOTT EMBER

- Megfagy az a szegény ember, - mondta az asszony.

A konyhában ültek, de a konyha is hideg volt, mert alig volt valami fa odahaza, talán öt darab és az asszony várt az utolsó percig, mert az urának vizet kell melegíteni, meg a vacsorát is meg kell enyhíteni. A szobában nem is fűtöttek. De ezekben a pesti lakásokban az nem volt nagy baj. Itt a lakások melegítik egymást. De nekik még az a nagy szerencsájük is van, hogy a pincében pékműhely van s annak a kéménye a szoba falán megy fel. Ez a pékműhely nagy áldás télen. E miatt nem lehet elköltözni a lakásból, mert hol kapnak ők megegyeszer központi fűtést?

- Jaj, megfagy, - ismételte. - Olyan vékonyan van öltözve, nincs neki jó téli ruhája, a kabátja is vásott, csak azok a sálók tartják benne a lelket, de az meg csak az orrát, meg a nyakát melegíti.

Kabayné duzmaszkodva és mérgesen hallgatott. Csak hallgatta, amit ez az asszony dumál. Azért jött, hogy egy kis fát kérjen kölcsön. De már látja, hogy abból semmi se lesz. Legalább három darab fa kellene, hogy ő is megfőzzön egy kis teát legalább a saját komisz disznó urának, mert ha semmit se tud neki adni, legalább egy kis meleget, akkor kész a nagy veszekedés. Dehát öt darabból hármát nem kérhet el, de még kettőt, vagy egyet se.

- Jaj, az a szegény ember, csak szalad, csak dolgozik a családjáért, - mesélt tovább az asszony, aki kötelességének tartotta, hogy legalább szóval tartsa a szomszédasszonyt. Meg aztán jól tudta, hogy milyen rossz ember ennek az ura, hát legalább avval eldicsekedett, amije van, a jó urával. - Mert az csak azért dolgozik, azért szenved. Most is egyik telepről a másikra dobálják. Öt kilométerről kell most neki hazajönni. És az ember, ha az orrát kidugja, már lefagy.

- Nem kell az embereket féltetni, - mondta Kabayné. - Tudja nagysád, Csatári úr is megtalálja néha a jó meleget. Meg bizony. Ahol a körmét megmelegítheti.

A háziasszony megdöbbenve nézett a szomszédasszonyra. Igen, még most is eszébe van, hogy mikor az ura még legény volt, hogy tudott a lányokkal beszélni. Alig is lehetett megfogni. Még az utolsó percben sem volt biztos, hogy meg lesz-e a házasság, mert akkor is elkésett. Azóta jól viseli magát, legalább, míg a felesége látja, de ő mindig fél, hogy mi lesz, ha egyszer feltámad a régi rossz természete.

- Ne mondjon ilyet szomszédasszony, - s a homlokát törülte. - Minek mond ilyet az én uramról.

- Én csak mondom, amit tudok.

- Mit tud maga?

- Hát édes szomszédasszony, maga nem is tudja, hogy Csatári úr hova jár?

- Nem. Jaj istenem, hova?

- Hát, mikor mentem a Máriás utcán, hát kit látok, mint a Csatári urat karon fogva menni egy utcai lánnyal.

Csatáriné azt se tudta, hova ájuljon. Még ha ez a Kabayné nem mondta volna ilyen kárörömmel és szívesen, mézesen, mázosan, talán el se hitte volna, de így kénytelen volt készpénznek venni és elfúlt a lélekzete. Egy asszony sem biztos a maga ura felől. Már régen gyanús volt neki, hogy az ura minden szombaton kevesebbet hoz haza s hiába mondta, hogy folyton leépítenek, mert rettenetes érzés volt benne s már meg volt győződve felőle, hogy azt a két

pengőt, két pengő ötvenet, amennyivel a múlt héten is kevesebbet hozott, mint az előző héten, a szeretőjének adja.

De erőt vett magán s halkán csak ennyit mondott:

- Jaj istenem, ezt nem hittem volna soha, hogy az én uram másokkal elmenjen, hiszen soha se jön későn haza.

- Igen, pedig így van szegény Csatáriné asszony, - örült a szomszédasszony - mert én nem szoktam hazudni.

Ezzel, mint aki dolgát jól végezte, elment haza.

Otthon bizony nem volt egy darab fa sem. A bútort is mind felválták már, amit csak lehetett, csak a kezét dörzsölgette, hogy legalább megzavarta egy kicsit a Csatáriék életét. Nem járja, hogy ezeknek olyan jól megy, még a pék kémény is az ő lakásukon megy át. Könnyű úgy jóba lenni egy asszonynak a férjével, ha nem kell fűteni még ebben a nagy télben sem. Szegény embernek a legnagyobb fájdalom, már egy szegény asszonynak, ha a felebarátai békében élnek, mikor ő egy ilyen ádáz gyilkosnak a markában szenved.

Egész sötét este leste, hogy mikor jön meg Csatári a munkából s boldog volt, mikor végre megérkezett s számolgatta a percek, hogy mikor tör ki a csata a szomszédban.

A munkás nyugodtan ment a lakásába. Szeretném azt mondani, hogy vidáman és boldogan jött meg, mint a falusi gazda a mezőről, ha megtér. De igazságtalan volnék hozzá, mert bizony se boldog, se vidám nem volt. Úgy jött a hosszú úton a város túlsó feléről, mint a tulok, ha a mezőről hazafelé baktat. Még számolgatni is elfelejtett, pedig a szegény ember élete örökös számolás. Minél kevesebb pénz van az ember zsebében, annál nehezebb kiszámítani, hogy miről kell lemondania.

Bekopogtatott az ajtón. Az ajtó a konyhába nyílt s a felesége csak kinyitotta a kilincset s hátat fordítva már kaparta is a lábosba a déli krumplit. A tűz már égett és a fából három darab a fazék víz alatt sercegett.

Csatári egy darabig állott. Melegedett. Nem volt a konyhában meleg, de legalább jó pállott levegő volt. Nem volt olyan dermesztő hideg, mint az utcán. Azért állott meg szóval, mert elvesztette az energiáját. Fáradt volt, nem elég, hogy egész nap hajszolja a munka, de még öt kilométert is gyalogolni a kemény pesti úton, végig a városon, a sok tarka lámpa alatt. Mindenütt ragyogó kirakatok és még csak ránézni sem szabad. Mindegy, ha nézi, ha nem, mintha festett kép volna. S ez minden nap így megy.

Végre elúnta az állást. A felesége a sparhertnél babrál. Máskor legalább szíves szóval szokta fogadni. Megkérdi, hogy hogy jött haza ebben a hidegben, hogy mikor indult el, nem gázolta-e el a villamos, vagy az autóbusz. »Éhes vagy, úgy-e apjuk? Bizony itt sincs valami sok, de azért csak vetkezz már és itt a meleg víz, mosd meg magad. A gyerekek is várnak, folyton mondták, mikor jön már apuka?...« S efféléket. Most meg csak ott van a tűzhelynél és mi a fenét kacargat anyyi ideig már no.

- Itt vagyok, - mondja végre mérgesen. A hangja, vastag és dörömböz. Mintha igazán mérges lenne, pedig csak fáradt.

Az asszony oda se néz, úgy vágja neki:

- Minek jöttél? Eredj innen, takarodj, menj a tyúkodhoz.

Többet nem szólt semmit. Egész teste remeg a dühtől. Forr benne az indulat, iszonyúan megútálta ezt az embert, aki idegen nőnek, utcai lánynak a melegségét tudja keresni, mikor tudja, hogy a felesége meg a gyerekei hogy vannak itthon a nagy szegénységben és hidegben,

mert a pékkémény nem ad ám annyi meleget, csak éppen hogy meg nem fagynak mellette. És egy ilyen ember, aki így meg tudja csalni a feleségét...

Az ember csak néz, néz. Egy percig motoz benne valami haragos ellentmondás, de oly kiállhatatlanul fáradt, ma tíz órán keresztül vassalakat lapátolt. Még szóra sem bírja a száját mozdítani. Főbe van ütve. Ezt nem várta a feleségétől. Mindent, de ezt nem. Most mit csináljon.

Nem csinál semmit. Az ember engedelmes volt s megfordult, fogta a kilincset s kilépett a konyhából. Behúzta maga után az ajtót, melyet kívülről többet nem lehet kinyitni, mert kívül nincs kilincse, csak gomb van, ami nem nyitja ki többet ezt az ajtót.

S kilépett a hideg folyosóra s ha már kint van, elindult azon az úton, amelyen jött. Ment a lépcsőházig s lement a száraz lépcsőkön, le a kapu alá. Onnan ki az utcára.

Senki sem volt ott, senki sem látta, magának mondta hangosan:

- Elmegyek, mert a feleségem bolond.

Kiért az utcára. Az utca ezen a tájon nem is volt utca, csak országút. Az út a városból a szántóföldekre ért ki, s a kukorica helyett itt-ott egy-egy nagy bérház nőtt ki.

Elment a vasúti töltésig, mert ez az utca éppen addig nyúlt, ahol a vasúti töltés keresztül vágja az utat.

Felment a töltés oldalára, ott talált egy bokrot, amelyen már régen nem volt levél. Hó sem volt, mert még nem jött meg a hó, csak nehéz felhők csüngtek az égről. Hófelhők.

Leült a bokor tövébe s összehúzta magát. Leült és gondolkozott, hogy mit is ér ez az élet. Az ember csak húzza a robotot, hányja a vassalakat a vastalicskába s ezért harminc fillér órabért kap. Az egy héten, ha jól megy, felmegy tizenhárca pengőre és az embert a felesége így fogadja: Takaroggy innen, ereggy a tyúkodhoz.

Másnap reggel mikor a szemetes kocsi a ház előtt állott, nagy kiabálással jött egy ember, aki átvágott a vasúti töltésen:

- Egy ember van megfagyva a töltésen.

Mindenki odarohant s egy lány, aki a szemétládát lehozta és kis vékony ruhában volt, felkiáltott:

- Ez az ember Csatári, ott lakik nálunk a második emeleten. Jézus isten, meg van fagyva. Szaladjanak a feleségéért.

Mindenki fej nélkül szaladt s azt beszéltek:

- Vajjon miért fagyott meg ez a szegény ember?

CSIBE CSIPOG

- Tudja, csak azért mentem el sétálni Janival, mert a méltóságos asszony nagyon pártolta, mert egész héten mondta, hogy vasárnap Rózsikának kimenője van, mert tudja, a szakácsné, meg az első szobalány mindig kibabráltak velem: »neked a multkor volt kimenőd, most te maradsz itthon«, pedig én már régen nem voltam kimenőbe és azt is tudtam, hogy mért pártolja a méltóságos asszony Tót Janit, azért mert észrevette, hogy a fiatal úr, Öcsi úr, nagyon utánam vetette magát, pedig én igazán féltem a szemtelenségétől, hogy éjjel mindig későn jön haza és nekem kell ajtót nyitni, egy ingben és mezitláb, de én szaladtam, ahogy az ajtót kinyitottam, már futottam a szobámba és magamra zártam az ajtót és az Öcsi úr utánam, de mindig sikerült becsukni az ajtót, mire utolért volna, és az jó is volt, hogy a konyhalány akkor az én szobámban lakott, így az Öcsi úr semmi szemtelenséget sem tudott csinálni, de most a méltóságos asszony elhatározta, hogy férjhez ad valakihez, hogy megszabadítsa a kedves fiát a kísértettől, mert a méltóságos asszony azt is észrevette, hogy az Öcsi úr nappal is órákat eltölt, csak hogy engem takarítás közben molesztálhasson és nemcsak az Öcsi úr, hanem az André is, az inas, az is szeretett volna megkaparintani, mert minden alkalmat megragadott, hogy a sarokba szorítson, de én úgy védekeztem, körömmel, mint egy vadállat, haraptam és karmoltam és sikítottam és a méltóságos asszony rendet akart csinálni a házban és hogy ez a Tót Jani jelentkezett, mint kérő, nagyon szívesen hozzáadott volna, mint árvalányt, akit kivett az árvaházi intézetből, mert Tót Janinak állása volt a Kereskedelmi Bankban, nem valami nagy állás, inkább szolgai, de végleges, nyugdíjképes, mert tengerész volt a Dunán, hídőr és a méltóságos asszony nagyobik fia tette be a bankba, az Oszkár úr és Tót Jani megajándékozott egy fényképével, ahol le volt véve, mint haditengerész, a Városligetben, szép pálmafák alatt és az oldalán kis kardocskák is voltak és úgy nézett ábrándosan, mint egy moziszínész a filmben.

- Délután négy órakor szabad vagy - mondta az ebédnél a méltóságos asszony és én már tudtam, hogy ez azt jelenti, hogy jön értem négykor a Tót Jani és el fogunk menni sétálni, lehet, hogy moziba is, azt nem is bántam, mert igen szeretek moziba járni, az az életem, mindig ott tudnék ülni, de bizony még csak vagy háromszor voltam addig moziba, mert csak ott tanul az emberlánya, mert már öt esztendeje voltam a méltóságos úréknál és mindig csak dolgozni kellett, még olvasni se volt idő soha, úgy el voltam foglalva a takarítással, mert már reggel hajnalban fel kellett kelni és egyedül kellett kitakarítani a kis ebédlőt, székeket kihordani, szőnyeget felszedni, porszívózni, a padlót feltörölni, felkefélni, mindent helyrerakni és még az átjáró szoba is csak rám volt bízva, amiben soha senki le nem ült, mégis tele volt bútorokkal és szőnyeggel és oly tisztának kellett lenni, mintha a vendégek csak ezt néznék, és semmi mást. Tudja, annyi dolgom volt ott, hogy csoda, mert nemcsak ez volt a munkám, hanem mindenfelé rángattak s a tizenkét szobában mindent velem akartak megcsináltatni. Igazán már nem is szerettem ott lenni, nem is bírtam ezt a rengeteg munkát, de mit csináljak, még éjjel is nekem kellett végig fennmaradni, míg az összes vendégek el nem mentek és azok bizony nem álmosodtak el egyhamar, pedig ott annyi vendég volt, hogy csoda, igaz, sok borraivalót is kaptam, sokan adtak egy-egy pengőt is a tenyerembe, de azért ami sok, az sok és már lemondtam volna, ha lehetett volna, de a méltóságos asszony azt mondta, hogy ő humánus és emiatt nem is lehetett se felmondani, se elmenni, csak robotolni éjjel-nappal, mint árvaházi gyerekeknek, se apám, se anyám, így nincs szabad akaratom: »nem mehetsz el, csak ha férhe mécc«, ez nagyon szomorú volt, mert így semmi fiatalságom nem lehetett, folyton csak vikszelni és a méltóságos asszonynak olyan természetje volt, hogy csak abban volt öröme, hogy ha szekírozhatta a cselédekét, mindent kétszer kellett neki megcsinálni: »szedd fel újra és keféld újra«, hát ezt nem lehetett már bírni és már nem is bántam volna, ha valaki olyat talál, akit szeretni lehet és mint feleséget kiszabadítana, de Tót Janit nem lehetett, mert aki

a Tót Jani közelébe kerül, az már érezte a szájbúzt, ami a szájából jött, más kifogásom nem is volt ellene, mert én csak olyan emberhez akartam menni, akinek állása és nyugdíja van, hogy ha megvénülök és ócska leszek, tudja, hogy meg tudok élni, ha az uram meghal, de az olyan iszonyú volt, hogy ezt nem lehetett kibírni, hiába tudtam, hogy senki sincs a világon, akire számíthassak, ezt azért mégse bírtam elviselni. Ha csak egy rokonom lenne valahol az égvilágon, elmennék hozzá és megmondanám neki, hogy mentsen meg ebből a nehéz életből, de ha ismerősöknek beszéltem, azok csak kinevettek, hogy örülj Csibe, hogy ilyen jó helyed van, ilyen nagyuraknál és a szájbúzon is csak nevettek, hogy »majd megszokod«, de én tudtam, hogy ezt nem fogom megszokni soha az anyja szemit, és nem is akarom, inkább legyen a legnagyobb szegénység, de a Tót Jani száját nem is akarom hallani, mert annak olyan szaga van, hogy nemcsak érezni, hanem hallani is lehetett, már mikor kint az előszobaaajtón csengetett, már éreztem, hogy jön a gyomorjani, csak így hívtam, mert biztosan a szájából jön a szag.

- Rózsika kedves, elmegyünk sétálni, azt mongya, de én azt szerettem volna mondani, hogy »megy magával a rosseb«, de nem mertem szólani, csak hallgattam: »mingyár«. És akkor hozzáfogtam piszmogni, ezt ide tettem, azt oda tettem és mindent elkövettem, hogy az idő teljen, de közben megtelt a szoba a gyomorjani szagával, úgyhogy má utóljára szerettem volna kiugrani az ablakon, csak ezt az egyet ne érezzem. Így osztán elmentünk sétálni Budapesten, ki a Kossuth Lajos-utcán, mert ott laktunk, tudja, és végig mentünk a Rákóczi-úton egészen a nagykörútig, akkor a körúton fordultunk balra és mentünk a kávéházak előtt, meg a mozik előtt és olvastam a szép hirdetéseket, gyomorjani szeretett volna belémkapaszkodni, de nem engedtem, csak kurtán felelgettem a Jani kérdéseire, aztán odaértünk a Halló-büffébe és azt mondja gyomorjani: »ide most bemegyünk és valamit eszünk vagy iszunk«, de én nem voltam se éhes, se szomjas, de be kellett menni, ha a vőlegény hívja a lányt, mégis ennyit meg kell neki tenni, nem igaz? Akkor osztán ott ültünk a Halló-büffében, a kis asztal mellett a kis székek egymással szembe és Jani rendelt két adag likórt, ez legalább kicsi és édes, meg lehet inni, de ettől is szédülése van az embernek, ha nincs hozzászokva a kislány. Akkor azt kérdi gyomorjani:

- Mondja csak Rózsika, szívére, szeret maga engem?

- Én magát sajnálom.

- Mért sajnál engem, kedves Rózsika?

- Mert maga beteg.

- Nem, én nem vagyok beteg, nekem semmi bajom sincs, csak egy, az, hogy én magát halálba szeretem, szerelmes vagyok magába, tudja maga mi a szerelem?

- Én hálaistennek ezt nem tudom, már hallottam, hogy az valami nagy betegség, de én még nem estem bele.

- Bár adná az isten, hogy beleesett volna és hadd tudná meg, hogy mi az? Megmondjam magának, hogy mi az?

- Ha magának tetszik, mondja meg.

Hát azt mondja, a szerelem nem is betegség, hanem egy forró érzés, és ő éccaka nem tud aludni, csak gondolkozik és ha neki engem el kell veszíteni, »rögtön meghalnék bánatomban«. Úgy röhögtem magamban, hogy bizony énfelelem meg is halhatsz és azt feleltem:

- Lássá ez a különbség, hogy én ilyet nem is gondolok, mert én éccaka úgy tudok aludni, mint a villany, ha leoltják nem fogy, csak nem lehet, mert folyton felkapcsolnak és égni kell.

- Én, aztmondja, sose alszom, pedig engem senki se kapcsol se ki, se be, maga engem örökre bekapcsolt és ha egyszer kikapcsol, Rózsika, akkor én meghalok.

Én akkor ránéztem a szegény gyomorjanira és úgy megsajnáltam, de éppen akkor odacsapott a szájbúz és el kellett fordítani a szememet és elővettem a kiskendőmet, mert abba egy kis parfümöt cseppentett az első szobalány, a méltóságos asszonyéból és azzal egy kicsit kijózanítottam magamat:

- Én nem tudom, mi a szerelem és azt hiszem, soha nem is fogom megtudni, pedig ha akar-nám, már lehetne, mert tizenkilenc éves vagyok és annyi férfi mozog körülöttem, hogy csoda.

Azt feleli gyomorjani, ne beszéljen ilyet, Rózsika kisasszony, mert én ettől mindjárt meg-halok, ki az, aki magát megsérti? Azt én mind megölöm.

- Csak maga ne öljön meg senkit, bízza azt rám, meg tudom én védeni magamat.

- Igen, maga bátor kislány, azért szeretem annyira, iszik még egy pohár likőrt?

- Dehogy iszom, nem szoktam én ilyet inni, már ettől is szédül a fejem.

- Akkor igyon még egyet, hadd szédüljön el egy kicsit, szeretném, ha az én vállamra szédülne és én akkor igazán nagyon megvédeném magát.

- Csak ne erőltesse.

- Nem erőltetem, szívemből beszélek, de hogy is ne, mikor maga a legszebb lány a világon.

- Ó.

Akkor azt mondja Jani, nézze Rózsika kisasszony, az én szüleim szegény emberek, de én a szorgalmammal odáig felvittem, hogy én, mondhatnám, örökös állásban vagyok és biztos kenyerem van, ha meghalok, nyugdíj marad utánam, nem kell a feleségemnek félni, hogy miként s hogyan? Szüleimet elfelejtettem, nem törődöm velük, sem testvéreimmel, én csak ennek az egy lánynak akarok élni, magának, akit szívből szeretek s ha megnősülök, nem kell magának senkivel törődni, amit keresek, azt én elsején és tizenhatodikán mindig odaadom magának az utolsó fillérig, azt teszi vele, amit jónak lát és vagy egy kis házat veszünk Érden, ahol olcsón lehet vásárolni, mert a mi bankunk parcelláztat és a kiutazás is olcsó, vagy másképp osztja be, egyszóval, ahogy magának a legjobb.

Azt mondom neki és ha én elköltöm a maga fizetését. Mit gondol maga, nekem igényeim vannak.

Azt mondja, én avval sem törődöm, de én tudom, hogy maga nem költi el az én keresetemet, maga meg fogja becsülni, mert lássa, az én szüleim soha nem tettek félre egy fillért sem, pedig néha az apámnak is volt szép jövedelme, de ők mindent csak megettek, ha volt, jól éltek, ha nem volt, koplaltak, de én nem akarom az ő életüket folytatni, nekem már most is van a takarékbán, nem sok, csak háromszáz pengő, de ez is már éppen elég az esküvőre, de eddig nem lehetett igazán spórolni, mert folyton jöttek a szülők és a testvérek és nem tagadhattam meg, de ha maga nekem feleségem lesz, én soha többet nekik egy fillért sem adok, felőlem mind meghalhatnak éhen és magának van-e valamije?

Hát megmondtam neki, hogy nekem a havi fizetésem negyven pengő és én ebből ötesztendő alatt már félreraktam négyszázötven pengőt, de nem a takarékbá, mert a bank is megbukhat, és nem papírpénzben, mert az is elvész, hanem én mindig beváltottam ezüstbe, annak mindig megvan az ára és nekem már legalább egy kiló pénzem van, pedig én nem vonok meg magamtól semmit, szépen ruházodom, van tizenkét ingem és bugyim is tizenkettő és felső ruhám és télikabátom, egyszóval, ami kell.

Hát a gyomorjani megőrül, hogy őszinte voltam és megmondta, hogy az nekünk nagyon jó lesz és az esküvőre is keveset fogunk kiadni, hanem előre lefizetünk ötszáz pengőt az érdi telekre és a többit lefizetjük, még házat is lehet kölcsönből építeni s az lesz a boldogság, ha még fiatalon le tudjuk fizetni a részleteket és lesz nekem kertem és tyúkom, kacsám, amit csak akarok és Érden negyvenöt dekás őszibarackok teremnek és minden csodaszépen megnő, és annál nagyobb boldogságot már el se lehet képzelni és magunkban élünk és nem érintkezünk senkivel, mert a barátkozás csak pénzbe kerül, mert mindenkitől félni kell, de legjobban a rokonoktól, mert azok csak kihasználják az embert, pedig mindenki keressen magának, a szegény ember csak úgy él nyugodtan, ha függetleníteni tudja magát a szülőktől és a testvérektől.

- Lássá, azt mondom neki, én meg úgy gondolom, ha nekem élne az édesapám, meg az édesanyám, meg lenne rokonom, én boldog lennék és én bizony legelőször szeretnék elmenni a Tisza mellé abba a faluba, ahol édesapám született, mert tiszta lehetetlenség, hogy ott ne legyen valami rokonom. És azt mondja Jani, ez magától nagyon szép és nem állok útjába, hogy maga kikutassa a rokonait, hadd tudja meg legalább, hogy azok nem érnek semmit, de ha ez magának szívügye, akkor meg kell lenni, mert azért jó szíve volt szegénynek, csak az volt a baj, hogy én elfelejtkeztem és közelebb hajoltam hozzá és akkor rámcsapott az a fertelmes szájbűz és elkaptam a fejemet:

- Mondja, mért nem megy az orvosához?

- Milyen orvoshoz?

- Aki meggyógyítja, olyan orvoshoz.

- Nem vagyok beteg, kedves Rózsika.

- Akkor mitől bűdös a szája?

Hát erre csak megijed gyomorjani és azt mondja: a szájam, az mindig ilyen volt.

- És soha se lesz más?

- Nem.

- Akkor menjen a fenébe, akkor mit akar velem?

- Aszongya, hogy a fenébe?

- Oda hát, én nem szeretem a szájbűzt.

Hát csak sápadozik, csak néz, azt mondja: Hát maga, Rózsika, még a szájam szagát se szereti?

- Mit szól hozzá? Az anyja szemet, azt hiszi, az valami lilium? Olyan bűdös, mint a klozet. Azt hiszi, míg élek, mindig ezt fogom szagolgatni?

No erre elsápad és azt feleli, csak ez az oka?

- E nem elég?

Akkor aztán mindent megértett. Nem is mert tovább beszélni, mert félt, hogy újra megcsap a szag. Sokáig csak nézett, csak nézett, akkor azt mondja: Szóval maga nem tudna szeretni?

- Nézze, maga egy nagyon tisztességes ember, de én nem leszek egy gyomorjani felesége, azt megmondom magának.

- Gyomorjani? Én magának csak gyomorjani vagyok? Rózsika kisasszony? Ez az utolsó szava hozzám?

- Ezt megértheti.

Aztán már nem is beszélt többet, de én örültem, hogy végre kimondtam. De Tót Jani nagyon csöndesen ült és csak annyit mondott: Nekem ezt a méltóságos asszony sose mondta.

- Hát akkor kérje meg a méltóságos asszonyt, lehet, hogy ő éppen ezt szereti magában. De az is igaz, az uriasszonyokról sose lehet tudni, mit szeretnek, a sajtót is olyan büdösen szeretik, mint a vécé. Akkor még azt mondta Tót Jani: Ez az utolsó szava hozzám, kedves Rózsika kisasszony? Csókoljon meg legalább utóljára ebben az életben, kedves Rózsika kisasszony.

- Isten őrizzen, hozzám ne közeledjen, mert kirókázom ezt a likőrt is.

Nohát akkor Tót Jani felállott és egész irtózva elment hátra, én meg örültem, hogy legalább egy kis időre elmegy, mert már az egész Halló-büffé olyan szagú volt, hogy szerettem volna kiszaladni belőle. De nagyon soká maradt el, már szinte nyugtalan lettem, hogy még el talál menni a hátsó ajtón és nekem kell kifizetni a három likőrt, ő kettőt ivott, hogy gavallérságát megmutassa. De egyszer csak hátul elkezdenek nyüzsgögni az emberek, a pincérek, meg a fényképésznék, meg a vendégek, kíváncsi voltam, mi az és odamentem meghallgatni és hallom, hogy azt mondja az egyik: »Csudálatos, hogy senki se hallotta a durranást«. Hüj, én olyan lettem, mint a láng, már én gondoltam, hogy gyomorjani csinált valamit, csúnya, kifestett nők jajgattak ott, mindnek olyan szája volt pirossal, mintha havivérzése lett volna és én nem is mentem beljebb, és meglátom, hogy Tót Jani ott fekszik holtan és szivárogozik a vér a fejéből, de már akkor sok rendőr is volt, kettő, meg egy rendőrtiszt és detektívek és kiabáltak, hogy jelentkezzen, aki ismeri az öngyilkost. »Én ismerem«, hát, a rendőrtiszt azonnal bekísért egy külön szobába és kiküldte a népet és kérdi:

- Maga kislány, ismeri ezt az illetőt?

- Igen, ismerem.

- Mit gondol, miért lett öngyilkos?

- Mert én nem mentem hozzá feleségül.

- És mért nem ment hozzá feleségül?

- Büdös volt a szája, azért. Én nem fogok egész életemben egy büdös szájat szagolni, én bizony nem bánom, ha meg is halt.

A rendőrök nevettek, de a rendőrtiszt nem nevetett, hanem azt felelte:

- Nem baj, kislány, magának igaza van, nem kötelessége. Diktálja be a címét. És én bediktáltam a méltóságos úr nevét és lakását.

- És az illetőt hogy hívták?

- Én csak gyomorjaninak hívtam, de Tót János a neve, én sajnálom szegényt, és nem is kellett neki ilyet csinálni, lehet, hogy van aki szereti a szájbúzt. Hivatalban volt a Kereskedelmi Banknál, szolga volt, egyenruhája is volt hétköznapi, tisztességes ember volt különben, és ő arról nem tehetett, hogy egy kis hibája volt. Az anyja szemit, attól élhetett volna, de azt megmondom, hogy velem nem.

MIKULÁSRA LEESETT A HÓ

Szombaton fekete volt az ég. Éppen olyan volt, ami legjobban illett a Lágymányoshoz és lakóihoz. Az utcák sárosak, kedvetlenek s az embereknek semmi pénzüik. Azt aztán igazán nem kívánom senkinek, hogy a Rodostó-utcában lakjon, a mély kútban, amit az udvar csinál. Füstakna, köddel tömítve, vékony, sötét tárnák futnak körül, a szűk munkahelyek, mint valami szénbányában, de itt csak bajokat és rossz kedvet lehet csákányozni.

A mama oly idegesen dühöng, a gyerekek elhúzódnak a közeléből, mert ökölrel vágja fejbe, akit elér. »A rosseb egye le a sziveteket!«

Nincs fája, öt darab fa van a sparthert alatt, ezen kell megmelegíteni a vacsorát s hideg van, nyirkos, kellemetlen, az embernek a csontját is átjárja. És mégis csak él az ember, ha a guta kerülgeti is. Fejfájása van egész nap, valami kóvályog benne s a gyerekek úgy ordítanak, ahogy a torkukon kifér. A kályhátlan szobában meg sincs vetve az ágy reggel óta, most már csak lefekvéshez fog ágyazni s még alig volt reggel, már itt az alkony, meg kell gyújtani a drága villanyt.

- Fogd meg ezt a gépet, vigyük ki.

A kis Icu nekiveselkedik s fogja a gépet, de nem bírja. A varrógépet oly gyalázatosan konstruálják meg, hogy nem lehet vinni, a lába földig ér, mint egy kerítés, minden pillanatban beleütik a lábuk életét.

- Emeld fel a lábát, te nyavalyás, már tizenkét éves vagy és én ebben a koromban már szolgáltam. Magamnak kellett súrolni, nagymosást csinálni, te meg egy varrógépet se tudsz segíteni kivinni; hogy megvert az Isten veletek!

De kiviszik a gépet a konyhába, mert ott egy kicsit mégis enyhébb a levegő, legalább a déli tüzelésből ittmaradt valami pállott szag, a krumplicsag, ételszag, az ember azt hiszi, nem fázik.

Leül a gép mellé, megnézi. Soká nézi az új gépet. Az elébb volt itt a részletes a tíz pengőért, el nem felejtene, hogy annak is a rosseb egye le a szívet. Minden hónapban kétszer kell reszketni, hogy jön. Már háromszor volt öt nap alatt, míg oda tudott adni neki kilenc pengőt s még annak állott feljebb, hogy halna meg, mikor a kapun beteszi a lábát. No de most már elvitte a pénzt s nem hagyott semmit, lehet megörülni.

De a gép azért jó. Megvigasztalja. Gyönyörű gép. Oly szép, süllyesztős, vadonatúj, ragyog. Az egyetlen tárgy a lakásban, amely csillog, villog és virágzik, mint májusban az orgona. Csak legalább tudna varrni rajta.

Csakhogy azt nem igen tud. Fótozni tud. Most is nagy halom ócska inget készít elő s egyiket elhasítja, hogy a másikat befoldozza vele. Az ügynök úgy rábeszélte, hogy mi mindent tud ez a gép: varrni, foldani, hímezni, stoppolni, kézimunkázni, még énekelni is. Mindent tud, de egyet nem: munkát nem tud szerezni. Azt a kis foltozást ő a körmén is meg tudná csinálni, mint eddig. Túvel varrni jobban tud, mint ezen a gépen, mert ennek még a tűje is elpattan s akkor félnapot elveszteget vele, míg egy új tűt beigazít. Nem való ez szegény embernek. Majd a kis Icu, ha megnő, az talán megél belőle. Hadd legyen neki egy gépje, hadd mondhassa el, hogy az anyjától örökölte, mert ő ugyan nem örökölt semmit.

Brrr... vrrrr... a gép surran, dalol, muzsikál, csak úgy repül, míg egyenes varráson szalad... Ez olyan jó érzés, hogy azért el lehet felejteni a bajból egy jó rakást.

A három gyerek elszökött hazulról, a jó ég tudja, hova lettek. Átmentek a szomszédba valahová, vagy le az utcára és bámulják a boltok mikulási kirakatait. A gyerek mindenütt szeret lenni, csak otthon nem. Fáznak itthon.

Odakinn nem fáznak, mert a szemükkel melengetik a szivüket. Nézik a piros papírba csomagolt sok cukrot, a püspöksüveges Mikulás apót a nagy fehér szakállával, ahogy a hátán hatalmas batyut visz és az tele van cukorral. A gyerekeknek már az is elég, ha látják, de őt ez is csak emészti, mert nem tud venni nekik még húsz fillér árát sem. Nem tud felhozatni öt kiló fát. Ez az öt darab, ez meg nem elég a vacsorához sem.

Hát csak sóhajt nagyokat és varr. De hogy lehet valamit csinálni ebből a halálos sok rongyból? Az ura ingei és gatyái csak súrolórongynak, ablakmosónak valók s neki mégis inget kell újra csinálni.

Valaki már régen kopog az előszoba ablakán. Nagyon alázatosan kopog. Valami koldus lesz. A csengő még sem szól. El van romolva s ez a bitang házmaster nem csinálja meg, az ura meg mindig nevet, ha azt mondja, reparálja, hogy minek? Csak azzal is fogja a villany.

Kimegy, kinyitja az ajtót és Langné áll odakinn a rossz barna nagykendőjében, ami az álla alatt meg van tűzve, s még mielőtt beeresztené, már besurran a félszemű.

Rögtön szalad be a konyhába s leül a sarokban egy kisszékre s szó nélkül, félve, hogy ki ne lökjék, csendesesen motyogja:

- Jó estét, Aranka lelkem, hogy van?

Az, de csúnya a félszemű ember. Ezzel a Langnéval, mikor még csak Teréz volt, egy gyárban dolgozott Kispesten s most, hogy ez idekerült albérlőnek, három gyerekkel, ebbe a házba, felújította vele a régi ismeretséget.

Nem is szól hozzá. Vajjon miért jött?

- Nem akarna megvenni egy kis ruhát, Aranka?

S a nagykendője alól előhúzza egy gyönyörű kislányruhát. Piros nyári ruha, tele csipkével.

- Kaptam, - magyarázza. - Egy villában egy méltósága adta, de eladnám, ha valaki megvenné. Magának jól megy, Aranka.

- Maga meg van örülve, Teréz. Hogy képzeld olyat, hogy most veszek nyári ruhát a gyerekeknek?

- Olcsó, - nyöszörgi a félszemű nő.

- Még ha ingyen adja se. Nem fogom itt őrizgetni nyárig.

Erre elhallgatnak s ő megpróbál tovább varrni. A félszemű nem szól, ül csendesesen, mint egy egér a sarokban és hallgatja, ahogy a gép sívít.

- Maga annyi ruhát összekoldul, hogy tizenöt gyereknek is elég lenne.

- Adják. Adnak. Kisruhát adnak, mert sajnálják a gyerekeket. De az uram nem hoz semmi pénzt. Ha valamit keres, elissza. Rögtön elissza a Vak Macskában. Csak beáll a pult elé és addig hajtogat, míg pénze van... Magának jó, Aranka. Az ura szépen keres, lakója is van; könnyű magának, van szép bútor, tud lakót felvenni. Nem is egyet, hanem hármat. Csak úgy hordják be magának a pénzt.

- Fészkés fenéket, - morog a mama. - A két lakó egy ágyban lakik, együtt fizetnek egy hétre ötpengőt, ezért szagolom őket minden éccaka.

- Azt hallottam, mindenik külön fizet ötöt.

- Hát akkor már kinn vagyok a vízből?

- Aggyon nekem vagy három darab fát, Aranka, kölcsön. Ott vannak a gyerekek, meg az ember is jön, hogy legalább egy kis teát főzzek nekik.

- Fát?... Mi vagyok én, fakereskedő? Nem látja, hogy magamnak sincs?

- Ó, magának jó. Ilyen gépet tud vásárolni; a szegény embert meg kell szánni, drága Aranka. Látja, milyen szegény lettem. Bezzeg másként ment, mikor mind a ketten szép lányok voltunk.

- A vótunk a rosseb, nem szép lányok.

- Hallom, milyen úri udvarlói vannak a kisasszonynak. Mondják.

- Mit mondanak?

- Felhordja a vendégeket a lakásba és míg velük szerelmeskedik, maga kijön a gyerekekkel a konyhába.

A mama felhördült, mint a megszórt állat.

- Mit beszél maga Teréz, a rosseb egye le a szívit?

A félszemű hallgat, félszemével pislog, arca olyan, mint a pergamen, tele ránccal, mint egy majom az állatkertben.

- Én csak hallottam, én csak jóakaratólag figyelmeztetem, drága Aranka.

- Én nem vagyok magának drága Aranka! Takarodjon innen! Nem vagyok kíváncsi magára, ócska kerítő!

Újra kopognak az ajtón odakint s a mama kimegy, ajtót nyitni.

Csibe jön.

Csibe jön az ő régi lódenkabátjában, amit kölcsön szokott neki adni, ha elmegy hazulról, állás után.

Csibének ragyog az arca. Pici orrocskája cinkét fogott s piros, mint egy rózsabimbó; nagy szemei fénylenek és ujjongva mutatja magát: tele van hóval.

Ebben a percben megindult a hóesés.

Először a mama is nagyot néz: friss hó. Már hetek óta várják s megjött Mikulásra.

Csibe lerázza a kis sapkájáról a havat, szétcsapja az előszobában, de a kabáton még ott a fehérség, mintha pehely hullott volna rá.

- Gyere csak, gyere, miket hírel rólad ez az asszony!

Bemennek a konyhába. Langné szepegeve ül a széken s mintha valamit dugdosna a kendő alatt.

- Azt beszéli ez a félszemű sátán, hogy fiatal urakat hordasz fel a lakásba és én a gyerekekkel kimegyek a konyhába, míg velük szerelmeskedel.

Csibe nagyot bámul.

- Az anyja szemit!

- Ó, én csak hallottam, az semmi, az csak szélfúvás, - s már kotródik el a vendég.

- De ilyet ne mondjon! - csattan fel Csibe magából kikelve - mert úgy lehajítom az ötödik emeletről, hogy mind a két szemére megsántul! Az anyja szemit!

De Langné csudafürgén iszkol kifelé és az égnek minden áldását kéri a kislányra és a jó barátnejára s visszavon mindent, amit csak hallott valaha életében a rossznyelvektől s mintha rögtön kipotyogna valami a nagykendő alól.

Csibe leveti a kabátját s gondosan leteríti egy székek karjára, hogy megszáradjon, aztán csendesen, sírdogálósan mozog a kis konyhában. A mama rá se néz, sokáig varr, akkor megszólal:

- No mi van? Mi van má?

- Csak januárban lesz felvétel az Állami Ruhaintézetben.

- Te meg azt hiszed, én addig itt foglak tartani, etetni, hízlalni? A rosseb egye le a szíved!

Később azt kérdi:

- Hol vannak a gyerekek?

- A boltban eleven Mikulás van. De igen, egy embert felöltöztettek Mikulásnak és a kirakatból integet, hajlong a gyerekeknek. Vagy harminc gyerek áll az ablak előtt és azt kiáltják taktusra: »Mikulás bácsi... jöjjön ki!... Mikulás bácsi, jöjjön ki!«

- Igazán? - s a mama odafordul és kíváncsian hallgat. De aztán megint csak ráeszmél a keserű igazságra s mogorván szól: Ebből megélünk... Még tíz fillér árát sem tudok nekik venni...

Most nagy lárma hallatszik be kívülről s ököllel, lábbal rúgdossák kint az ajtót.

- Nyisd ki.

Csibe szalad ajtót nyitni. A gyerekek rohannak be, mint valami csikók.

- Mama, mama, a grófék mikulást hoztak!

Egy civil úr jön be, inas úr, és hozza az üzenetet, hogy a grófék üdvözlik a családot és egy kis mikulás-ajándékot küldenek.

Kibontja a csomagot, leteszi a konyhaasztalra s el.

A család körülállja a legnagyobb meglepetéssel az asztalt s nézik a kis csomagot, még megköszönni is elfelejtették. A gyerekek meg vannak rakva hóval, a hajukon ott csillog az olvadó hó.

- Mikulás! Mikulás!

Mintha templomban lennének, áhítattal imádkoznak az ajándék előtt. Nem mernek hozzányulni, mintha rögtön elrepülne, ha megérintik. A mama rá is kiált a legkisebbre, mikor felemeli a kis, nedves kezét s meg akarja fogni a piros papírt:

- Ne bánts!d!

Most jön az apa. Kopogtatás nélkül jött be, mert a kulcsával kilökte a zárban levő kulcsot s csak benyit, mint valami kísértet. Tele van hóval a sapkája s a fekete bőrkabátja. És valami van a kezében s nagyon nevet.

- Nézd csak, a grófék mit küldtek, éppen ebben a percben, - szól a mama áhítattal s feléje fordul.

De a papa nevet, s míg átöleli a mamát, azt, ami a markában van, mind a nyakába nyomja: egy marék hó.

A mama sikít, prüszköl, mert az arcát is bedörzsöli a papa; köpköd és fúj s alig bír magához térni.

- Haggy engem, a rosseb egye le a szíved!

De a papa két zsebébe süllyeszti a két öklét és szétvetett lábakkal áll és nagyon nevet. A gyerekek kacagnak és sivítanak a mamán s a lehullott hódarabkákat felszedik és egymást maszatozzák be vele.

Akkor a papa kihúzza a két öklét a két zsebéből és kiszed egy rakás nagyszerű dolgot. Egy zsebéből egy szál kolbászt, a másikkól papírcsomagot, amiből öt egész karika hurka kerül elő.

Hűj, micsoda sivalkodás, tombolás és ünnep!

- Erre köti el a fizetését ez az ostoba, - mondja a mama, de azért, ha fojtja is, ő is nevet.

Aztán elkeseredik:

- No, de mi mellett sütöm meg? Öt darab fa mellett?

Néz a tűzhely alá s felvonít:

- Langné ellopta az öt darab fát?...

De a papa nevetve:

- No, ne voníjj! Rendeltem egy mázsa fát! Ki is fizettem az öt pengő nyolcvanát! Ha! Már hozzák is.

És csakugyan, már verik bütyökujjal az ablakot odakinn.

A gyerekek azt se tudják, hova legyenek, még Csibének is oly szép, mintha mese volna.

Jön a szatócs embere a fával s óriás robajjal ledurrantja a kályha előtt. Micsoda mennyei zene! Ennyi fa egész télen nem volt még eddig a lakásban: egy egész mázsa!

De a mama azért nem bír belenyugodni:

- Még egyszer tolja ide a félszemű sátán a képes felit, úgy kilököm az ötödik emeletről, hogy mind a két szemére megsántul!

Csibe kacag s vigasztalja, együtt táncol a kisgyerekekkel s nagykomolyan csak azt mondja:

- De jó, hogy esik a hó Mikulásra, mama, milyen jó az a szegény búzának.

- Mi a nyavalyának?

- A kis, fiatal búzának, nem fázik meg.

- Hol virít a te búzád?

- Nekem nincs, de neki jó a kis hópaplan...

De a gyerekek nem törődnek vele, van neki búzája, vagy nincs s hogy jó a hópaplan a búzának, vagy nem, ők csodálják szent csodálattal a rengeteg jót, a cukrot és a piros csizmát az asztalon, az is tele cukorral, meg a roppant sok hurkát és legjobban a kolbászt s úgy visítanak, mintha nyúznák őket.

- Hallgassatok, ti bitangok, megsiketülök, a rosseb egye le a szíveteket, - s a mama tehetetlenül kacag.

Mikulásra leesett a hó.

PESTI KISLÁNY FALUN

1.

Mikor a kisállomáson a vonat megállott, - meg sem állott, csak egyet tüsszentett s továbblihegett - alig lehetett leszállni, s a pesti kislány attól félt, hogy a pakolópapírba spárgával összekötözött csomagjából százfelé röpül a ruhája, inge, cipője.

Mert táskája nem volt: a pesti kis, szegény munkáslányok számára nem gyártanak pakktáskát, - csak ott maradt a tovarobogó vonat előtt; filmen egész csinos lett volna, ahogy a szél fújta csinos kis barna kabátja szárnyát s ő a kis barna sapkában úgy pislogott szét, mint pesti madár az aszfalton, s meresztgette a szemét, hogy vajjon várja-e valaki, vagy ittragad a prérin?

- Csibe, Csibe, Csibe, - sikoltzott örömmel feléje Böske, a barátnéja, aki meghívta s csakugyan elébe jött.

- Jaj, gyere már, segíts, az anyja szemit, nézd csak, minden kipotyog.

Böske kacagott, átölelte, megcsókolta, de a kislány addig moccanni se mert, míg egy nagybajuszos bácsi végre ki nem szedett a kezéből mindent.

Akkor aztán nagyot lélekzett:

- Jaj kis pofám.

S most már ő vetette magát a barátnője nyakába s össze-vissza csókolta Bözsit, mint aki megmenekült valami halálos veszedelemből.

Most megnézték egymást. Az első percben mindenik jól felismerte a másikat, de ahogy jobban belebámultak egymás szemébe, mintha idegenek lettek volna.

- Hogy megnőttél, - kiáltotta Böske, - öt év alatt egész nagyra nőttél!

- Én nagy voltam akkor is, de te nőttél hosszúra.

- Ez az édesapám, - kiáltott Böske, s rámutatott a kocsisféle emberre.

- Kezitcsókolom, - mondta Csibe.

- Meé nem gyütteé vasaórná, - mondta a Böske nagybajuszos papája, mingyár tegezve a kislányt, - lakodalom vaót, eevittünk vaóna.

- Nem lehetett, mert hétfőn fogorvoshoz kellett menni. Oti-orvoshoz.

- Oórvoshon, - nevetett a bácsi, - fogorvoshoón... Oan sok raágnivalaóád van? - s nagyon nevetett hozzá.

De Csibe meg azon nevetett, hogy a bácsi milyen fura parasztosan beszél: »oan sok raágni valóád van«... Alig értette.

- Nó, gyertek a kocsira, mingyaán otthon leszünk e.

A nagy állomás annyi volt, mint egy kis bódé a Vak Macska előtt a téren, egy vasutas állott ott, piros zászlócskával s kíváncsian nézte őket. A perron mögött ott állott az úton egy üveges hintó.

- Fiákker, - kiáltott fel Csibe.

- Taxi, - mondta a bácsi s mozgott a bajusza a nevetéstől.

Hát beült a két lány nagy kacagással, hátulra, az ülésre. A bácsi betette az ölükbe a csomagot és ő maga felmászott a bakra a lovak felé.

- Olyan érdekes volt az út, majd elmondok mindent.

- Beszéjj maán...

- Minek mondod: »maán«...

- Hát hogyan mongyam e?

- Jaj, te Bözsi, jaj, be érdekesek vattok.

Nagyot kacagott izgalmában, hogy a kocsi megindult és nagyot rántott rajtuk, úgy, hogy visszaestek az ülésre. Egyszerre oly boldognak érezte magát, hogy a szeme tele lett könnyel.

- Sírsz? - kérdezte Böske.

Csibe a barátnője nyakába borult a kocsiban és a fejével igent intett. Nem is tudta megállítani a sírását, csak kis idő múlva kezdett nevetni.

- Hát hogy én falura jöttem tehozzád!

- Jó van maá. Azér ne sírjál.

- Nem is sírok, nevetek.

És csakugyan nevetni kezdett s mind a ketten nagyon nevettek.

Akkor Csibe kinézett a hintó ablakán s látta, hogy az út mellett nagy zöld pázsit van, mint a pesti tereken, de igen nagy.

- Az úton folyton csak ettem, mert nem tudtam mit csinálni.

- Nem volt semmi fiú?

- Hol?

- Hát a kupéban. Akivel beszélni lehetett vóna?

- Ki is martam vóna, a szemit, - nevetett Csibe.

- De ostoba vagy, te még most is ijen ostoba vagy?

És Böske újra a nyakába borult a barátnőjének és csókolgatta.

- Mennyi pázsit!

- Hol van itt pázsit, te buta?

- Hát mi ez a zód?

- Búza.

Ezen Csibe elhallgatott s gondolkozva mondta:

- Igen? Ez búza?

Aztán megint csak fecsegték, hogy mikor kelt, mikor indult és hogy Böskét papája nem akarja elereszteni Budapestre, mert ott csak elromlana.

- Mán itt vagyónk a faluba.

Csakugyan, már házak voltak az út két felén. Kis házak, egy sem emeletes, mind földszintes.

- Földszinti lakás, - mondta Csibe.

- Meghiszem azt. Rögtön otthon leszünk.

- Hol laktok?

- A Zagyva parton.

- Zagyva?...

Mikor a kocsi megállt, újra nagyot lökött rajtuk. Kinyitották a hintó ajtaját és kibukfenceztek a sárba.

Mert olyan sár volt az úton, ahol megállott a kocsi, hogy a pesti kislány megrémült, mikor a félcipője belemártódott.

- Te, itt sár van. Az anyja szemit.

- Saár haát.

S fel se nézett a bakra, ahonnan az öreg bácsi nem is készült lefelé, mert nem volt nyitva a kapu. Böske meg csak cipelte befelé Csibét, s mikor belül voltak a kapun, nem törődött a sárral, ment kinyitni a nagy kaput s a papa behajtott az udvarra.

- Te, hát bejön?

- Mi a fene?

- A taxi.

Már akkor egy nagy kövér asszony jött kifelé és kinyitotta a két nagy kövér karját és nagy, kövér hangon kiáltotta:

- Ez a Csibe?

- Az, édesanyám, ez a.

- No, gyere hát, hogy raántsalak ki.

Ezzel beölelte a kislányt a két karja közé a nagy, dunnás mellére, magáhozszorította.

- Még elegáns kislány vagy te, - mondta aztán s eltartotta magától, úgy nézte meg.

- Keziticsókolom, - mondta Csibe, s meg akarta csókolni a mama kövér kezét, de ez elkapta és inkább ő csókolta újra össze.

Csibe megállott a tornácon s körülnézett. Hirtelen felkiáltott:

- Böske, Böske, má másutt is láttam a vonatból, mi ez?

- Micsoda?

- Ezek a vastag gombok a fán.

- Miféle gombok?

- Nem tudom, - mutogatott egy alacsony fára, amire vastag, nagy valamik voltak felfűzve.

Böske nevetni kezdett.

- Ez a köcsögfa. Azok meg rajta a köcsögök.

Csibe hallgatott, nem akarta elárulni műveletlenségét: látta, hogy nagyot nevetnek rajta, s ez megzavarta.

- Na, gyertek be, hideg van.

Ezzel bementek az előszobába. Csibe csak most tátotta el a szeme-száját. A falon körös-körül ezer darab cseréptányér volt.

Csak annyit tudott mondani:

- Az anyja szemit.
- No, éhes vagy, gyerek? - mondta a mama.
- Nem vagyok én. Egész úton ettem. Nem tudtam mit csinálni.
- A maá leraázódott, - mondta a mama, mingyán lesz ebéd. Aggyál neki aómat.
- Mit?
- E nem ért magyarul, - kacagott Böske. - Almát.
- Nekem a konyhába van daógom, - addig pihennyetek e.

Ezzel ott is hagyta őket.

2.

Csibe, mintha egy tündérkastélyba ért volna, körülnézett, hogy tájékozódjék, hol is van.

- No gyere, gyere a díványra és beszélj.

Kézenfogta, a nagy díványhoz vitte és legyömösölte:

- Van már vőlegényed?
- Nincs. Neked van?
- Majd eemeséllem.

Kacagva átölelték egymást és elkezdtek egymást csókolni. De minden szó és minden csók után újra csak kacagtak.

- Milyen szép ruhád van.

Azután meg azt mondta:

- Kövér vagy. Erős vagy.
- Én mindig erős voltam.
- Erős, de kövér. Kövér vótál, de erős nem vótál.

Így nézték egymást és csacsogtak és kacagtak.

- És mért nincs neked vőlegényed?
- Hát azt hiszed, Pesten csak úgy dobálják a vőlegényt? És ki a tied?
- Hallgass, a papa nem akar hozzáadni.
- Miért?
- Nincs háza, Se földje. Azt mondja nem ad olyanhoz, akinek semmije sincs.
- Nektek van?

- Van. Azt mondja a papa, hogy ha férjhez megyek, nem akar többet eltartani, magába akar maradni; ha meghal, minden az enyém lesz, mert több testvérem nincs, de addig tartson el az uram. A papa nagyon szigorú.

- Mi a fiú?

- Hivatalba van, jegyző.

- És nem ad hozzá egy jegyzőhöz?

- Nem, hogy előbb szerezzon házat. Mert az apámnak van tíz hold földje is a mezőn, majd megmutatom, a Zagyva-partján.

- Tíz hold, az sok lehet.

- Sok. Azon minden megterem, ami kell nekünk, meg a jószágnak.

- Te jószág.

Böske nagyot nevetett.

- De Béla azt mondta, ne búsuljak, ha háza lesz, elvesz. Mert még csak segédjegyző.

- Hát hogy tudta meg a papa, hogy szeret?

- Nem voltak itthon és Béla bejött és erőszakoskodott. Éppen hazajött a papa és meghallotta sikoltásomat és mikor Béla elment, leoldotta a szíjat és engem úgy megvert, hogy ittmaradtam a földön, elnyúlva.

- Az anyja szemit és hagyta magad?

- Hát mit csináljak, ő a papa, te bolond.

Csibe nagyon csodálkozott, hogy az első percben ilyeneket hall.

- Te nem hagyta volna?

- Én nem tudom, mert nekem nincsenek szüleim... Ha volna, nem bánám, ha halálra vernének is, csak lennének, de nekem senkim sincs.

- Igen, te kis árva vagy, azért szeretlek. Azóta mindig szerettelek. Azért írtam, hogy gyere el. Úgy örülök, hogy jöttél, fontos dolgot fogok mondani...

Kíváncsian megnézte Csibét:

- És igazán senkid nincs?

- Nincs.

- Ó te szegény, akkor miből élsz?

- Mért, te azt hiszed, csak a fiúkból lehet megélni?

- Pesten. Azt mondják, Pesten minden lány a fiúkból él. A férfiak adnak nekik pénzt, akik udvarolnak.

- Ott sincs mindnek pénze.

- Dehogyan sincs, ott csak palit kell fogni. S papa nem is enged Pestre, mert azt mondja, ott csak elromlanék. Megtanulnám a csábítást.

S nagyon nevetett hozzá és hamisan nézett a Csibe szemébe.

De erről Böske igen sokat tudott beszélni, s látszott, hogy egész tele van ábránddal, hogy csak egyszer Pestre kerüljön, csak egy napra. Csibe nevetett rajta, hogy azt hiszi, egy nap alatt már mindenki foghat magának olyan gavallért, aki aztán megtömi pénzzel.

- Jobb lesz, ha te nem gondolkozol ilyeneken, hanem örülsz neki, hogy vannak szüleid és jól megy dolgod. Látod, én szegény lány vagyok, nem tudod te, mi a szegények élete.

- Azért ne sírj, én nem akarlak megszorítani.

- Én nem sírok, én örülök, hogy itt lehetek egy hétre. Én olyan boldog vagyok, hogy a te boldogságodat látom.

Akkor elhallgattak, összebujtak, ölelték egymást és a dívány sarkában úgy ültek egészen összesímulva, mint két madár a fészekben, mikor kint ilyen csúnya őszi idő van.

A szoba nagyon forró volt. Csibe már izzadni is kezdett.

- Minek fűttök ilyen nagyon?

- A papa nem szereti a hideget. Van fa, azt mondja, fűtsetek.

- Milyen jó nektek, Istenem. Gazdagok vagytok. Látom a lakás is pazarul be van rendezve. De mire ez a nagy fehér hólyag a szobában?

- A kemence, te buta? Az melegít. Nincs kályha, a kemencét szalmával fűtik és egész nap olyan jó meleg.

- Nálunk is van központi fűtés, de csak a pékkemencétől. Mert tudod, ahol lakom, a lakás falában megy a pékkemence és az olyan jó meleget tart, hogy nem is kell fűteni, csak keveset.

- Ez érdekes lehet. Szeretnék egy ilyen lakást.

De Csibe nem akarta tárgyalni, milyen fűtés az, csak annyit mondott:

- Ne kívánd.

3.

Persze, ők akármeddig tudtak volna beszélni, de bejött a papa, mikor harangoztak, s jött a mama is, hogy kész az ebéd.

Hamar megterítette a két lány. Csibe megbámulta, milyen szép abrosz van, háziszóttos és rojtos szélű és a vászonba gyönyörű minták voltak belehímézve.

És porcellántányérokat raktak fel. Nem olyan kakasosat, ami az előszobában volt, hanem elég szép porcellánokat.

Az evőeszköz is elég szép volt. Sótartó nagyon furcsa volt.

- No, anyjuk, mit főztél ennek a kis pesti lánynak?

- Majd meglátjuk - mondta a kövér mama s nevetett. - Megeszi-e?

- Ki kell hízlalni. Nagyon hitvány.

- Én mért vagyok hitvány, édes bácsi? Nem teszek én semmi rosszat.

- Dehogynem, olyan sovány vagy, mint egy gebe és olyan fejeér, mint a fal.

- Bizony ez fejeér - szólt részvétellel a mama. - Levegő kék neked, de biztosan nem süt be a nap rád.

- Hát bíz nem süt be, kedves néni, mert a mi udvarunkba soha, de soha egy szem napfény be nem jön. De én nem is vagyok sápadt, tessék megnézni a gyerekeket nálunk, azok olyanok, hogy úgy lesír róluk a sápadtság, mind tüdővész és görbelábú. Angolkór. Én már mondtam is a papának, - csak így hívom a lakásadómat, papa, mama - hogy olyan lakást kellene keresnie, ahova besüt a nap és tágas levegő van, hogy a gyerekek nőjjenek.

- Hát te ilyen okos vagy?

A mama behozta a levesestálat. Igen nagy tál volt, de azért az volt a furcsa, hogy olyan óriási kanál volt benne, hogy alig lehetett merni vele. Egy kanál, egy tányér.

- Ez éppen úgy van, mint a rohamkonyhán.

- Hát az mi?

- Az ínségáció. Mindenki egy kanállal kap. Ha három porciót vesz az ember, akkor három kanállal.

Nevettek rajta, de nem beszéltek tovább erről, mert a leves már a tányérokban volt.

Csibe kíváncsian kóstolta meg a levest és felkiáltott:

- Az anyja szemit, ez aztán leves.

Húsleves volt és a tálban benne volt a tyúk is és sok zöldség, sárgarépa, petrezselyem, kalarábé. Ezt Csibe nagyon furcsának találta, mert Pesten leszűrik a levest és nem tálalják bele a zöldséget.

Megették a levest. Mindenki nagyon hörbölt. Itt úgy szokás enni, hogy szürcsölik a foguk közt a levest, biztosan így jobban ízlik nekik.

Mekkora kenyerek voltak vágva, a tányér mellett volt a nagy darab kenyér. Csibe egész megijedt tőle, nem is tudott harapni bele, hanem levágott belőle és a többit visszaadta a nélinek.

- Mi az? Hát te annyit esző, mint a veréb?

- Bizony itten meg kő tanunnyi ennyi.

- Könnyű a bácsinak, mert biztosan nem kell a piacon venni a zöldséget. De mi a csepelire járunk, de ott is drága. Hús fillérért adnak egy csomót.

- Hús fillér. Adnék én hús fillérért egy kosárral, de itt nem adnak hús fillért, egy vékáért se.

- Véka? Mi az a véka?

- Hát te semmit se tudsz?

- Vékat nem tudok.

Most a húsrá került a sor. A bácsi belenyúlt a nadrágja zsebébe és kivett egy nagy bicskát.

- Vigyétek ezeket a rossz késeket, - mondta. - Evvel nem lehet enni.

És a saját késével látott neki, hogy a szörnyű nagy darab húst elmetélje. Mert a tyúkhúslevesbe marhahús is volt főzve.

- De szép csont, - mondta Csibe.

- Fene a hentesét, elég csontos ez, - mondta a bácsi, s akkora darabot nyomott be a szájába, hogy zsíros része csak úgy lelógott a szája szélén.

Még tele volt a szája, mikor már mondta:

- Ebéd után menyetek el a hugomhoz. Mongyátok meg neki, hogy máskor ne adjon csontot a húsba.

- De, kedves bácsi, Pesten az a drága, a csonthús. Az a legjobb része a húsnak.

- No, hát akkor vigyék akkor Pestre a csonttyát, nekünk elég a hús is. Ha elmegyek Váciékhoz, hozzatok ám vagy öt kiló kolbászt, abba legalább nem tehetnek csontot.

Nagyon nevettek. Böske odasúgta Csibének:

- A papának ma jó kedve van.

A húshoz volt hagymamártás és cékla.

Csibe csak nézte, hogy mennyit tudnak ezek enni. Náluk meg otthon, ha valaki nagyobb darabot vesz ki, akkor már a többi ránéz.

- No beszélj, mi ujság Pesten? Mi a búza ára?

- A búza?... De tessék már mondani, itt búzából csinálják a pázsitot?

- Miféle pázsitot?

- A mezőn láttuk a taxiból.

Erre nevetni kezdtek.

- De nagy szamarak vattok ti azon a Pesten. El kelne már egy kis oskola. Mer ez a baj, a fene ott ette vóna meg az egész Pestet, hogy ezek azt hiszik, a lisztet a malomban csinálják. Biztosan döglött kutya csonttyából, azt hiszitek, mi?

- Most lebontottak egy malmot Óbudán - mondta Csibe.

- Nem is való az Pestre. A malomnak itt van a helye, ahol terem a búza, de itt meg nincs, csak egy kis motoros malom. A meg csak vámot szed, de őrleni semmit se tud, hogy dűljön fel.

Ezen is nevettek és tovább ettek. Csibe csak bámult, hogy a temérdek hús hogy elfogy. A papa a marhahús után tyúkot evett, de kézbe fogta és úgy húzta végig a fogai közt, hogy nem maradt annak a csontján annyi se, amit egy hangya lerágnon.

A kövér mama is elég jól evett, Böske is kitett magáért. Elfogyott ott a mártás is, a cékla is. Mikor már a céklástálcában semmi se volt, csak a leve, akkor a papa fogta a kis kerek tálat és a kezében tartva kiitta belőle a piros lét.

Ezt a pesti papa is szerette, de az csak kanállal merte ki.

- Hát van-e sok sztrájk?

- Nem szabad. A papa a gyárban dolgozik, de nem szabad sztrájkolni.

- Akkor jó. Nem is szabad megengedni. Ezek a léhűtők egyebet se akarnak, csak felfelé srófolni a bért. De itt nem csinálhatnak semmit, mert itt már az a divat, hogy nem is fizetünk napszámot. Most van a répaszedés, senki se kap pénzt, hanem kapnak helyette répát.

- Levesbe?

Hirtelen elhallgatott a család. Aztán felkacagtak.

- Hát meg is főzhetik. Marharépat. De meg is főzik, mert nincs nekik egyebük. Osztán az ilyen éhenkórász úrfélék, ezek egyebet se tudnak, csak lázítani a szegénységet.

Böske Csibére nézett titokban, úgymint Csibe rögtön kitalálta, hogy a szó a Böske kérőjére vág.

- Nekik sincs semmijük, üres a bendő, hát a szegénységtől akarják kipumpolni a jövedelmet, azért szájaskodnak, hogy a bőr hujjon le róluk.

- Nem mindenik olyan - mondta a mama.

- Olyan a mind. Ma az urak meg vannak veszve, mind csak a szegényeket pártolják, az adófizető polgárokat meg semmibe se veszik.

A mama felállt s kiment. Csibe úgy gondolta, hogy azért, mert nem akarja hallani a leendő veje gúnyolását.

- Semmire se haragszok úgy, mint az ijen semmitlen urakra - folytatta a papa és letette a kést és nagyot fújt az evés után. - Üres bendőjüt nem is lenne szabad a falu élére eresztetni, mert az csak irígykedik arra, akinek van. Tudod, fiam, te még nem ismered a világ dürgését. Marnak, mint a kutyák. Koncot lesnek. Elvonnák az embernek a tehenét, szamarát, meg a lányát.

Aha, gondolta Csibe. Most jön ki az igazi. Nézte Böskét, látta, hogy jól gondolja, mert Böske nagyon lesütötte a fejét.

- Csakhogy nem aggyuk ám, hanem kiverjük a faluból is az ilyen éhenkórászokat, a fene ette vaóna meg, ha valaki vagyon nélkül gyűtt a világra.

- Majd lesz mindenkinek.

- Mikor?

De Csibe meggondolta. Nem merte kimondani, amit akart, hogy majd ha elveszik azokét, akiknek van és szétosztják azok közt, akiknek nincs. Megérezte, hogyha ő ezt ki találná kottyantani, talán még rögtön ki is kergetnék a házból.

- Ha lopnak! - morogta nagy bajusza alatt a bácsi. - Csak nem hagyjuk nekik, hogy a körmük szabad legyen. Ismerem én az ilyeneket, elvonnák a másét szívesen és megkaparintának maguknak. De az ilyen gazembereket mind felakasztattuk ám.

Csibe lesütötte a fejét és örült, hogy az elébb nem mondta ki, amit gondolt. Vigyázni kell az embernek.

- Az én apám bíró volt. Ismerem én, hogy dolgoznak a bírók. Az én apám is akkor szedte össze, amije vót.

- Na úgy-e - mondta csendesen Csibe.

- Mi az a »na úgye«? Minek hatták? De ha már megvan, - hála Istennek, hogy megvan - most má nem adom oda, ami van. Tisztességes úton úgy se lehet szerezni. Mán abba pedig nem egyezünk bele, hogy más is azt tegye, amit a mi apáink tettek.

Csibe csak hallgatott s nézte az üres tányérját. Otthon ilyeneket nem hall, mert a pesti papa is gyári munkás, semmije sincs, hát inkább az ellenkezőjét szavalja. De nem tetszett neki ez a bajuszos prédikáció.

- No, mit hallgatsz? Tán te is pesti cucilista vagy? Vigyázz, akkor nem leszünk jóbarátok.

- Én nem vagyok semmi, édes bácsi - mondta csendesen a kislány.

- Akkor jaó. Nem is gyereknek, meg kisjányoknak való a politika. Beszéljünk másról. Szereted a pampuskát?

- A papuskát szeretem - mondta Csibe.

Nagy nevetés lett, mert ebben a pillanatban a mama belépett egy nagy tál farsangi fánkkal.

A bácsi különösen kacagott s rögtön belenyúlt a tálba és úgy kézzel kivett belőle és elkezdte a Csibe tányérjára rakni. Meg sem állott, míg oda nem tett vagy ötöt.

- Jaj, kedves bácsi, ne tessék annyit iderakni.

- Egyél... szép a vetés.

De Csibe csak nézte, mit csináljon ő öt darab ilyen óriási fánkkal.

De olyan jó volt a fánk, hogy ő maga is csodálkozott rajta, hogy hármat meg tudott enni belőle.

- Levegővel van ez töltve, egyél csak, egyél még. Nézd csak, a mama nem lekvárral tölti, hanem tiszta levegővel, bort meg nem akar adni.

Böske felugrott s hozta a bort, ami már oda volt készítve a kredence, egy hasas, virágos cserépkorsóban. Rögtön töltött minden pohárba.

- Éppen ilyen virágos kancsók vannak a Vak Macskában - mondta Csibe.

- Vakmacska? - kiáltott fel a bácsi. - Micsoda macska?

- Ugy híjják a vendéglőt, a Lágymányoson. Ott szokott a papa berúgni.

- Hahaha, - harsogott a papa. - Vak macska. No mán én is elmegyek eccze arra a Pestre. Majd az állatkiállításra elmegyek, féláru jeggyel, de akkor megkeresem azt a vak macskát. Hahaha.

- Én is elmegyek az édesapával - mondta Böske szelesen.

- Még mi a fene. Azt már nem. Te nem mégy Pestre, míg én élek. Nekem nem kell cafra a házba. Ha egy lány Pestre megy, az nem jön vissza tisztán, ez az én elvem.

- Ejnye, kedves bácsi - intette le Csibe.

- Tudom én amit tudok. Pesten hamar kiművelik az embereket. Jártam én Pesten, én is elég kisasszonyt kiműveltem - harsogva nevetett hozzá. - De az én jányomnak nem kell műveltség. Ő csak maradjon itthon. Nem és nem. Ebből nem engedek, próbálja meg, de ketté is töröm.

- Hát bácsi kérem, én is pesti vagyok.

- Az más. Ott is vannak tisztességes gyerekek. Neked tudom, szintén nehéz a sorsod. Árvának lenni. Megtanít a sors, hogy vigyázz magadra. De az ilyen falusi szamarak, mint az én Bös kém, elvesztenék a fejüket és műveltségre vágynának.

4.

Ebéd után a néni a konyhában dolgozott. Van ugyan egy cselédjük, de neki meg az az elve, hogy a cselédnek nem is szabad semmit a kezébe adni. Most hogy a drága edénnyel volt terítve, csak maga akart ott lenni a mosogatásnál.

A bácsi meg kiment az udvarra, mert azt mondja, neki mindig dolga van.

A két lány magában maradt és újra összebujtak.

- Látod, ilyen az én papám, ilyen életem van nekem, - mondta Böske - de akármit csinál is, én addig nem nyugszom, míg el nem jutok Pestre. Mert mi volt az a nevelés, amit én kaptam az intézetben. Ugy-e, tizenkétévesek voltunk, mikor ott jártunk, azóta én semmit se tanultam, még egy könyvet se lehet elolvasni, mindig csak a munka. Pedig én is szeretnék ilyen kacér

nő lenni, mint te vagy, de nekem nincs ilyen elegáns ruhám. Mondd már, hol lehet ilyet csináltatni?

- Én ezt készen vettem a Garasos áruházban. Nem volt drága, csak huszonnégy pengő és elég mutatós.

- Ilyet itt nem tudnak varrni, ha az életüket kiteszik se. Ájj fe maá, hannézelek meg.

Csibe felállott és megmutatta a ruháját. Hát Böske nem tudott hova lenni. Csak csapkodta a kezét, tízszer is összecsapta, hogy ő ilyen szépet életében nem látott.

- Ne gondold, hogy nekem pénzt adnak ruhára. Megcsináltatják és nekem meg hordani kell. Még énnekem nem vót olyan ruhám, hogy énnekem abba örömem lett vóna.

- Pedig ilyet százat is lehet venni, meg ezret. Ott lógnak egymás mellett, az ember nem is tuggya, melyiket válassza. Már nyolc pengő kilencvenhatért lehet venni, de olyan ízléseset, hogy csoda.

- És nem eresztenek fel, nem eresztenek. De én eccer elszökök, majd meglátod, hogy egy szép reggel csak betoppanok.

- Gyere csak, gyere, de azt megmondom, hogy csak a szüleid engedélyével, máskép nem szabad.

- Beszéjj velük. Hát lehet ezekkel a parasztokkal beszélni?

- A te papád, az nem paraszt.

- Ó úrnak tartja magát, de azt se tudja, mi az úr. Tíz holdja van, avval van olyan nagyra... Ha látnád a vőlegényemet, akkor megtudnád, milyen egy úr. Annak nincs csak hatvan pengő fizetése, de olyan, mint egy főispáni titkár. Az sem igaz, hogy cucilista, mert éppen úgy utálja a szegényeket, mint a papa, de a papa csak azért mondja, hogy rosszat mondjon róla.

- Mért utálja a szegényeket? A szegényeket nem kell utálni, hanem sajnálni.

- Na igen, de mért nem adnak hozzá?

- Ha te erős leszel, akkor hozzáadnak.

- Á, én nem fogok egy olyan mamlasz fickóért harcolni. Ha én akarom, lesz nekem más is.

- Nem szereted?

- Nekem elég, ha elvesz. Azután én már tudom.

- De igazán, ha csak hatvan pengője van, ez kevés.

- Persze, hogy kevés, az a baj. De ha elvenne, és a papa kirúgatná innen a jegyzőt és őt választatná meg, akkor máskép lenne, de a papával nem lehet beszélni, a papa csak a magáét fújja.

- És volna más is?

- Igen, azér szerettem volna, ha vasárnap jöttél volna, mert arra számítottam, hogyha ez az alak nem lesz ott, mert a papa megmondta, hogy meg ne hijják, akkor én szabadabban dolgozhattam volna, ha te a papát elszórakoztatod és a mamát is. Bizony, még sírtam is, hogy nem jöttél vasárnapra.

- Mért nem írtad?

- Nem lehetett megírni, mert elolvasták a leveletem.

Ebben a percben kint nagy lárma volt. Csibe egész megijedt, hogy valami baj van.

Böske abban a percben otthagya őt és szaladt meghallgatni, hogy mi az. Kis idő múlva jött vissza:

- A szomszédban lakik egy szegény asszony, Szarkáné és annak gyereke lesz, azért jöttek a mamáért, hogy segítsen. Mert még bábára sincs pénzük.

- Hát akkor mi lesz?

- Ó, a mama, ha akarja, mindent tud.

- Azok olyan szegények?

- Igen, és már mondta az asszony, hogy én legyek a kicsikéjének a keresztanyja, de én nem leszek.

- De mért nem?

- Én nem leszek és kész.

Bejött a mama.

- No, gyerekek, készüljétek, elmegyünk Borcsa nénihez. A papa hugához, a hentesékhez.

- Hát nem teccik átmenni elébb Szarkánéhoz?

- Még nem olyan sürgős. Elkísérlek benneteket, mert nekem is van beszélő Borcsával. No hamar, ötözzetek.

- Te Csibe, te nem jöhetsz ebbe a pici cipőbe, nincs más?

- Van, de az lakk félcipő.

- Ójé... akkor adok neked ojat, amibe sárba lehet járni.

Bementek a másik szobába, ahol két nagy sífón állott. Böske kinyitotta az egyiket s a ruhák alól kivett egy pár vastag cipőt.

Csibe csak nézte, ennek ennyi cipője van?

- Ez mind a tied?

- Hát.

- A ruha is mind? De igazán?

- Persze. Ez az én szekrényem.

- Az anyja szemit, ennyi ruha. Akkor neked van harminc.

- Egy se ér semmit. No, húzd csak fel.

De Csibének kicsi lába volt és kacagtak mind a ketten, hogy csak úgy kotyogott a vastag cipőben a lába.

De mindegy, mégis el lehet benne menni a sáron.

Nemsokára ott lépegettek az utcán. Nem volt igen nagy a sár, úgyhogy Csibe sajnálta is, hogy nem a maga cipőjében ment.

Váciék nemigen messze laktak, csak a második utcában.

Hentesboltjuk volt és mikor elmentek a háztól, a bácsi utánuk kiáltott: »Hozzatok ám kolbászt, vagy tíz métert«. A néni nevetett, hogy milyen vicces.

A hentesék nagyon jómódúaknak látszottak. Szép nagy házuk volt és nagy ajtaja az üzletnek. Ahogy bementek, nagyot kiáltott a néni, mikor meglátta őket, olyan módon viselte magát, mint Böske, mikor őt a vonatonál megismerte, mintha hét éve nem látták volna egymást.

- Csak kiszolgálók, addig is menjetek be, menjetek be, ne maradjatok itt, megfáztok.

De a Böske mamája nem akart bemenni, ott maradt és várta, míg a kiszolgálás megvolt. Egy cselédnek mért ki egy kiló húst, disznóhúst, a friss vágásból. Azt kérte a cseléd.

Csibe körülnézett és nagyon eliszonyodott. Pesten a hentesboltok a legelegánsabbak. Nagy portáléjuk van és márvány kimérőasztal és a hentesáru szépen felaggatva, úgyhogy az ember azt hinné, csak dísznek vannak feltéve. De itt alig volt valami a fogasokon, csak egy nagy sertéscomb, egyéb semmi és a piszkos asztalon hurka és kolbász volt, csak úgy letéve. És a sarok is mind tele szeméttel. Csibének elment a kedve az evéstől és remélte, hogy a néni nem is fog rendelni semmit. De ebben csalódott, mert rendelt egy kiló kolbászt, de az még jó, hogy a jégszekrényből vette ki a hentesné.

Aztán bementek a szobába és ott a néni azonnal hozzáfogott megbeszélni, amiért jött. Valami örökségről volt szó, hogy egy másik testvér többet kapott, mint a többi testvér, mert az tartja az öreget, a bácsi papáját. És kicsinálta, hogy a bácsi ráíratott valami földet a tartásért s ezen nagyon fel volt háborodva mind a két néni és úgy kiabáltak, túlkiabálták egymást.

Csibe csöndesen ült és nagyon csodálkozott, hogy a nénik nem veszik tekintetbe, hogy ők is itt vannak, a gyerekek. Mert ilyeneket nem kellene a fiatalok előtt megbeszélni. És az sem tetszett neki, hogy nem engedik meg a testvérek, hogy az a testvér, aki tartja a szegény öreg atyát, többet kapjon az örökségből. Mikor egy kis csönd lett, véletlenül ki is mondta:

- De kedves néni, ha az a testvér tartja az öreg apát?

A két néni csak rábámult. Mind a kettő nagyot nyelt, a Böske mamája azt mondta:

- Te ehhez nem értesz fiam, ez csak azért van, hogy az atyus neki svindlirozza a házat. Mért nem jön az atyus mihozzánk, vagy a Borcsa nénihez? Nálunk is elférne, de nem akar, mert egy vén svihák, csak azon spekulál, hogy joga legyen a másik lányának, hogy ő kapja meg a házat, pedig annak az ura egy gyalázatos szegény kerékgyártó, aki semmit sem tudott gyűjteni.

- Hát akkor neki nagyobb szüksége van a házra - mondta Csibe.

- Ki ez a kislány? - kérdezte élesen a hentesné.

- Ez az én kislányom barátnéja. Együtt jártak Pesten iskolába, mikor mi Pesten laktunk és nagyon megszerették egymást, hát meghívta most egy hétre.

- Ugy... Nohát ez szépekre fogja tanítani a Böskét, mondhatom, - szólt mérgesen a hentesné és veres lett, mint a paprika.

Csibe nagyon elpirult és meg is ijedt. Ő igazán úgy félt ezektől a veszekedő néniktől, akik nagy igazságtalanságra készültek. Szerencsére, hívták a hentesné az üzletbe, egy magas, nagyon csinos, szőke fiatalember szólott be érte, hogy vevő jött és hogy neki nincs ideje kiszolgálni, mert a vágott disznóval van dolga.

Csibe elröstelte magát, hogy ilyen ordenáré cipő van a lábán, talán azért vetette fel vele Böske, hogy ne legyen olyan elegáns. A fiatal segéd nagyon megnézte Böskét, úgy csodálta, hogy el is felejtett volna kimenni a szobából, csak állott. De a hentesné ment és magával söpörte a fiatalembert.

- Nem kell beleszólni a nagyok dolgába, - mondta a néni, erre elhallgattak és soká ültek szótlánul a nyírkos szalonban. Azután elúnták magukat, mert a hentesné többet nem jött be s ők Böskével a mama jelenlétében nem is tudtak beszélni.

- No nekem dolgom van, - mondta a néni - az a tramlpi azóta mindent összetört vagy ellop, mert az anyja itt van a faluban és mindent csak annak dug... Ahhoz a ronda Szarkánéhoz is be kell nézni, mert megindultak a fájások. Minek egy ilyennek a gyerek, azt nem tudom.

Mikor kimentek, a boltban átvették a kolbászt, de azt nem csomagolták ám be, mint Pesten szokás, két papírba, szép fehérén, csak egy darabka ujságpapírt adott hozzá, hogy zsíros ne legyen Böskének a keze. Csibe ijedten nézte, hogy úgy viszi az uccán a kolbászt, hogy annak mind a két végén kilóg a hosszúsága. Böske is csak fintorgatta az orrát, hogy neki az ujságpapírban kell vinni a kolbászt.

5.

A két lány magában maradt odahaza a lakásban. Volt is elég beszélőnivalójuk, de inkább semmisségekben bujálkodtak. Fiatalok voltak ahhoz, hogy az érdeket ne tévesszék szem elől. Csibe pihenni jött, teleszitta magát az ujságokkal, amik minden pillanatban elébe bukkantak. Sokat kacagtak.

A mama csak vacsorára érkezett meg.

- Bábát hoztattam annak a nyomorultnak, - mondta - nem volt kedvem nézni a szenvedését, már egye meg a fene, azt az öt pengőt rászántam.

- Öt pengőt, mama? - kiáltott Böske. - Csak nem adott öt pengőt?

- Nem adtam, de ígértem neki öt pengő ára lisztet, zsírt, krumplit, ami van.

Erre Böske megnyugodott. Csibe nem értette, hogy ezek itt semmit sem fizetnek pénzzel. Pesten elképzelhetetlen volna, hogy valaki a spájzból fizessen, de azért nagyon meg volt hatva, hogy a néni ilyen jó volt a szegény asszonyhoz. Még sírt is örömeiben.

Aztán bejött a papa, aki egész mostanáig az istállóban dolgozott. Jó piszkos volt. A kezét megmosta s Csibének furcsa volt, hogy csak épp a kezét. A pesti bácsi, vagy papa, vagy minek nevezze, ha hazajön, derékig megmosdik, úgy, hogy ő minden nap lát egy meztelen férfit, aki mégis csak idegen ember.

Böske és ő közben újra megterítették.

- No az a Borcsa jól kibánt velünk - mondta a néni. - Még egy kis kávéval se kínált meg bennünket. Ma nem is uzsonnáztam. Igaz, dolga volt, vevők voltak a boltban és most a segéd nagyon el volt foglalva a disznó munkájával.

Csibe csodálkozott, hogy panaszkodott a néni az evésről, ő még most is úgy tele volt az ebéddel, hogy nem is szeretett vacsorára gondolni.

De csak le kellett ülnie neki is.

- Nem vagyok éhes - mondta előre.

- Mi a csoda, hiszen dél óta nem ettél semmit. Kiszakadhat a hasad az éhségtől, - mondta a néni, s letette az asztalra a kolbászt, az egész kiló megvolt főzve, erős zsíros, paprikás lével. Torma volt hozzá és savanyúkáposzta.

- Lakjatok jól vele, mert nincs egyéb.

A bácsi kivett egy akkora darab kolbászt, amelyet ők otthon talán nem is szoktak egyszerre venni, ötőjük számára. De nem lehet, mert a kolbász ára, kilója két pengő hús.

- Jaj, én nem vagyok éhes.

- Hát mit eszel azon a Pesten?

- Azért vacsorázunk mi, mindennap, de bizony mostanában a mama nem főz valami kövéren.

- No, akkor most pótolni kell.

Levágott tehát egy darabkát. Mikor megkóstolta, úgy érezte, ilyen jót még nem evett. A savanyúkáposztát igen furcsállotta, ők is szoktak néha enni, mert a pesti papa vidéki és szereti. De ilyen jó káposztát még soha életében nem kóstolt. Nagyszerű volt.

Mikor látta, hogy a többiek milyen tömeget fogyasztanak s őt is szakadatlanul kínálják, már a bácsi meg is volt sértve, hogy a hugának a kolbásza talán nem ízlik, újra vágott egy darabot s lesz, ami lesz, megette.

A bácsi sok bort ivott rá. Megivott egy literrel, de nem járt úgy, mint a pesti papa, aki egy liter bortól egész részeg lesz, mert nagyon ritkán iszik, nem lehet minden héten. Ez a bácsi jól bírta.

Milyen boldog emberek ezek. Csibe csakúgy irigyelte a boldogságukat. Igazán nem érdemes másutt élni, csak falun.

- Miskának majd kiugrott a szeme, - mondta Böske vígan - úgy nézte az én kis barátnőmet.

- Miska?... Hm... A pesti lány... Csak bekacsint a faluba, már ki is csípi az egyetlen fiút, akit érdemes szemrevenni... Laám csak...

Csibe elpirult s egy kicsit megzavarodott. Neki ugyan eszeágában sem volt, hogy elcsípje a hentessegédet.

- Ezek meg itt nőnek fel, mint a gaz, meg a dudva az udvar végibe, osztán még csak rá se néznek, mindenféle svindler után tátoztatják a szemüket. Penyige Miska meg itt van nekik kéznél, de nem kell... Nem, úgy-e? Pedig ha ez megházasodik, saját üzletet nyit az apja házában... De akkor Váci sógor tönkre is megy.

S közben egész haragosan nézte Csibét, mintha máris azt nézné, hogy a hentessegéd már bele is bolondult és elkapja az ő orruk elől. Csibe igazán olyan rosszul érezte magát ebben a pillanatban, mintha akarata ellen valami bünt követett volna el, pedig őneki ugyan fel se tűnt a hentessegéd, mit törődik ő a hentesekkel. De hogy most mindenki ránézett, az apa, az anya, sőt még Böske is, kezdett pirulni, sápadni, nevetni, mintha igazán valami volna a dologban.

A bácsi egyre mogorvább lett:

- Bánom is én, ha ti olyan szamarak vattok... De ha az az éhenkórász el nem pusztul a faluból, agyonverem.

- Ne heccöld magad, apjuk, - csillapította a néni - mindig csak magadnak csinálsz bajt.

- Te persze nem bálnád, - vágott az asztalra a bácsi - ha egy koszos jegyzősegéd lekapná a lábáról a lányodat.

- Hallgass má, a fene egye meg, valahol egy jegyző van, ne mutasd má ki magad egy pesti lány előtt.

- Pesti lány? Ismerem én a pesti lányokat. Eccóval, én nem akarom, hogy az én jányom is cafra legyen. Megértettétek?

Erre mindenki elhallgatott. A bácsi bort ivott, a néni pedig kiment és behozta a délről maradt fánkot. A fánk meg volt melegítve és meg is cukrozva, mintha hó esett volna rá. De a bácsi nem akart enni belőle, azt állította, hogy cikóriát tettek bele, hogy őt megmérgezzék. Csibe, mikor megértette, hogy a ciánkálit mondja cikóriának, nevetni kezdett.

- Kinevetsz?... No csak neved, te már nevethetsz... Te már megfogtad a madarat...

- Én nem fogtam meg semmi madarat.

- Nem fogtál?... Hát ezt nem is fogod meg, - morogta az öreg - sokan vetettek már szemet arra a legényre, csak ez az én ostoba jányom, ennek jár másfelé az esze...

Ugy elromlott az este, hogy Csibe már sajnálta, hogy eljött. Ő nem tudhatta, hogy itt az is nagy szó, ha valakire ránéz egy henteslegény... Mégcsak nem is szólt hozzá...

De aztán vacsora után összebújtak Böskével és lányos vígságukban hamarosan elkezdtek kacarászni.

A bácsi fáradt volt, álmos volt, elment aludni. Mikor lefeküdt, azt mondta a feleségének:

- Ez a ti pesti lányotok nem is ojan, mint gondoljátok. Bízd csak rám. Ismerem én a pesti tyúkokat. Elvesztette ez már a pártakoszorút... De nem ingyen... Miből van ilyen cifra ruhája?

- Te igazán hóbojgós vagy apjuk, tán megtetszett neked ez a pesti tyúk?

- Teccett a fenének. Nem kell nekem ilyen vékony macska. De ha nem vigyázol, Miska belehabarodik: inkább azt csináltad volna, hogy a jányod nézzen utána... Tizenhét hold föld marad utána... Meg nagy ház a piacon, meg jó mester, a hugomékat úgy tönkreteszi, ha üzletet nyit, hogy nézhetnek utána... Nem tudom, mi tetszik neki rajta. Az egész lány beleférne a nadrágzsebembe...

- Hm. Nem is a kabátujjába - mondta a néni. - Mingyár a nadrágzsebbe...

A lányok a vendégszobában aludtak. Ahogy a szülők elmentek, összebújtak, s hozzáfogtak suttogni, kacagni. Lassan még Csibe is elfelejtette, hogy meg van gyanúsítva.

- Sokat szoksz csókolózni? - kérdezte Böske izgulva.

- Kivel, te bolond? Pesten nem megy az úgy, de igazán, mit képzelsz a pestiekről. És te csókolóztál már?

- Hát persze... Bélával is úgy ismerkedtem meg, hogy összetalálkoztunk egyszer a mezőn és addig beszélt, hogy becsalt a kukoricásba.

- És csókolóztatok.

- Hát persze.

- Igen... Nagyon?

- No hallod... Persze... Hát... Kinek tartogassam?... Ugyis én rögtön tudtam, hogy csak ő lesz az uram...

S oly nyugodtan beszélt róla, mintha csak arról mesélt volna, hogy vizet ivott a Zagyvából.

Csibe nevetett, mert nem tehetett mást, de úgy elcsodálkozott.

- Ezért hijtál?

- Igen... Tudod, én fel akarok menni Pestre. Már meg is beszéltem Bélával, hogy külön utazunk fel és én hozzád akarok szállni.

Csibe nagy zavarba jött. Nem akarta megmondani, hogy hozzá nem lehet szállani, mert ő is albérletben lakik, ágybérlő. Csak szórakozottan nevetett, igaz, a lakásadóné örülne neki, ha még egy lányt kapna, akit lehet kopasztani, de ő nem azért jött, hogy bűnbe vigye régi kis barátnőjét, mit szólanának a szülei is, az apja még fel is jelentené a rendőrségen... Be furcsák ezek a falusiak: ő soha nem tudna köztük megszokni...

Oly nyugtalan lett, hogy azt mondta, most már álmos, majd holnap beszélnek róla és elbújt a dunnája alá. Óriási nagy dunnát kapott, akkorát, hogy annyi volt alatta, mint egy kis egérke.

Csak a kis nappali ingében feküdt le, Böske észrevette.

- Mi az? Nincs hálóinged?

- Én nem hoztam - hazudott Csibe, mert igazán nincs hálóinge.

- Várj, adok én, van nekem tizenkét új.

Rákényszerített egy hosszú, vastag hálóinget s Csibe szinte elveszett benne. Oly furcsa volt ebben a vastag sifoningben aludni. Milyen szegény is ő ehhez a Böskéhez képest.

6.

Másnap arra ébredtek, hogy a mama rájukkiabált. Még nagyon korán volt, csak öt óra. Csibe örült, mikor megértette, hogy a néni arról beszél, hogy a szomszédban a várt kicsi világrajött és három kiló hatvan deka súlya van.

Csudálkozott, hogy Böske felkelt és felöltözött, de ő bizony a másik oldalára feküdt s tovább aludt.

Csak nyolc óra tájban jött újra be Böske. Akkor már ő is kialudta magát annyira, hogy tisztára felébredjen.

- Megfejttem a tehenet - mondta Böske.

- Mit csináltál?

- Fejtem.

- Az mi?

Böske nagyon nevetett.

- Majd megtanulod te is, ha egy hétig itt maradsz.

Csibe felült az ágyban és csodálkozva vette észre, hogy Böske hálóingében van.

Böske nevetett:

- Kombinétod van, de hálóinged nincs. Ilyenek vagytok ti pestiek - mondta.

Csibe érezte, hogy ebben valami lenézés van.

- Én szegény vagyok - mondta csendesen. - Proli...

Aztán:

- Három kiló hatvan deka a kicsi? - kérdezte, hogy másról beszéljenek.

- Igen, de meg fog halni, nagyon gyenge. Már hallottam, hogy meg fog halni a kislány. Engem újra híjtak keresztanyának, de én bizony nem megyek.

Csibe elgondolkozott:

- Meg fog halni?

- Meg bizony. Lehet, hogy még ma.

- És nem lesz megkeresztelve?... Én elmennék neki keresztanyának.

S úgy érezte, valami hősiességet követett el ezzel a kijelentésével. Meg is volt hatva tőle. Csaknem elborította szemét a könny.

- Szegény kisgyerek ne haljon meg kereszteletlenül.

- Te buta, az nem lesz jó: mi még lányok vagyunk, hogy jövünk mi ahhoz, hogy keresztanyák legyünk egy ilyen szegénynél?

- Én nem bánom, én is szegény vagyok.

Felöltözött. Ugyanabba a ruhába, amiben tegnap volt.

Böske kíváncsian nézve.

- Nem hoztál más ruhát?

- Nem.

Azt nem mondta meg, hogy nincs más ruhája, csak ez az egy. Ezt is olyan nehezen vette, s csak azért jöhetett el, mert volt ez az egy.

Reggelire nagyszerű tejeskávét kaptak és a tegnap sült kolbászt. A pesti lány nem tudott enni. Csak a kávét, azt megitta, de el se tudta képzelni, hogy a barátnője hova rakja azt a rengeteg ételt.

- Persze te aludtál, én meg dolgoztam. Én már jól kidolgoztam magamat, mert nincs most kocsis, segíteni kell az apámnak a ganét kihordani.

- Ganét? Az anyja szemit, de sok csuda van nálatok.

Ezen megtalálták a nevető hangjukat és halálra kacagták magukat.

Böske, evés után, rögtön menni akart megnézni az újszülöttet, de a néni rászólt, hogy nem szabad a gyereket ilyen hamar nézni, mert megverik szemmel.

- Mi az? - kérdezte Csibe.

- Jaj Istenem, tégedet még meg kell nevelni, ha semmit se tudsz az igazi életből. Tanuld meg fiam, hogy csak az az igazi élet, a falusi élet.

- Én akarok tanulni.

- No, majd megtanulod.

Csak másnap eresztette át őket.

A két lány elindult csecsemőnézni.

- Van itt bolt? - kérdezte Csibe.

- Van hát, pedig nagy bolt.

- Szeretnék oda elmenni. De olyan, ahol venni lehet valami vászonholmit.

- Az is van. Jobb, mint a pesti boltok.

Elmentek a boltba. A bolt ajtaján csengő volt, s ahogy benyitottak, a csengő hangosan visított. Csibe szinte meg is ijedt.

- Az anyja szemit, - mondta - egész megijedtem.

Bementek. Ott volt egy nagy tornyos frizurájú boltosné, aki nagyon gögösnek látszott. Mikor a pult elé állottak, egy szót sem szólt, csak várta, mi lesz? Csibe azt mondta:

- Szeretnék egy olyan kis paplant venni, amibe a kis babát teszik. Van?

- Van.

Csibének feltűnt, hogy ilyen kurtán felelget falun a boltosné. Pesten bezzeg hogy ugrálnak, majd nem lehúzzák az embert.

A boltosné kitett eléjük kettőt abból a kis paplanból. Az egyik drágább volt, a másik olcsóbb. Csibe kiválasztotta az olcsót, mert az is elég szép volt, s neki az is drága.

Közben egy olyan falusi asszony jött be s nagy hangon mondta:

- Kezét csókolom. Kezít csókolom, nagyságos asszony, tessék szíves lenni adni egy kis perkált. A gyereknek kell, mert a lányomnak kicsije van és annak akarok egy kis ruhát.

És így beszélt. No lám, - gondolta Csibe - itt fordított világ van. Azért volt olyan spród a boltosné, hogy nem mondták neki, hogy kezít csókolom. Itt a vevő mondja a boltban a kézcsofolomat.

Hát mégis megvette a kis paplant és egy kis fejkötőt is vett. Olyan kis rózsaszín betéttel.

- Mit akarsz te evvel? - kérdezte Böske.

- Annak a szegény asszonynak.

- De sok pénzed van.

- Van, - nevetett Csibe, mert csak ő tudja, hogy milyen kevés van.

Elmentek a szegény asszonyhoz. Hát egész megrémült. Ő már sok szegényt látott Pesten, hiszen a sors mindig a szegények közt tartotta, de ilyen szegényt soha nem látott, még a Lenke-telepen sem, az ínséglakásokban. Nem volt ott semmi bútor, csak egy ágy, egy asztal, három szék, semmi más. A beteg asszony az ágyban feküdt és olyan sovány, de olyan sovány volt, mint egy beteg macska, amelyik a végét járja. Sápadt volt nagyon. Az ura sem volt otthon, mert munkában volt, répaszedni. Gondolta is, hogy: no ezek most répát kapnak, eszik szegények.

- Hogy van, néni?

- Jaj, nagy bánatom van, lehet, hogy meghal a kicsi és még nincs keresztanya.

- Leszek én keresztanya, nénikém. Ha elfogadja.

- Jaj, drága kisasszonyom, kezít csókolom, az Isten megáldja érte, ha elviszi ezt a szegénykét a paphoz, mert azt mondják, nem él soká. Nem akarja elvenni a cicit.

- Pedig vigyázzon rá, ha már keresztanyja leszek, nevelje fel. Mindjárt hoztam is neki valamit.

S kibontotta a papírból a kis paplant, meg a kis főköttöt.

Akkor jött éppen a bába, s az mindjárt kibontotta a rongyokból a kicsit, s lám, milyen szép kisbaba, olyan nagy feketehajú kislány, hogy szalagot lehet a hajába fenni. Igen, de szalag nem volt, azt nem vettek, mert mégis sajnálta a pénzt mind kiadni, már alig maradt valamije, csak a vasúti költség.

Hát a két lány elkezdett babázni a kicsivel. Egyik a másik kezéből kapkodta ki. Úgy kacagtak, felverték a szegény kis házat, s a beteg anya is felvidult tőlük, s sírt, s nem tudott eleget hálálkodni, hogy ilyen jók hozzá.

Csibe egy kis rongyot vett fel, kis piros rongyot, s abból hasított egy kis szeletet és azt belekötötte a pici hajába.

- Mit csinálsz, te bolond - kacagott Böske.

- Az anyja szemit, hadd legyen neki egy kis szalag a hajában.

Így eljátszadoztak.

De a pici nagyon csendes volt. Alig mozdította azt a kis szemét.

Dél felé a kisbabát felöltöztették. A néni még egy kis dunnát is áthozott, ami az ő kislányáé volt, mikor pici volt, s megőrizte.

Akkor elindultak a paphoz.

Csibe annyira meg volt hatva, hogy alig tudott menni a sárban. Mert a tegnapon okulva, a saját cipőjében ment, de pórul is járt, mert egy helyen nem lehetett átmenni az úton, a templom előtt éppen. Nagy kerékvágások voltak a sárban. A kis cipője bele is merült s nyakig sáros lett. Mikor a templomhoz értek, a kis zsebkendőjével törülgette le róla a sarat.

- Nem nézi azt a pap, - mondta Böske nevetve - az csak a te szemedet fogja nézni - s nagyon nevetett.

Hát csakugyan, egy szép fiatal pap jött ki a sekrestyéből és míg a keresztelést végezte, folyton nézte Csibét.

Az ő karján volt a gyermek s azonkívül a két kezébe két szál égő gyertyát adtak s neki arra kellett felelni, hogy: »Ellentmondasz-e az ördög csábításának?« »Igen« - felelte rá, de a szép, fiatal pap azt mondta: »Nem ezt kell mondani, hanem azt, hogy ellentmondok.« Erre ő felelt, hogy: »Ellentmondok«.

Csak akkor kapott lélekzethez, mikor már kijöttek a templomból. Akkor is azért, mert Böske azt mondta: »Te Csibe, neked itt olyan sikered van, meg kell pukkadni. Egész idő alatt úgy nézett a szemével, majd lenyelt.«

Csibe nagyon meg volt hatva a templomtól, a kereszteléstől és attól, hogy neki alkalma van ebben az életben jót tenni és fájt a kis szívének, hogy a barátnője ilyen kegyetlenül csak a papról beszél s szinte irigykedik, hogy őt nézte, pedig biztosan azért nézte, hogy tudta, mit tesz az a szegény kis pesti lány. Mit nézne mást egy pap. És adott is neki a keresztelésért két pengőt s már csakugyan nincs semmi pénze, csak a vasúti jegy ára.

A kicsit a bába vitte haza, ők csak kísérték, de ez is éppen elég volt a nagy sárban. - Ó, nem volna jó itt lakni - gondolta Csibe magában. - Itt minden, de minden sárral van tele s már a barátnőjével is szinte félt, mert az az úton is folyton csak azzal csipkedte, hogy folyton a papról dumált.

Most meg már ezzel fogják szekirozni, ha hazamegy, hogy még a pap is... Nem elég a henteslegény... azóta sem látta a bácsit, előre fél, hogy ha újra rákezd, hogy a hentes Miskát megbabonázta...

De az az öröme volt, hogy a bába azt mondta:

- Nézzék már, ennek meg jót tett, hogy megráztuk. Egész magához jött ez a poronty.

Ez öröm volt s mikor az anya mellé tette a bába, meg is mondta:

- De most adjon neki enni. Most már megél, meg van keresztelve.

S csudára, a kicsi elvette a cicit. Egész jól evett.

A szegény asszony nem tudott eleget sírni örömeiben. Elkapta a Csibe kezét és meg akarta csókolni, mikor az odahajolt, hogy megnézze, hogy táplálkozik a pici. Alig bírta elkapni a kezét.

Ugy megijedt az alázatos kézcsóktól, hogy el akart szaladni, de aztán mégis visszament s azt mondta:

- Nézze néni, nekem ne csókoljon kezet, én is olyan szegény vagyok, mint maga.

- Azért van magának jó szíve, kisasszony.

- Nem vagyok én kisasszony, csak egy szegény árva, azt mondja nekem, hogy: Rózsika.

Még a szemébe is könny jött, mikor ezt mondta. Nem akarta úgy mondani, hogy: Csibe... pedig őt, mióta él, mindenki csak Csibének hívja, de most úgy érezte, hogy komoly, becsületes néven kell bemutatkoznia, mert becsületes és jó dologban jár.

- Az Isten megáldja magának minden lépését, kedves Rózsika - mondta a szegény asszony és elfojtotta a szavát a könny - s Csibe-Rózsika is zokogásra fakadt, hogy ő, a kis árva, akinek senkije a világon, most keresztanya lett és jót tudott tenni egy még szegényebbel.

- Ó, te buta, te buta - nevetett Böske s a hátába veregetett.

- Nem vagyok én buta, Böském, csak megéreztem, hogy nekem se apám, se anyám, csak a világ rosszságával kell harcolnom, mert olyan rosszak az emberek és én olyan igen árva vagyok és most keresztanya lettem.

De már haza kellett menni, mert kint megszólalt a déli harangszó. Csibe olyan nehezen vált el az ő kicsijétől, akit nem győzött eleget nézni s úgy csodálta, hogy annak a maga piciségében már mindene megvan, mind az öt kicsi ujjá, arcocskája, szeme, szája s a fekete haja, a rongyszalaggal...

Elbúcsúzott a szegény anyától és könnyekkel a szemében elindult, hogy hazamegy Böskével s már félt, hogy újra milyen nehéz és kövér ételekkel kell ebédelni és újra kezdik, hogy a pap, meg a henteslegény... pedig ő igazán pihenni szeretne és jókedvet és ártatlanságot, hogy örülhessen neki, hogy a szíve így meg van indulva és keresztanya lett, de ez a Böske ezen is csak nevet, hogy ő pénzt adott ki és kis paplant vett és rongyból kötött szalagot... Dehát mit érti ez az egészséges, gazdag lány, hogy mit jelent neki. Jaj, hová lehetne elbujni, hogy kisírja magát?

Hát ahogy kilépnek a kis rossz házból az utcára, hogy a nagy, kövér házig jussanak a sárban, az utca túlsó oldalán, egy másik nagy dagadt házból, óriás kiabálás hallatszik. Veszekedés, ordítózás és kirohan az udvarra egy fiatalasszony s nekiugrik egy őszhajú öregembernek és pofozza, cibálja, veri. De az öregember erős volt s nem ütötte vissza, hanem megfogta és eltolta magától:

- Édes lányom, ne veszítsd el a fejedet - mondta erős, de szelíd hangon.

A saját apját verte a fiatal nő.

Ezen Csibe úgy megijedt, hogy elfutott s meg sem állott, míg a Böskék kapuján be nem jutott.

Már ott állott Böskének az apja, meg az anyja, ahogy a munkából jöttek, felgyúrt ujjakkal s rögtön megmagyarázták, mi történik odaát:

- Igy kell nekik - mondta a bácsi.

- Kormosné az oka mindennek, - kiabált a néni is. - Mindig azt mondta a lányának, hogy ötezer pengő van betéve neki a bankba, takarékkönyvre és a lánya, hogy most férjhez ment, hazajött és azt követelte, hogy adja ki az anyja a takarékkönyvet, mert neki kell az ötezer pengő, maga akar rendelkezni a pénzével. Hát csak most vallotta ki az öreg Kormosné, hogy ő azt már régen kiszedte, mert kellett és csak 800 pengő van a bankban, de azt se adja oda, mert ők már öregek, szép stafirungot adtak, érje be vele, ha meghalnak, minden rámarad, de nekik magukra kell gondolni. Nohát, ezen a lányuk úgy feldühödött, hogy megverte az apját.

Csibe egy ideig csak állott, azt hitte, meg kell halni ezen a szörnyűségen.

- Ha nekem apám volna, - kiáltott - én még a lába porát is csókolnám, nemhogy kezet emeljek a kedves szüleimre, akik engem felneveltek. Ez az asszony nem is tudja, mi az, ha valakinek élnek a szülei és gondoskodnak róla. Azt csak én tudom, mi az, mert nekem senkim a világon, aki engem védelmezzon, én csak úgy élek, mint a kivert kutya és mégsem tudnék egy idegen öreg emberre sem kezet emelni, de még ellentmondani se neki.

És annyira zokogott, hogy azt hitték, elveszti az eszméletét.

- Nem kell ezen búsulni, - mordult rá vigasztalva a bácsi. - Bolondok, hát bolondok. Apja is, lánya is bolond.

- Akkor még jobban kell kímélni az apját, ha bolond. De az nem bolond, én láttam, hogy nem verte vissza a lányát, hanem szelíd szóval mondta neki: Édes lányom, ne veszítsd el a fejedet... Jaj, én nem is maradok itt tovább, mert meghasad a szívem...

- Akkor te is bolond vagy - mondta a bácsi a vastag bajusza alól.

- Igazán, Csibe, ne csinálj ilyeneket - ijedt meg Böske is. - Csak nem akarsz még elmenni, még nem is beszélünk meg semmit.

- Megyek, megyek, - kiáltott Csibe - és én nem beszélek semmit, nekem fáj a szívem.

Berohant a szobába s azonnal hozzáfogott csomagolni a pesti pakolópapírba s nem lehetett megvigasztalni és senki sem értette, mi a baja, de nem bírták ott tartóztatni.

Az ebédnél nem evett egy falatot sem, csak sírt, nem bírt volna lenyelni semmi ételt, csak a könnyeit itta.

És a délutáni háromórás vonattal elutazott vissza, a jó füstös, szomorú Budapestre.

EGY KISLÁNY SIET A KÖDÖN ÁT

Egy kislány siet a ködön át. Ahogy a Verpeléti-útról bekanyarodik a Rodostó-utcába, szinte beleütközik a ködbe. Kis fehér sapkájával úgy fúródik bele, fehér a fehérbe s fut a sáros kövezeten, fél lakkcipőben, nagyon kell szaladni, hogy ne prüsszölje túl a decemberi ködöt. Hova siet? hova fut? Sehol a világon senkije, aki övé lenne, összes otthona a bérelt ágy. Hányan futnak így a világon, állami gyerekek, akiket csak itt-pottyantott az élet s most a papájuk ki? az Állam. A mamájuk ki? az Állam. A nagypapa, nagymama, a nagybácsi, a nagynéni, az unokatestvér és a felmenő és oldalági rokonság, az mind: az Állam. Az Állam, akit sose látott s nem is sejti mi az, csak azt tudja, hogy annak nem lehet azt mondani édesapám, édesanyám, nem lehet neki kezét csókolni, nem lehet neki panaszkodni és nem lehet tőle vigasztalást kapni. Akinek nem lehet elaludni az ölében s aki nem simogatja meg a kislány fejcskáját, nem cirógatja meg az arcoskáját és egyszer sem takargatja be, ha a hideg konyhában, a vaságyon, lecsúszik róla a takaró, a decemberi éjjeli hidegben.

- Színésznő leszek, az anyja szemit!... - kiált fel a kislány s megáll az út közepén.

Összecsapja a kezét és nagyot kacag az út közepén, az életút közepén, a köd közepén, az élet beláthatatlan és járhatatlan ködvilágának a kellős közepén.

S Csibe ott áll egyedül a Rodostó utca mélyében, oly egyedül, hogy ha valaki kinyujtaná karját a ködben, megfoghatná a kis fitos orrát.

»Színésznő leszek.« Most ez igazán hozzáillő világ volt, ezzel a köddel. Végre egyedül. S többé nincs egyedül. Kitalálta élete célját. »Színésznő leszek.« Nem is tudja, hogy mennyire jól találta ki, hogy egy ennyire magányos kis léleknek éppen ez a megfelelő mesterség: az egész világnak dobni oda magát.

Felüdülve sietett haza.

A félkomfortos ötödikemeleti lakásban, a 16-os villanykörte világosságában a három gyerek zsinyegve csinálja a betlehemet. Icu, Mica és Bibike. Sőt a papa is segít nekik, mert a papának a gyárban egy nagy vaskerék futott a lábára s összetörte a balláb nagy lábujját. Legalább segít a gyerekeknek. Már kész is van a templom. Hegyes kis tornya van neki. Bent pedig mindent lehet látni. Negyven fillérért vettek bele egy betlehemi állatseregletet. Jászol, tehenek, lovak. A jászolban kisbaba fekszik, s a barmok rálehellik a villanyfényben a meleget. Mert a papa a zseblámpájából kivette az elemet és beleszerelte a templomba. Csak meg kell nyomni és világít. Még melegít is. Nem fog megfázni a kis Jézuska, ha kimennek vele az utcára. Csibe maga is álmélkodva nézte meg a betlehemet; mikor reggel elment, még sehol se volt s már kész. A tornyon kereszt volt s a kereszt felett angyal, kinyitott szárnyal. Félni lehet, hogy rögtön az égbe repül.

Még a papa is annyira gyönyörködik benne, hogy jókorát csap a mama szoknyájának a hátulsó fertályára s rákiált:

- No, mama.

A mama azonban rosszkedvű, mint mindig.

- Aggyál pénzt.

- Majd ad a betegségélyző.'

A kis Icu torkaszakadtából kiált:

- Majd hozunk mink a Betlehemmel. Mán ma este kimegyünk.

Csibe kisasszony, aki már odaült a kölcsönkapott írógéphez, hogy helyesírási hibáit gyakorolja, felkiált:

- Én is megyek veletek. Az anyja szemit!

Óriási öröm és ujjongás. Pedig Csibe a legnagyobb önzésből határozta el magát hirtelen a dologra: itt lakik a nagy művész a Horthy úton s ez előtt akarja magát produkálni. Remek, hogy ilyen szépen kialakul. Még csak ma jut eszébe, hogy színész lesz s már ma meg is kapja az első sikert... A híres művész meg fogja kérdezni: ki ez a kis művész? Már holnap jönnek utána a színházból. Vajjon megtalálják-e a Rodostó-utcában?

A gyerekek ruhája már kész volt. Icu lesz »az öreg«. Van neki nagy subája, amit régi vörös ablakvédő lamperkénből csináltak, piros szörpokróc, a mama piros gallért varrt neki. A kis Bibike lesz a »mennyből az angyal«, Mica lesz a katona, ez úgyis mindig olyan goromba. De mi legyen Csibével?

- Én leszek a bohóc angyal. Csinálunk nekem egy pellerint.

Ez igazán mulatságos, hogy az ágyilakó Csibe pellerinbe megy velük. A mama előszedi az ócska lepedőket, régi nyári slafrokokat s egy-kettő összeütik az angyali uszályt. Csibe felhúzza a papa fehér nadrágját, a nagy fekete bakancsát, rá a saját ócska slafrokját; a fejére egy régi, szüreti mulatságból maradt tengerészsapkát papírból s a vállára a pellerint s az oly hosszú, hogy ketten fogják a végét.

Ja, de hát nem elég a ruha, meg a személyzet a színházhoz. Nem elég a legjobb színészek, szabók és jegyszédők kórusa: szöveg is kell. Erre senki se gondolt. Mikor színházat játszanak az emberek, mindig ez a legutolsó: a szöveg.

Csibének azzal kellett kezdeni a dolgát, hogy felcsapott szerzőnek. Mint a szerzők általában, nem magától találta ki, mit is kell mondani, valaha falun hallott ő már ilyet, csak ő akkor mindig hátra volt taszítva az ajtósarokba. Most bezzeg ő az első. A régi mondókát körülbelül elfelejtette, de azért egy perc alatt úgy kikalapálta a szöveget, hogy már tudták is. A két éneket mindenesetre.

- Aztán sok pénzt hozzatok.

Csibére senki se mondaná, hogy nem fiú. Olyan tökéletes kis fickó, hogy a papa, már a lakáskiadó gazda, utána szól:

- Aztán magadba gyere haza, nekem ne hozz ide valami tyúkot.

Még a mama is elneveti magát, pedig az nagy ritkaság, de most örül, hogy hátha pénzt hoznak.

Csibe a házban a világerért be nem menne sehova: még megismernék. Szökkenve suhan a kis csapat a betlehemmel, de a házmesterné azért meglátja őket és nevében kivillognak az aranyfogai.

Kint jó, a ködben. Egészen olyanok, mintha az égből szállottak volna alá, fehéren, vidáman, soványan.

Végigmennek a Rodostó-utcán s be a Budafoki útra. El a Dohánygyár előtt, be a város felé.

Nohát valahol már csak be kell menni. Csibe megáll az első bérház kapujába s halkán még egy próbát tart, hogy a szöveg fel ne boruljon... Akkor be az udvarra s rákezdik:

Mennyből az angyal, eljött hozzátok,
pásztorok, pásztorok,

Kijön a házmester. Nem igaz, hogy a házmester mind goromba.

- Mit akartok betlehemesek?
- Szabad-e a Betlehemet bevinni?
- No, gyertek be, ha már ebbe a nagy ködbe eljöttetek.

Bemennek. Ez jó, ha már a házmester is engedi.

Bent a házmesterlakásban mind összefutnak, a viciné is a sok gyerekével s valami ősi áhítattal lesik az örömhírmondókat.

Krisztus Jézus született,
Örvendezzünk
Néki örömeinek
Zengedezzünk.
Dávidnak véréből,
Tiszta szűz méhéből
Született Krisztus nekünk.

Akkor rákezd a mesét:

- Az úton, ahogy jöttem, találkoztam tizenkét rendőrrel. Úgy megijedtem, hogy az öreget kinn felejtettem. Gyere be öreg.

Hát jön be Icu a nagy piros szőrbundában. Fehér szakálla volt neki s fehér bajusza vattából. A fején meg egy nagy falusi sipka volt, a fehér szőrével kifelé fordítva. De oly ügyes volt, hogy amint bejött, egy szót se szólt, csak lefeküdt középen a nagy erdélyi szőnyegre, ami az asztal alatt volt a házfelügyelőéknél.

- Ne aludj öreg.
- Hallgass. Álmodok.
- Mit álmodtál, öreg?
- Azt álmodtam, hogy olyan hosszú gyulai kolbászt ettem, hogy ha fel nem ébredtem volna, azóta a csabai végét rágnám.

Azt mondja Csibe:

- Gyere Jézuskát csókolni.
- Nem megyek én mostan Mariskát csókolni.
- Gyere velünk Betlehembe.
- Inkább gyerünk kávéházba.
- Gyere, főztem túróscsuszát.
- Inkább főzz paprikás csirkét.

S rázta magát mérgesen Icu a földön s a közönség, a gyerekek harsányan biztatták: Túróscsusza jó, - paprikás csirke még jobb.

- Gyere, kapsz mákosrétest.
- Inkább aggyál gesztenyepirét.
- No, kapsz, ha jó maradsz.

- Akkor már felkelek.

Felugrott, körbe állottak és karban énekelték:

Mennyből az angyal
eljött hozzátok, pásztorok, pásztorok,
Hogy Betlehembe sietve menve
lássátok, lássátok.

A gyerekhallgatóság nagyszerűen érezte magát, de az öreg házmester, akinek a falusi mondókák még nagyon a lelkében voltak, azt mondta:

- De ti valahogy megmodernizáltátok a betlehemi játékot - De a kicsik nem voltak vele egy véleményen. Ők nagyon jól nevettek rajta. - Jól van no, - s a házmester az első tízfillérest a kezébe nyomta Csibének.

- Köszönjük szépen, boldog karácsonyi ünnepeket kívánunk.

De Csibe únta ezt a sok éneklést. Ő csak a Horthy útra vágyott, a színésznőhöz. Így aztán, bár minden lakásban szívesen látták, kezdte elmellőzni a házakat. Így el is értek a Zenta-utcáig. Akkor bementek a Zenta-utcába.

Már oly gyakorlott színészek lettek, hogy már csak pénzért dolgoztak. Ahol szép volt a lakás és szívesen hallgatták őket, ott minden mókájukat elmondták. De ahol csak úgy immel-ámmal figyeltek is, nem is, ott hamar végeztek, hogy még alig mentek be, már kinn is voltak. Negyedórak alatt kikopott az énekből az áhítat s csak akkor rezgettette meg a hangját még a kis Bibike is, ha látta, hogy csörgetik a pénzt... Icu tartotta a markát az adományért, mert nála volt a kis zacskó, amiben a mamának gyűjtötte a pénzt. Mert bizony ma nem volt más, csak egy fazék bableves, azt kellett enni este is.

Végre kiértek a paradicsomkertbe, a ragyogó, csillogó, gyönyörű Horthy Miklós-útra. Ott aztán akár évekig el lehetett volna énekelni, ha egyszerre lehetek volna jelen mindenütt: mert itt tele vannak az emeletek nagyúri lakásokkal és sehol sem utasították el a kis betlehemes csapatot.

De Csibe csak röpült, alig várta már, hogy odaérjen az ötvenes házhoz, ahol a művész nő lakik. Ki is izzadt s levetette az álarcot, hogy megtörülje magát. Hát ahogy körülpillantott, fiúk, nők asszonyok, férfiak ránéztek és ránevettek. Oly boldogan nevettek rá, hogy ő hamar feltette az álarcát, mert nem akarta, hogy megismerjék, hogy a gépírókisasszony is betlehemez.

Mikor felmentek az ötödik emeletre, közvetlen a lift mellett, becsengettek az egyes lakásba:

- Szabad-e a betlehemet bevinni?

Hát a szőke lány, a szobalány mondja:

- Nincs itthon a nagyságos asszony. Se a kisasszony. Senki sincs itthon, csak én vagyok itthon.

Mintha az ötödik emeletről leszállottak volna a pincébe. Csibe úgy elszontyolodott, csak úgy pergett róla a nagy szomorúság. A szőke szobalány meg is sajnálta:

- Nézze, ha itthon volnának, többet kapna, de azér én is adok magának két fillért, kisasszony.

Csibe fölnevetett s vígan kiáltott, mert egy lágymányosi kis árva kisasszony nem tud szomorkodni, ha tudna, egész életében mást se tehetne, csak csöpögne a gyásztól:

- Köszönjük szépen, - de mért vagyok én kisasszony, az anyja szemit: én a bohóc angyal vagyok.

Ezzel tovább mentek. Csibe mérgében a házban senkinek sem akarta betlehemmel szentelni meg az ünnepet.

Már nem is volt kedve a komédiához. Ment nagy hetykén s vitette a hosszú sleppet a két kis gyerekekkel. Hát az emberek megállottak, valósággal tömörültek utána. És egy folyamór kezdte kísérni, de milyen kitartóan. Még meg is szólította Icut:

- Az a kisasszony hol lakik?

Csibe odanéz s azt mondja nagy frissen:

- Lélek-utca hat.
Pontosan a szív alatt...

A folyamór úgy röhögött, majd eldőlt. Icu rászólt s kiöltötte rá a nyelvét:

- Nem szégyelli magát, az én kisöcsémet, Jóskát piszkálja?

De azt mondja egy szép magas úriember:

- Mit mutat, kisasszony?

- Ha tíz fillért fizet, - szól Icu - megnézheti. De fizessen előbb, mert nem gyújtjuk fel az elemet.

- Itt van neked tíz fillér, - mondja az úr - a kisasszonynak meg öt pengő, ha egy kicsit beszélget velem.

- Menjen a csudába, - fumigálta Csibe. - Adja a babájának.

S bemenekültek a legközelebbi házba énekelni.

Mikor kijönnek, már az egész utca tele van néppel, mintha a mentőket várják.

- De hol az operatőr? - kérdezi valaki. - Mért? Ezt le kellene venni moziba. Kisasszony, mért nem csináltat próbafelvételt?

Kérdi egy másik doktor:

- Hogy híjják magát?

- Mária, - szól Csibe hetykén.

- Azt hittem Jóska. Adok tíz pengőt, ha elárulja.

- Mit?

- Hogy fiú-e, vagy lány?

- Kíváncsi rá? Az anyja szemit, én nem vagyok kíváncsi, maga micsoda, kecske-é, vagy kappan?

Kacagott ott mindenki. Egy lágymányosi kislánnyal nem tanácsos kikezdeni. Mert egy lágymányosi kislány, az kérem, ember magáért. Meg is járná, ha lovagias védelmet várna valakitől, mikor neki senkije e világon s a lovagok csak éppen lovagias támadásban részletetik.

Icu azonban, a kis disznó, felhasználta az alkalmat és körbe perselyezett, mintha valami mutatvány lennének. Az emberek nevettek és majdnem mindenki adott.

Igen, ám, de egy másik betlehemes csapat állott meg s felbőszülten nézte, mi történik. Az egyik vidám adakozó odaszólt a fiúnak:

- Hát maguknak megy a Betlehem?

- Megy, ha viszik, - morgott a fickó s abban a pillanatban felcsapta az Icu tenyerét s abból a pénzek szanaszét ugrottak.

De a hallgatag folyamőr már nyakon is ragadta a fiút:

- Takarodjatok innen, - s megrázta, mint Krisztus a vargát. - Majd én hazakísérem magukat.

- S akkor magát ki kíséri vissza? - mondta Csibe s elfutott. Úgy szaladt a hosszú pellerinnel, hogy az csak úgy úszott utána a ködben. Úgy futott, mint egy lágymányosi álom, aki után azonban senki sem álmodik... s aki a maga álmát sehogysem tudja elérni...

FÉLTÉKENYSÉG

Mikor Csibe hazament, a Rodostó-utca 77. V. 7. olyan volt, mint valami hullakamra. Hideg volt. Csibe megnézte a hőmérőt, a nulla fok felett valami három vonalat mért, ez csak elég hideg, még februárban is. De nem ettől volt azért olyan hideg a lakásban, hanem attól, hogy a mama, a lakásadóné, úgy nézett maga elé, mint akinek apját-anyját el kell tartania.

- Mi az mama? Minek néz úgy, mint egy gesztenyesütőné? Valami baj van?

A mama oly rosszkedvű volt, hogy még erre sem felelt. Csak nézett maga elé egészen elkeseredve. Ez a mamánál nem éppen nagy eset, mert a mama a legritkább esetben szokott mosolyogni, de Csibe meg nem bírta az ilyen rosszkedvet, mert mindig attól félt, hogy ez azért van, mert ő még most is tartozik.

- Mongya már meg, - szólott újra egy öt perc múlva, hogy a mama egész idő alatt mozdulatlanul ült s csak nézett maga elé - mongya meg, mi a baj, ha nem is tudok segíteni, legalább megkönnyebbül a szíve.

- Eh, - mondta a mama, - az uram *meggyanusított*.

- Meggyanusította?... Mivel?...

A mama hirtelen egész indulattal kitört:

- Azt mondta, hogy pénzt loptam a zsebiből.

Csibe nagyott nézett: ez gyanusítás?

- Hiszen az igaz! - mondta álmélkodva, ő is számtalanszor látta.

- Persze, hogy igaz.

- Akkor hol a gyanusítás?

A mama felcsattanva mondta:

- Én csak öt pengőt vettem ki a zsebéből, de abból *több hiányzott*. Azért gyanusít engem a gazember, hogy nem akarja megmondani, hogy a többi hova lett?

Csibe kezdett valamit sejteni. A mamának nem az a baja, hogy az ura meggyanusítja, hanem az, hogy ő féltékeny.

- De csak jöjjön haza, - mondta a mama - majd én is megmondom neki, hogy minek adott húsz fillért a házmesternének, mikor a hetibért fizette? Igen, a kicsi megmondta, hogy a papa mikor kifizette a házmesternét, még húsz fillért is adott neki. Biztosan szerelmes belé és rákölti a pénzét és engem gyanusít, hogy én lopom ki a zsebéből. Mindig kiszedtem pénzt a zsebiből, mióta élek, most jut eszébe, hogy meggyanusítson? És a kislány látja az apját, hogy húsz filléretet ad a házmesternének?

Ezzel aztán megindult a mama kereplője s Csibe most már dugta volna be a száját, mert ez a beszélgetés délben kezdődött, csak aztán kezdett krumplikását főzni s már el is útálták régen azt a nyavalyás krumplikását s már este lett és a mama még mindig nem hagyta abba, hogy az ura meggyanusította őt s elmondott mindent, ami életében csak történt kettejük közt. Hogy hányszor csalta meg őt az ura, meg ilyeneket.

A papa, mikor este megérkezett, a mama ugyanúgy fogadta, mint délben Csibét. Fagyott volt és szótalán. Végre az ura nem állotta s rászólt:

- Neked mi bajod?

A mama kicsattant:

- Minek adtál te húsz fillért a házmesternének?

A papa rá se nézett, nem is sejtette, mi van a felesége kérdése mögött, flegmával mondta:

- Tartoztam neki két kapupénzzel.

S a mama nagyot nézett: erre az egyre nem gondolt.

De hát akkor hova lett a pénz a papa zsebéből? Csak nem állat!... csak nem vesztette el?...

A PENGŐ LÁNGOT VET

A kabátját kint akasztotta fel a konyhában. A konyha hideg volt és rossz szagú. Nem volt benne semmi ételszag, csak a csap szaglott, szűrős és émelyítő szag jött fel a csap alatti medencéből s mivel neki napok óta egy fillérje sem volt, s a mama még csak tüzet sem rakott a sparthertbe. Dél volt, de nyoma sem volt az ebédnek.

- Az anyja szemit, - mondta Csibe s körülnézett.

Akkor bement a szobába s örült, hogy örömet szerez, mert megkapta a pénzét s kifizeti az adósságát az utolsó fillérig. Negyven pengőt kapott, a mamának tartozott hússzal és mosásért kettővel és kölcsön kért hármat. A szoba nehéz szagú volt és az ágynemű nem volt beágyazva, persze már itt az este, minek fáradjon vele kétszer, de Csibe azt gondolta, hogy ő elzüllene, ha a szoba vetetlen volna egész nap, ő abból élt, hogy azt a kis helyet, ami az övé ebben a lakásban, vagy bárhol, oly rendben és olyan tisztán tartja, ahogy csak lehet. Valósággal rettegés volt benne a rendtelenséggel szemben, most is azért fizet azonnal, hogy ne maradjon a fején egy nagy teher: tisztában akar lenni az életben mindennel.

- Nézze mama, én nem akarom, hogy a mama soká várjon, ma megkaptam a pénzemet és megadom a huszat magának és az adósságomat is megadom, hármat kértem kölcsön, igaz? és kettőt számított fel a mosásért, az öt.

A mama közönyösen vette át a pénzt. Még bosszantotta a lányt, hogy úgy tesz, mintha neki semmit se számítana húsz pengő, vagy huszonöt. Pedig hát ez azért volt, mert a mamának sokkal nagyobb baja volt, olyan nagy baja, hogy neki már igazán nem számít még a huszonöt pengő sem.

Ott is hagyta a pénzt az asztalon, egy húsz pengős papírpénzt, meg öt darab ezüst pengőt.

A három gyerek ott ácsorgott körülöttük, de azért azokban sem volt annyi tisztesség, hogy csak egy szóval is megköszönték volna a pénzt, vagy hiszen Csibe nem is várta a köszönést, de annyi meglátszódnak az arcukon, hogy tudomásul veszik s meg vannak elégedve a pontos fizetéssel, mert Csibénél sem hányódik a pénz csak úgy, mióta kellett neki várni erre a negyven pengőre és most huszonötöt rögtön odaad a mamának s az utolsó fillérig kifizet mindent, pedig arról sokat lehetne beszélni, hogy a mosásért lehet-e egy lakáskiadó asszonynak annyit felszámítani, mint a mosódában, vagy még többet s egyáltalán a lakásdíj is, húsz pengő, egy rozszant ágyért, mikor húsz pengőért már külön szobát is lehet kapni... De azért Csibe egy szót sem szólott, csak örült még mindig, hogy ilyen hamar és szépen ki tudott fizetni mindent.

Hát a pénz ott maradt az asztal sarkán és Mica, a rossz köjök csak elrántotta a száját s annyi megjegyzést tett:

- No, ez is nagy dolog.

Ilyeneket azért nem lehet mondani. Akár nagy dolog, akár kis dolog, azért nem illik. Utóvégre ő le is tagadhatta volna, hogy megkapta a pénzt és várathatta volna őket akármeddig, pedig nem mehet valami rózsásan, ha most is vacsora nélkül vannak és hideg a konyha. A gyerekeknek különösen nincs joguk, hogy megjegyzésekkel piszkáljanak, pláne mikor ő meg még csak egy szót sem szólt s azt se mondta, hogy ugye szép, hogy már is meg tudok fizetni... mit okoskodik akkor Mica, hogy nagy dolog, hogy ez is nagy dolog... Csak őnéki legyen valaha olyan jó dolga és olyan becsületessége, hogy ilyen szépen megfizet minden adósságot.

Éppen beszélni akart valamit, csacsogni, de ettől elment a kedve s leült magának az ágya mellett a székre, ahol ülni szokott. A megmaradt pénzét számolgatta. De akárhányszor is számolta, mindig nyolc pengő jött ki. Ugyanis hat pengőt fizetett lent a boltosnál fáért. Egy mázsa fát hozat fel és azért hat pengőt kell fizetni. Huszonöt meg hat, az harmincegy, akkor neki még lenni kell kilenc pengőjének. S csak nyolc van. Akkor eszébe villant, hogy mikor a pénzt megkapta, egy kisszakaszt is kapott ajándékba a fizető úrtól és azt betette a kabát külső zsebébe, hogy az még jó lesz neki egyszer és mikor a boltban fizetett, a boltos utóljára külön adott vissza egy pengőt és azt is beletette a zsebébe. Örömmel kiáltott fel:

- Icu fiam, eredj csak ki, nézd meg a kabátom zsebit, van abban nekem még egy pengőm, meg egy kisszakaszom.

Icu felugrott és vidáman kiszaladt. Ez az Icu a legkedvesebb a három gyerek között. De a középső gyerek, a Mica, erre is morgott egyet:

- Na. - Először csak ennyit mondott: Na... Aztán még azt tette hozzá, hogy: - Aki minden zsebében hagyogál pénzt.

Csibe felforrt egy kicsit, de nem akarta mutatni, csak azt felelte: Külön adott vissza a boltos, mikor kifizettem a fát, egy pengőset akkor adott, mikor már be volt gombolva a kabátom és belettem a külső zsebbe. A kisszakasz mellé.

A mama odanézett s hallgatott. Csibének eszébe jutott, hogy mikor számolni kezdett, a mama kiment a konyhába, mert nemcsak hogy közönyösen veszi a pénzt el, de még a számolásra sem ügyel. Nem is tud számolni, már ha fillérekkel kell, akkor azt se tudja, miről van szó.

Icu beszaladt s nagy hangon kiáltotta, elfulladva az izgalomtól, már az ajtóban:

- Csibe néni, nem volt a zsebben csak egy kisszakasz, pengő nem volt benne semmi.

- Az anyja szemit, hát hová lett?

S éppen akaratlanul ránézett a mamára, de nem is gondolt arra, hogy őt gyanúsítsa, csak nézett és gondolkozott, hogy hol lehet akkor a pengő?

- Mit tudom én, hogy hol hányod el a pénzedet? - mondta a mama s elvonta a vállát, a szemöldökét, meg a száját, mint aki igazán semmit sem törődik a más kárával, pedig azt csakugyan elvárhatná az ember, hogy ha ilyen veszteség éri, akkor részvétellel legyenek iránta s legalább annyit mondjanak, hogy: Fiacskám, hol is volt a pénzed? meg így, meg úgy?... de csak egyszerűen azt mondani, hogy »mit tudom én, hogy hol hányod el a pénzedet?« ez bizony nem nagyon szép. És Csibe meg is volt rémülve, hogy hova is lehetett az a pengő, egy ezüst pengő, hát egy ezüst pengőért fél napig kell dolgozni a mai világban, hogy tűnhetik el az ő zsebéből egy ezüst pengő? Hiszen mikor a lépcsőn jött, még tisztán érzi most is az ujjában, hogy az ujjai játszadoztak az ezüst pengővel... És most egyszerűen nincs... Úgy meg volt rémülve, hogy még a lába is elzsibbadt tőle.

- Jól megnézted?

- Meg Csibe néni, az egész zsebet kifordítottam, mind a kettőt, de nem volt benne egyéb, csak az a kisszakasz.

- De fiacskám, még a lépcsőn benne volt. Emlékszek, hogy mikor beledugtam a kezem a zsebembe, akkor megfogtam a kisszakaszt és a pengőt és együtt csörgettem.

S most megint úgy esett, hogy újra a mamára nézett, míg ezt mondta.

- Mit nézel énrám, - mondta a mama, s Csibe elkapta a szemét és éppen látta, hogy a két lány összenézett s valami gyanu kezdett benne kigyulladni, de a mama lármázni kezdett: - nézd a kabátzsebedbe, én itt se vótam, ott se vótam, énrám nem ragadt a te pengőd biztosan.

- No, de én kifizettem húsz pengőt a tartozásra, két pengőt a mosásra, hármat, amit kölcsönkértem magától és hatot adtam a fára és kiszámítottam, hogy kilenc pengőmnek kell lenni, kilencig csak tudok számolni. Az anyja szemit... És még volt egy filléresem is, egy egyfilléres és az sincs.

- Mit tudom én, hova hántad el a pénzedet, - a mama folyton csak ezt hánytorgatta, de olyan flegmán, hogy Csibében megfagyott a vér, igazán ha ezt tudta volna, akkor nem is fizette volna ki a tartozását, hát érdemes jónak lenni ilyen népekhez, akik, ahelyett hogy megköszönnék, ha megfizeti az ember a tartozását és sajnálnák, ha veszteség éri, még ilyen flegmán vetik oda a sértésüket.

De nem akarta folytatni a dolgot, csak kiment maga is a konyhába s megnézte a kabátját s kiforgatta zsebét. Hát abban csakugyan semmi se volt, az ezüst pengőnek nyoma se volt, de még az egyfilléres is hiányzott. De vigye az ördög az egyfillérest, csak a pengő meglenne.

Mikor visszament a szobába, mindenki csendesen ült a helyén, mintha az ő vesztesége a világon se lenne, a gyerekek úgy tettek, mintha tanulnának, pedig csak az ujjuk járt a könyvön, nem a szemük, vacsoráról szó se volt, így aztán lefeküdt a kis ágyába, befelé fordult és elaludt. De még aludni is bosszúsan aludt, rosszakat álmodott, azt álmodta, hogy a mamával volt együtt a konyhában, és jött egy katona puskával és meg akarta puskázni a mamát, de a golyó őt érte, de csak kicsit a karját és felkiáltott, hogy rendőrt hív és a mama meg nevetett és ezen ő még mérgesebb lett és a mama azt mondta, hogy majd beágyaz és a katona azt mondta, hogy nem szükséges, gyerünk, erre ő úgy kirúgta a katonát, hogy a lába se érte a földet.

Reggel, ahogy felébredt, mindnyájan egy szobában aludtak, csak a papa nem volt otthon, mert éjjeles. Éppen arra ébredt fel, hogy a papa megérkezett a gyárból és soká piszmogott a konyhában, aztán lefeküdt.

Mikor a cipőjét pucolta a konyhában, kijött a mama.

Csibének az jutott eszébe, hogy talán Icu mikor a zsebében kereste a pénzt, valahogy kiejtette, az elgurult s ahogy ez eszébe jutott, azonnal, a félcipőjével a kezén, odaguggolt a fal mellé és keresni kezdte a pengőt.

A mama, mintha a villám csapott volna bele, egészen megdermedt, úgy nézte, mit csinál.

- Má megbolondul, má megbolondul - kiáltotta mérgesen, - má megbolondul azér a pengőér... Mit követeled annyiszor?... énnekem nem kell a pengőd, ezt tudd meg, semmi közöm a pengődhez és haljon meg a fejed, ha én a pengődet csak láttam is.

- Mért haljon meg az én fejem, haljon meg azé, aki a pengőt elvette, - felelt neki Csibe is, éppen úgy felizgatódva.

- Hát rám fogod a pengődet? én rám mered fogni, hogy én loptam el a pengődet? dögöjj meg itt rögtön, ha én csak meg is érintettem az ujjammal a te pengődet.

- Én nem mondtam, hogy édesanyám vette el, én csak kérdezem, hogy édesanyám, hova lehetett az én pengőm, mikor az megvolt még a lépcsőn is, - és így mondta neki a legszebben, hogy édesanyám, pedig mi köze neki a lakáskiadóhoz, aki se inge, se gallérja, de nem akart veszedelmet.

Az asszony azonban felemelte a két karját és elkezdett ordítani, de úgy, ahogy a torkán kifért:

- Nekem nem kell a pengőd, te nyomorult dög: inkább megölöm magam!

- De mama, ne beszéljen, én csak kérdeztem, hogy segítsen, hogy megtaláljam a pengőmet. Emlékszik, mikor itt laktak a konyhában azok a kőművesek, magának elveszett egy 50 fillérese és maga akkor nem kérdezte, hogy hol van, hanem ráfogta mindnyájunkra, azokra is, meg énram is, de pedig én bent se voltam akkor a konyhában, mikor az elveszett, pedig az csak ötven fillér volt, és ez egy ezüst pengő, hát én nem sértek meg senkit, ha azt mondom, hogy...

De most a komisz kis Mica rontott rá:

- Fogja be a pofáját, mit zavar annyit, - azzal odament az asztalhoz, ott volt a reggelihez kikészített pénze a mamának, fogott egy pengőt és odadobta Csibe elé: - itt a pengője, a fene egye magát.

Csibe csak elámult és szépen felvette a pengőt és visszavitte s letette a többihez a konyhaasztalra:

- Kisfiam, nekem nem kell a pengőd, az az egy pengő, ha elveszett, elveszett, mit öljem magam érte... nektek meg szükségtek van rá... de nekem is a magaméra, mert minden fillér ki van számítva, az az egy pengő már hiányozni fog nekem...

- Lesz már vége ennek a pengőnek - üvöltött fel a mama és felkapott egy kést az asztalról - engem nem fogsz megbecsteleníteni egy pengőért, inkább megölöm magam...

Ezzel vagdalja a mellébe a kést, de Csibe meglátta, hogy az egy tompa kerekvégű asztali kés, azzal nem tehet magában semmi kárt, de azért csavarta ki a kezéből és kiáltott rá:

- Ne csináljon itt cirkuszt, semmiféle cirkusznak nincs helye.

De akkor már a papa is jött ki, mezitláb a szobából és egy ingben és a feleségére ordított:

- A fene egye meg azt a cigány fajtádat, mit ordibálsz annyit, az isten döglesszen meg. Ennek igaza van, mindenkinek joga van keresni az elveszett pengőjét.

Ezzel bevágta maga után az ajtót és elment.

A mama meg ott feküdt a földön és most új acsarkodásba kezdett:

- Te csak hallgass, te csak hallgass, - kiabált az ura után s a szeméből ömlött a könny, - már itt van megint a szeretőd a házban, itt szolgál, már megint az neked a kedves...

És Csibe csak ebből értette meg, hogy nem is a pengő miatt oly örült és dühös a mama, hanem a papa miatt, meg a Zsuzsi miatt, a szeretője miatt.

VENDÉGEK

A mama a gyerekek ruháit foltozgatta. Csibe gépelt, nem munkát, csak gyakorolta magát, de oly buzgósággal, hogy nem hallotta, hogy kopognak a külső ajtón.

- Ereggy mán nézd meg, ki a fene jár ott? - szólt a mama, aki most is harapós kedvében van, mert egyáltalán nem biztos az ura az állásában s nincsen pénze s oly gyenge ebédeket főz mostanában, hogy mindnyájan lefogynak rajta, ha más főzné, ő ugyan nem enné ezeket a sovány kelkáposztákat hús nélkül, de mint anya, még ebből is keveset eszik, így aztán nem kívánhatja tőle, hogy jókedvű legyen s minden koppintásra ugorjon, biztosan részletes jön.

Csibe azonban fiatal volt, koplalást is jól megszokta, s frissen ugrott ajtót nyitni.

Egészen meg volt lepve, két idegen fiatalember állott a folyosón.

- Már meg sem ismer Csibe kisasszony? - mondta a kisebbik, a beszédes s nézd csak, Moha úr, a géplakatos, meg Kis úr, a másik géplakatos. Azok, akik a nyáron itt laktak náluk két egész hónapig, mint ágyrajárók.

Úgy megörült nekik, mintha testvérbátyjai jöttek volna meg.

- Hogy jöttek, Moha úr?

- Biciklin, - mosolygott Moha úr s csak nem lépett be.

- Szolnokról, biciklin? Az anyja szemit!

A két fiatalember nevetett.

- Még most is az anyja szemit? - mondta Moha úr.

Ezen nagyon összenevettek mindhárman.

Semmi közük sem volt pedig egymáshoz, akkor is mikor itt laktak, este jöttek, reggel mentek, a konyhában háltak, úgyhogy alig látták egymást Csibével.

Csibe az ajtót bezárta utánuk s előre ment a mamát értesíteni, míg a két úr a port verte le magáról az előszobában.

- Mama, mama, itt van a két lakatos, akik a nyáron itt laktak.

- Mi a nyavalyát keresnek itt?

- Feljöttek biciklivel Szolnokról.

- Én felőlem jöhettek, én ugyan meg nem uzsonnáztatom őket, csak te vigyázz, hogy el ne járjon a szád.

Ez alatt a két fiatalember egymást értően összenézett az előszobában s kacsintottak egymásnak, ami azt jelentette, hogy egy uzsonnát legalább ki kell vágni a vénasszonyból.

Valóban ez hozta be őket. Nem volt semmi ismerősük Pesten, hát eljöttek uzsonnázni a mamához.

- Jónapot kívánok, kezit csókolom nagyságos asszony, - köszönt be először Moha úr s kezét oda tartotta a mama elé.

De a mama nem adta oda a magáét, úgy tett, mintha nem is vette volna igénybe a kéznyujtást.

- Hát maguk hogy jöttek?

- Biciglin, - s kínálás nélkül helyet foglaltak az urak.

- Szolnokról?

- Igen. Szolnokról. Mára munkaszünet van, Gyümölcsoltó kedd, hát felültünk a biciglire és feljöttünk egy kicsit Budapestre mulatni. Hát gondoltuk megkeressük a nagyságos asszonyt. Hát minálunk, Szolnokon, nagyon jó világ van, nagy az olcsóság. Mán minálunk kérem, a tojás öt fillér, a kenyér 24 fillér, egyáltalán minden nagyon olcsó, a hús ára is lent van, egy kiló húst lehet venni pörköltnek hetven, nyolcvan fillérért, a csirke párja is egy pengő húsz, egyszóval minden olyan olcsó, hogy csoda. Komfortos lakást lehet kapni egy hónapra húsz pengőért, egyszóval minálunk élni nagyon jól lehet. Kereset megvan, egy napot se heverünk, mindig van munka, én a villanygyárba dolgozok, a barátom meg a gázgyárba, hálistennek állandósítva vagyunk, úgyhogy azt lehet mondani, hóttig. Ha csak valami baj nem esik, ami azonban mindig lehetséges.

Hát a mama csak elnyitotta a szemét, száját, de még Csibe is csak hallgatta ennek az iszonyú olcsóságnak a híret. Csorgott a nyáluk rá, milyen szépen lehetne élni azon a Szolnokon, milyen szerencséje van némely embernek, hogy Szolnokon lakhat.

- Akkor maguknak jó, - mondta idegesen a mama, - mert itt meg minden drága, - s kezdte mondani mindennek az árát, de még hozzá is tett, ahol kevésnek találta.

Igy elbeszélgettek egy félóra hosszáig, mert ilyen fontos dologról van ám beszélni való.

- Hát Szeker úr hogy van? - kérdezte a Moha úr.

De a mamának valami nagy gondolat ütötte a fejét. Ha ezek az urak olyan jól vannak Szolnokon, akkor igazán hozhattak volna valami ajándékot. Vagy húst, vagy szalonnát vagy gyümölcsöt, vagy valamit, s meg is mondta:

- Ha maguknál, Moha úr, olyan olcsóság van, mért nem hozott vagy öt kiló almát vagy egy kiló szalonnát, vagy egy kiló paprikát, vagy valamit, abban az árban én is szívesen átvettem volna.

- Biciglin, kérem nem lehet nagy csomagot hozni, meg nem is gondoltam, hogy a nagyságos asszony átvette volna, hiszen a nyáron nem igen volt szerencsém észrevenni, hogy... vagy talán azóta a Szeker úr több pénzt keres, vagy kevesebbet költ?

- A fene aki megette, nem keres, csak költ.

- A nem jó dolog. Csak nem menyecskeznek? Vagy tán inkább lányoz?

- Azt eltalálták, mert vénségére már egészen megőrül.

Hát Csibének a haja szála is égnek állott, hogy a mama nem szégyelli s elkezdte az urát simfelni. Igen, de a mama meg úgy is tele volt pattanásig a bánattal s itt van ez a két derék fiatalember, akik ilyen szívesen érdeklődnek s mint férfiak, leadhatják véleményüket s úgyis Szolnokon laknak, hát odáig kifújja a szél a fejükből a pletykát, hát bizony rákezdte, ami csak a szívén volt, lassan azt mind előadta. Hogy az ura most is a Zsuzsival, azzal a tehénnel, aki a nyáron a csorbaszájú kocsisnak volt a menyasszonya. Igen, igen az a Zsuzsi, akit reggel hétkor tolt fel a vőlegénye a Gellért-hegyen, most ebbe bolondult bele Szekér Fábjánny és csak mondta, csak mondta az utolsó szóig, hogy hogy fogta meg az urát az a disznó, hogy ő semmit se sejtett, egész véletlenül fordult meg egyszer, mikor a kamrába akart benyitni s visszanéz, hát azok ott csókolóznak a háta megett és így tovább.

Csibe csak ült, s mint jó kislányhoz illik, szorgalmasan hallgatta a beszédet, de nagyon méltatlankodott magában, hogy a mama így kitalál mindent ami a begyében van. Pedig a mama nem ok nélkül csinálta ezt, mert ő már elhatározta, hogy a vendégeivel kávé fog itatni s azért kellett neki annyit beszélni, hogy kikapasztalja, hogy mennyit fognak ezek fizetni neki

egy uzsonnakávéért. Először ötven fillérre gondolt, aztán hirtelen látva ezeknek az elbámult, nagy arcát, rögtön egy pengőre stájerolt... Addig beszélt, addig beszélt, hogy belekeverte azt is, hogy a Zsuzsi azzal kedveskedett neki, hogy idejárt hozzá s ette az ő kávéját és hetven fillért fizetett neki érte, csak azután sült ki, hogy a hetven fillért meg az ura dugta a lánynak a markába, így az ő ura fizette meg az uzsonnát a szeretője helyett, vagyis úgy lehet mondani, hogy ő az egyik kezével adott kávé, a másikkal meg hetven fillért, mert ami az ura zsebében van, olyan, mintha az ő zsebében lenne. Hát maguk nem akarnak kávé inni?

- De köszönjük szépen, - mondta Moha úr s ránézett a kollegájára.

A mama frissen felállott és kiment a konyhába kávé csinálni. Malátakávé természetesen, szerencsére volt egy kis tej itthon, csak elég lenne.

Azalatt a vendégek Csibét szórakoztatták. Elmesélték neki, hogy volt Szolnokon egy parasztasszony, szép háza volt és ennek a fia egész fiatalon otthagyta a szüleit és elment komédiásnak és csak sok év múlva került vissza s mikor a szinlapot kihordta, akkor elment a szülei házba is, de nem szólt semmit, csak körülnézett s hogy az anyját történetesen nem látta, azt hitte meghalt és mikor este az előadás volt, úgy énekelte, hogy: »szegény anyám is meghalt s a szive megrepedt«... De a szülei meg elmentek az előadásra, mert megismerték a fiukat és mikor a fiú ezt énekelte, hangosan sírtak és mikor vége lett az éneknek, felállott az édesanya és felment a fiához és azt mondta neki: »Nem haltam meg édesfiam, még élek«.

Szóval elmondta az egész nótát, a *Vén komédiást*, úgy ahogy a slágerben van, mintha csak Szolnokon történt volna.

De Csibe szószerint vette és elhitte és nagyon meg volt hatva, mert ő is tudta a dalt s rögtön énekelni is kezdte és a könnyei csurogtak, mikor a megható dallamot énekelte.

Aztán a mama behozta az uzsonnakávé, szép vékonyra vágott kenyérral s letette az urak elé, akik nagy étvágyal fogtak hozzá az uzsonnához s tovább beszéltek mindenféle érdekes dolgot.

Nagyon szép délután volt, a fiatal urak azt hitték-e, vagy hogy gondolták, uzsonna után csak köszönték a jó kávé, de nem kérdezték az árát, s mama igen kedvesen azt mondta nekik:

- Nahát, igazán szép, hogy maguk így felkerestek és én nem is kérek többet egy fillérrel sem, mint attól a bitang Zsuzsitól, hetven fillért, egyik-egyik csészéért, összesen egynegyven, kedvesem.

A két fiatalember nagyot nézett, de nem mutattak semmi kedvetlenséget, kiguberálták a pénzt és letettek pontosan hetven-hetven fillért az asztalra.

Aztán igen gyorsan elmentek.

Mikor Csibe magában maradt a mamával, azt mondta: milyen szép, hogy éppen ott történt Szolnokon a Vén komédiás.

A mama pedig azt mondta:

- Nagyon hamar fizettek, lehetett volna tőlük többet is kérni. Ha Szolnokon olyan olcsóság van, fizethetnek is.

HURCOLKODÁS

Már álmában hallotta.

Csoszogás, topogás, csúszó lépések, zörej, értelmetlen zajok az éjszakában. Végre felnyitotta a szemét és mint egy ijedt ürge a lukban, figyelt. Kint a folyosón apró, nehéz lépésekkel többen mentek. Valami nehezet cipeltek. Az anyja szemit, mi lehet az?

Felugrott az ágyban s maga alá kapta a lábát, guggolva figyelt, mindenki aludt a szobában, a papa, a mama, a három gyerek, meg a Juli, aki ma éjszaka itthon volt s nem volt kint a munkahelyén, az utcán. Hideg volt a szobában, de nem bánta, ha meg is hül, - most is meg van hülve, csak attól tartott, hogy köhögni talál s arra felébrednek az alvók, pedig valami volt benne, hogy nem szabad felébredni senkinek, mert az nem volna jó azoknak, akik odakint hurcolkodnak.

Az ablakhoz suhant s kilesett a sötétbe. Egy pillanat múlva, a vére is megállt, két ember egy nagy ruhaszekrényt vitt a gangon: az anyja szemit, tényleg hurcolkodnak...

Megvárta, míg elmentek, megismerte, ki volt: a házmesterné szeretője, Jani. A hideg kilelte. Hova hurcolkodik a Jani? Házmester Jani, csak így hívták, mert mindig a házmesternénél lakott, mintha a fia volna, pedig a szeretője volt, a mama nemrég ujságolta, hogy a házmesterné dicsekedett, hogy tizenegyszer élveztek egy éjszaka s most hurcolkodik.

Igenis értelmetlen volt az egész. Arra nem is gondolhatott, hogy talán a Jani valakinek segít hurcolkodni, vagy hogy. A Jani az apjával vitte a szekrényt, így hát csak a maguk szekrényét vihették. Az anyja szemit, ezek szöknek. Már egész meg is esküdött volna rá, hogy szöknek: nagyon sok házbérrel tartoznak. Mióta a házmesterné a szeretője a Janinak, azóta a szülei nem fizettek házbért, van már annak egy fél éve is. Ebben az egész ház lakója, mind megnyugodott: a Jani a házmesterné szeretője, tehát a szülei nem fizetnek bért.

Az anyja szemit, most hurcolkodnak éjfél után, mikor mindenki alszik. Szinte reszketett, ahogy erre rájött, fázott is egy kicsit, hiszen a szobában nincs kályha, március eleje volt ma, de hideg van nagyon. Csak állott kitartóan az ablaknál és reszketve nézett ki, hogy az istenért csak valaki meg ne csípje a házmester Janiékat az éccakai lógásban. Hogy bújnak, de milyen lassan totyognak, pedig még a szuszogásuk is behallatszott, mert biztosan tele van a szekrény, nem vettek ki belőle semmit, úgy emelik. De mi lehet benne olyan nehéz. Beleraktak. Nem lehetett benne sok holmi, de most belenyomtak mindent, ami fért, konyhaedényt s ki tudná mit s viszik.

Összerezcent, csak akkor jött rá, mitől: valami csattant. A szekrény ajtaja kinyílt s nagyot csattant. De akkorát csattant, hogy az egész ház belecsendült. Utána iszonyú csend lett, mint az egér, ha zörög, rágja a padlót s az ember felébred s hogy megijessze, egyet dobant, hirtelen megáll a rágcsálásban s csak kis idő múlva, mikor azt hiszi, az ő némasága alatt az ellenség is meghalt, kezd újra rágni, ezek is megállottak a cipelésben, még csak meg se moccantak, oly némák voltak, mint a hulla, hogy aki felébredt, hadd aludjon el újra s akkor indultak el s haladtak tovább... De ő észrevette, hogy a házmesternénél égett a villanylámpa, de mikor a csattanás lett, akkor hirtelen elaludt s többet nem is gyujtotta fel, mert biztosan félt, hogy valaki észreveszi és nem szabad, hogy akárki arra gondoljon, ő is részes benne, ezért oltotta el a lámpát, hogy másnap letagadhassa, hogy ő már aludt és a Jani kilopta a kapukulcsot, mert rá is volt bízva és éjfélután rendszerint Jani nyitott kaput, s azt fogja mondani a házmesterné holnap, hogy Jani kilopta a kulcsot és titokban elköltöztette a szüleit, hogy ne foglalhassák le a bútorokat házbérbe... Az anyja szemit, milyen ravaszok. A házmesterné, nahát, a szeretőjét költözni engedi, hogy a Vermest, a háziurat becsapja, hogy ő nem

tudta behajtani a házbért s megszöktek... Március egy, biztosan ma felszólították a Jani szüleit, hogy fizessék meg a házbért s ő éjjel meglóg angolosan.

Ez mind olyan óriás volt, hogy Csibe az ablakban, ahogy ott leskelődött, egész testében reszketett s drukkolt, hogy bárcsak sikerülne a lógás. Mert ő neki semmi köze nem volt ezekhez, se a házmesternéhez, de mégis, ugye, nagy dolog, hogy valaki oly bátorságot vesz magának, hogy éjfél után két órakor, vagy félkettőkor ellőgjon az összes bútorával és a szüleivel és a testvéreivel a házból s az is, hogy a házmesterné szerelemből kockáztatja az állását, mert ha a háziúr felébred, hiszen itt lakik az első emelet 3-ban, akkor azonnal telefonál a rendőrségért és zsupsz, be a kóterbe az egész. Így, akármilyen nem igazságos is és vakmerő is, az ember mégis csak azoknak drukkol, akik csinálják s nem a háziúrnak, aki azt a magas házbért szedi s éjjel nyugodtan alszik az ágyában, míg a házmesterné folyton úgy alszik, félszeggel, mint a nyúl...

Szóval a kislány egész megrettent kis szívével a lopózkodók pártján volt. A válla már fáj, úgy odanyomta az ablak fájához, annyira szeretett volna segíteni nekik, pedig ha valaki megkérdezte volna, akkor azt mondta volna, hogy ez nem szép és nem helyes és ilyet nem szabad csinálni, mert a vége a rendőrség lesz.

De hát, hogy van ez? A kocsit lent van a kapu alatt? Ott vár az utcán, a kapu előtt? Az anyja szemit, hát lehet kocsit kapni éjfél után a hurcolkodáshoz?

- Te mit nézel ott? - szólalt meg a mama a háta megett s Csibe ijedten még jobban össze-rezzent s visszaneézett.

- Lógnak, - suttogta s arra a mama is visszafojtott lélekzettel figyelt. Oly izgalom lett a szobában, hogy hallani lehetett a szívdobogást.

- Kik? - kérdezte rekedten a papa. Nem is vették észre, hogy ez is ébren van. Biztos, hogy a csattanásra az egész ház felébredt s most mindenki szorít, hogy bárcsak sikerülne egynek a dolog. A nagy proletárház, a hatvanöt lakójával, mint egy ijedt nagy komondor szűkölt, mi lesz, vajjon a háziúr is meghallotta a csattanást? Máskor, ha a legkisebb zaj van, már mindenki nyitja az ablakot, az ajtót s rohan ki a folyosóra, mi az? Most?... A világon senki meg nem moccan... Ahogy itt felébredtek valamennyien s nyüzsögtek, mint a megpiszkált pondrók a ganajban, nesztelen maradt mindenki és sehonnan se lehetett még csak egy csendes ablaknyitást se hallani.

Még ők is még jobban elhallgattak, mert a gyerekek is megmozdultak, nem szabad, hogy fel is ébredjenek, mert a gyerekek nem lehet parancsolni, az rögtön kiabál... Megvárták, míg a kis Bimbike újra elnesztelenedett s a más kettő is, akkor Csibe megsúgta:

- Hurcolkodik... a házmester Janiék...

Mindenki megértette. Nagyot sóhajtottak. Ajhaj, ha lehetne. Ezt ők is szívesen megtennék, mert ők is felmondásban vannak. A mamának még ez is megfordult az eszében, hogy ez a gazember, ez a papa, ez is megölelte a házmesternét, azért kellett nekik felmondani, de ez bezzeg, ennek nincs annyi esze, hogy éccaka hurcolkodjon el, fizetés nélkül... Mindent csak a fiatalok tudnak. A Janik. Az tudja, tizenegyszer megölelte a házmesternét és tizenkettedikre kinyitotta a papájának a kaput. Neki bezzeg meg kell fizetni az utolsó fillérig.

- Én nem tudok éccaka költözködni - sóhajtott hangosan.

Nem tett hozzá semmit, úgy is értheti az ura, mit gondol. Hogy neki bezzeg meg kell fizetni azt a bűdös házbért az utolsó fillérig...

- De hogy lehet éccaka költözködni? - kérdezte Csibe. - Hát a kocsit eljön éccaka is a bútorokért?

- A kocsí a pénzért odaáll, ahova én rendelem, - mondta büszkén a mama. - Akkor, mikorra én rendelem.

Csibe elhallgatott. Dolgozott a kis agyveleje. Őt nem lehet olyan könnyen falhoz állítani.

- De ezeknek nincs pénzük még a házbérre se, biztosan nincs pénzük a kocsira se.

Hallgattak. A papa nevetett.

- Letagadomra.

Aha, ez egy jó éca. Felírom, letagadom. E jó.

- Majd ha fizetni kell.

Akkor gondolkodva:

- S van nekik új lakásuk?... Ott is csak kellett fizetni foglalt... Meg a kocsisnak is kellett adni valamit... Azért, tudja papa, még ellógni se lehet pénz nélkül.

- Angolosan lehet... Hogy?... Hát az ember megöleli a házmesternét, akkor itt nem fizet, ott se fizet, kocsisnak meg elhívja a barátját, aki a gazdája lova mellett hál...

Kint már nagy csönd volt. Már a hurcolkodók kijutottak a kapun s a kapu be volt zárva. Az egész házban nagy csönd volt. A családok, a családfők és a családanyák kezdtek elszunnyadni s megnyugodni, hogy valakinek sikerült...

Csibe is az ágyába feküdt már s hideg lábacskaít a tenyerével melengette. Érdekes volt, izgalmas. Akkor hirtelen újra nagy csattanás történt.

Hopp, ő is ki az ágyból s újra az ablakhoz.

- Mia, mia? - zaklatta a mama, sőt a papa is.

Csibe soká figyelt s rájött mi történt. Vargáéknál, szemben a másik folyosón történt. Varga Ilushoz be akart lépni a fiú s nem volt nyitva az ablak s betörte. Az volt a lárma.

- Elfelejtette nyitva hagyni az ablakot, az Ilus, - ujságolta - a fiú meg megnyomta s betörte. Vargáéknál.

A papa nevetett. Mindnyájukban meleg vér futkosott.

- Felébredt mindenki. A fiúk is felébredtek s eszükbe jutott, hol van nyitva az ablak... Be akart lógni, angolosan.

S még a mama is nevetett.

CSIBE LEVELE

Kedves apuka,

ne tessék haragudni, hogy levelemmel zavarom, de apukámat akarom foglalkoztatni egy kis levélírással.

Édes apukám, hogy tetszik lenni, én hála istennek a héten megvagyok, de kedden mikor hazamentem, hát kit látok, egy idegen nő ül a szobában, képzelje, a mama új ágybélőt vett fel, egy ronda nőt, kifestett és se batyúja, se kofferje, semmi, csak öt pengője volt s a mama felvette. Úgy híjják, hogy Juli s megmondta, hogy ő munkába jár a Rákóczi útra, de olyankor este megy el és reggel jön haza és a mama azt mondta rá: »mindegy az fiam, csak a fizetés pontosan meglegyen.«

Lássa apukám, ez olyan szegény, nem bánja, akármit csinál a lakója, csak pontosan fizessen. És mikor csütörtökön hazamentem, azonnal hozzáfogtam írni a gépen s a mama kijön az előszobába s azt mondja, mit kopogok, a papa alszik. Én meg azt feleltem, talán nem is szabad maholnap bejönni, mert a papa alszik. Ő meg azt felelte: az albérlőnek nem is jár itthon lenni, csak este és már reggel felkel és megy, én meg azt feleltem: »szóval engem is csak annyiba néznek, mint egy albérlőt? Nem bánom, ha annyiba is néznek, de legalább ne legyenek velem szemben gorombák.«

Erre nem szóltak semmit, mert jött az a szép nő haza.

Azt kérdi tőlem mindgyárt a Juli: »Mi baja kisasszony?« Én meg azt feleltem: az embernek mindig vannak bajai. Kérdi a Juli: mi baja lehet a kisasszonynak, mikor megvan mindene. Én azt kérdem tőle: Hát maga azt honnan tudja? Hát azt mondja: Mondta a nagyságos asszony. »Úgy, magával olyan jóba van a nagyságos asszony?« Erre azt mondja a Juli: »Hát persze, már azt is mondta, hogy majd áttesz a kisasszony ágyába, és majd a kisasszony fekszik az én ágyamba.« Én meg azt feleltem: »Szóval cserélünk ágyat, - és kérdeztem, - hát olyan nagyon jó az a fehér ágy?« »Nem, csak a nagyságos asszony mondta, hogy engem odatesz, hiszen nekem olyan nagyon mindegy, hogy hol fekszem, csak ő mondta, hogy én jobban megérdemlem a fehér ágyat.« Szóval maholnap már azt veszem észre, hogy kitesznek a folyosóra, hát én ezt megelőzőm.

Erre bejön a mama és elhallgattunk, vagyis a lány nem mondott többet. De én, édes apukám, nem hagytam annyiba, mert azt mondtam a mamának: mi az, maga ki akar tenni engem a fehér ágyból? vagy talán nem érdemlem meg azt, hogy velem közölgjön valamit, hanem attól kell hogy meghalljam? Hát ezt nem hittem volna, mama, hogy olyan legyen, mint a lánya, mert az is olyan, hogy szemben megcsókol és a hátam megett meglöp. Éppen úgy tesz maga is, mint a lánya.

A mama úgy tett, mintha nem is tudott volna semmit.

Azt kérdezi: miről van szó?

Én meg azt felelem, ne tetesse magát, nem szopta az ujjából ez a kis nő.

Azt mondja a mama: miféle kis nő?

Én meg ráfeleltem: a maga barátnője!

Hát ki az én barátnőm? kérdi a mama.

Ha nem haragszik mama, bemutatom, tessék itt ül, magával szemben.

A mama nem is mondta tovább egy szóval sem, hogy nem mondta, mert látta, hogy nem tagadhatja le tovább, itt van a tanu.

Ekkor így felelt a mama: Nem is igaz, mert én csak tréfáltam magával, Juliska és maga mindjárt megmondta Rózsikának. Azt mondja a Juli: Én azért mondtam meg, hogy tudja magát mihez tartani a kisasszony.

Hát magának, amit én nem mondok meg, hogy mondja meg a kisasszonynak, - azt megparancsolom, hogy ne mondjon neki semmit. Majd én elintézem, ha valami bajom van a kisasszonnyal, magának ahhoz semmi köze sincsen, hogy én mit csinállok, én nem adtam felhatalmazást, hogy mi köztünk valami botrányt csináljon, mert erre nincs szükségem, maga marha. És ha magának nem tetszik, elmehet.

A Juli nem szólt, csak hallgatott és mikor anyuka befejezte a mondókáját, akkor aztán így szólt a Juli:

»Hát idehallgasson nagyságos asszony. Magának még úgy látszik, nem volt nővel dolga, aki megmondja magának a maga mondókáját. Hát most az egyszer rátalált, majd én megmondom a magamét. Hát nagyságos asszony, ha maga mégeccer azt meri mondani, hogy maga csak viccből mondta, akkor én rögtön megpofozom.«

Azt mondja a mama: Hogy meri ezt mondani egy szobaasszonynak?

Feleli a Juli: Mit gondol maga, kisisten maga itt a házba? Hát maga hogy meri azt mondani egy olyannak, aki magának pénzt ad és töllem is él, hogy csak viccelt? Tudja nagyságos asszony, hogy ez nem vicc, velem nem lehet viccelni és ilyen vicceket kikérek magamnak mindenkor, mert ha mégegyszer velem így talál viccelni, én meg csak viccből lekenek egyet. Mit szól ehhez a nagyságos asszony?

Azt szólok, hogy takarodjon a lakásomból.

Mit szól hozzá, hogy nem takarodom, mert nekem csak a jövő kedden telik le a hetem.

Én meg azt szólottam bele, hogy ne legyen olyan heves, minden jóra jön, mert maguk szeretik egymást a nagyságos asszonnyal, azért nem szabad ilyen hevesnek lenni.

Igy veszekedtek még egy negyed óráig, aztán meg egyszerűen látom, hogy kibékültek. Na erre aztán gondoltam magamban: ez is milyen egy rongy társaság, mert akinél csak eddig tart a harag, az szemét társaság. Egyik percben összevesznek, a másikban puszpajtások. Hát én ezeket nem becülöm másnak, mint kétszínű társaságnak. Hát én édes apukám, még ilyen társaságot nem láttam, mint a mama, mert szemben hízeleg és a hátam megett meg mindent mond rám.

Édes apukám, most nem tudok többet írni, mert nagy szívfájdalmam van nekem és ezt a levelet is csak azért írom, hogy megmutassam, hogy nem tehetek róla, de nem volt soha, aki szeressen engem és most tört ki a szeretet rajtam, vagyis az apai szeretet után vágyom. Remélem apukám, azért nem tetszik haragudni rám, tetszik szíves lenni úgy szeretni, mint kislányát kell szeretni, mert én édes apukámat úgy szeretem, mint édes apukámat kell szeretni. Ezzel zárom soraimat és nagyon csókolom édes apukámat, szerető kislánya:

Csibe gyermek.

KIÜT A FEKETE VÉR

- No most direkt megfigyelem, - mondta Csibe s két darab ötven fillérest bennehagyott a kabát zsebében.

Maga is lázba jött tőle. Azóta folyton izgatta a dolog, hogy egy pengője elveszett s a mama olyan felvágós volt, hogy megöli magát, meg hogy ő hányta el, ki tudja hol. Hát most van pénze, ma kapott, most meg tudja figyelni...

Először is kiment a konyhába s kifizette a mamának az adósságát. Olyan ideges volt a csel miatt, hogy egy szót se szólt, mintha ő járna valami lopásban. Mikor bement, odanézett a papára, aki még mindig éjjeles és most is ott fekszik az ágyon.

Az anyja szemit, én megnézem, hogy megvan-e még? - gondolta magában és lángvörös lett, de odalopakodott a kabátjához s belenyúlt.

Még akkor megvolt a pénz.

Kinyitotta a vulkánt. Beletette a retikült. Ebben volt a többi pénze. Hét darab egypengős ezüst, amit a tánciskolában kell befizetni, ezt félretette.

Aztán kiment az írógépjéhez. Egész könyvet kell lemásolnia, munka van elég, hálistennek.

De éhes volt. Igazán ez a mama úgy tesz, mintha az evés valami mellékes lenne, valami felesleges. Már itt is vannak a gyerekek az iskolából, arról nem is beszélve, hogy ő is itthon van és még csak most fog hozzá, hogy valamit kotyvasszon.

De melyik lehet a tolvaj? Papa, mama, kizárva. Csak a három gyerek... De a kicsi, az olyan édes, bánja is az, van-e pénz a világon, vagy nincs, az még csak hat éves. És Icu se lehet tolvaj, mert szereti, ha tolvaj lenne, nem szeretné, mert a hiba úgy átüt az emberen, mint a jégcsapon a hideg. Nem lehet itt más a tolvaj, csak az idegen, a Mica... De ez is egy olyan furcsa dolog, hogy a mama mindig azt mondja, hogy ez nem az ő lánya, de most már hónapok óta gyanus, hogy soha senki nem fizet Micáért és éppen úgy bánik vele, mint a többivel, éppen úgy veri. Azér ebbe a gyerekbe van valami, hogy mégse olyan, mint a más kettő.

A gyerekek verték az ajtót. Megjöttek.

Ő nyitott nekik. Icu a nyakába ugrott, a pici a szoknyájába kapaszkodott, de Mica most is gúnyosan nézett rá s szemtelenül ment be a konyhába s hallotta, hogy elkiáltotta:

- Ez mégis szemtelenség, hogyha hazajövök, még nincs ennivaló.

Ez valami olyan arcátlanság volt, hogy úgy kiabált, mintha ő volna az ágybélró, az anyja dühbe is jött s lecsapta a kést a kezéből.

- Mit beszélsz te, mingyárt levágom a nyelved.

Mica elhúzta a száját s a táskájával bement a szobába. A másik két gyerek ott maradt a konyhában s lármáztak. Icu egy kis szentképet adott Csibének, amit ma kapott az iskolában. Hát lehet tolvaj egy ilyen kedves?

Mica könyvei nélkül már jött kifelé a szobából. Csibe nem is gondolt semmire, csak ránézett s az oly gúnyosan nézett szembe vele, hogy Csibe szinte nem akarta hagyni magát és így pillanatokig mereven néztek egymás szemébe, mintha összeakaszkodtak volna. Most jut eszébe Csibének, hogy ez már bent volt és az ötvenfilléresek... Rohant be s kapta a kabátját, belenyúlt a zsebébe s hát az egyik ötvenfilléres már nincs.

A papa az ágyon most megfordult, hátat vetett neki s ő azon gondolkozott, hogy hiszen egy félperccig volt bent az a taknyos, nem is volt ideje. Így csak állott, csak állott és egész testében remegett. Még soha tőle nem loptak. Ezt nem bírja felfogni, hogy valaki az ő zsebében otthon van.

Annyira hatott rá, hogy megszedült, meg kellett kapaszkodnia a kabátban s annak leszakadt az akasztója.

Ez volt szerdán. Egész nap kábult volt, a feje fájt és hányás ingere volt. Láza is lett volna, ha hőmérő lett volna. Dolgozni nem tudott, csak azt hánytorgatta magában: »majd én kitudakolom, addig nem halok meg, ki hát itt a tolvaj...« de nem szólott senkinek.

Csütörtökön délben, mikor hazajött, felakasztotta a kabátját s nem hagyott benne semmit. Akkor óvatosan, hogy a papa fel ne ébredjen, kinyitotta a táskáját. Ahogy nézi, *a vulkán nyitva van.*

Valaki egy szegét kifeszítette s valahogy kinyitotta, de becsukni már nem tudta. Belenéz, keresi a pénzt, a papír megvan, de a hét pengőből már csak hat van meg.

Kihull a kezéből minden s felegyenesedik s áll hosszú ideig, a papa alszik, a mama benyit:

- Neked mi bajod? Olyan sápadt lettél!

Erre ő felszabadul s elsikoltotta magát, mit bánja, hogy a papa alszik:

- Tolvaj van a lakásban! Nem törődök veled, tolvaj van a lakásban!

A mama hallgat, csak néz:

- Miből gondolod?

- Itt van a táskám feltörve. Megjegyzett pénz van benne és hiányzik egy megjegyzett pénz. Nem bánom, ha az atyaisten is, követelem, hogy ez nekem kitudódjék.

S nem bánja, ha agyonverik is, igaza tudatában csak áll és sikít.

- Már azóta gyanakszok, hogy elveszett a pengőm és maga nekem azt mondta, hogy elhántam és megöli magát és itt van a táskám feltörve és hiányzik egy pengő jegyzett pénz, még jó, hogy nincs benne titkos írás, ahhoz is hozzányúlt volna, - a detektív-filmek futnak el emlékében, ott mindig titkos írások után vadásznak a démonok az irattáskákban, - de az én táskámban nincs semmi titkos.

A papa izgatottan felül az ágyán, Székér Fábján, órá is átragad a legnagyobb izgatottság, az, mikor valaki tolvajt fog a lakásban, aminél nagyobb izgalom nincs s ő is hozzá fog, beleszól s egészen elfelejti, hogy akárki a tolvaj, az csak az ő családjának tagja lehet.

- Okosan, - szól, - vigyázni... csapdát kell neki állítani, próbáljuk ki, *addig nem lehet senkit gyanúsítani*, ki kell próbálni...

Szinte izzadság üt ki a homlokán, míg a tervet megcsinálják, még a mama sem védi az ismeretlen családbélit, ő is csak azon van, remeg bele, hogy meg kell fogni a tolvajt.

- Nem járt itt az öcséd? - morog a papa a feleségére. - A wertheimfűró, zsebkaparó, markó-iskolás?

A mama nagyon megsértődik, mert ha az öccse bűnben is van, az urának semmi joga neki szemére vetni, mert ő gyűlöli jobban s ha sört fizetett a gazember, ő sose ivott belőle, de Székér Fábján igen. Ki is megy a szobából és a cselet a papa és Csibe együtt csinálják meg. Őt pengőt tesznek bele a Csibe kabátzsebébe, hogy elég apró legyen, a papa is ad hozzá kétpengő

harmincat. Közben a mama bejön s a papa azért nem tart haragot, bár ő volt a sértő: megmagyarázza a trükköt.

A mama vadul elkomorodva nézett maga elé. Kint a gyerekek éppen verték az ajtót, pedig már a házmesterné megmondta, hogy ne ordítsanak annyira azzal az ajtóval.

- Takarítsatok ki, - mondta a mama s Icu és Mica bementek a szobába. A papa úgy tett, mintha aludnék. Csibe már a gépnél ült. De alig mentek be a gyerekek, a mama már utána kiáltott Icunak:

- Icu, gyere, fogd meg a gépet.

Icu kijött, a gép a konyhában volt, kivitték az előszobába.

Akkor Csibe felugrott, hogy megy be. Még a mama ránézett, hogy hamar van még, de Csibe szaladt s abban a pillanatban jött ki Mica a szobából s Icunak azt mondta: »Már van egy pengőm« de Csibe nem értette, mit mond s befutott.

A papa felült az ágyon és nézte, mit csinál.

Csibe olvassa a pénzt és már egy pengő hiányzik.

Erre elsikítja magát, aztán elkacagja magát s kiabálni kezd, mint a bolond.

- Meg van a tolvaj, meg van a tolvaj, meg van a tolvaj, éljen.

Még a papa is csak nézett az ágyból, ennek elment az esze, hiszen ő folyton figyelt titokban és semmit se látott.

Csibe szalad ki a konyhába, hogy a mamával is közölje az öröndetes ujságot, az előszobában ott áll a két gyerek:

- Most valljátok be, mert meghaltok.

Mica rávonít:

- Még maga gyanusít, maga szemtelen.

- Az kiabál, akinek a háza ég... - ujjong Csibe s egész magán kívül van az örömtől és az izgatottságtól, hogy sikerült megfogni a tolvajt.

- Hiányzik a pénzem.

- Nézzétek ezt a szemtelent, még ő gyanusít, mit gondol maga utolsó, tán tolvaj vagyok én?

Mindenki látja, hogy ki a tettes, Icu nem is álmodja, miről van szó, csak bámul s ez meg mint az egér futkos a szobában össze-vissza, senki se tudja mért?

- Valld be, hogy te voltál, - kapja el az apja s megrázza, ahogy bírja.

Már a mama is bent van:

- Üsd, üsd a komisz kutyát, verd ki belőle a lelket.

A kis Icu most jön rá, miről van szó s gyáván már elárulja a tolvaj hűgát: »Az iskolában is mindig volt pénze, a tanítónéni meg is kérdezte, honnan van ennek ennyi pénze, azt mondta: gyűjtött pénz.«

- Igen, az én zsebemből gyűjtötte, mindig mondtam, én nem kötöttem semmire és nekem hiányzik, már három pengőt kértem kölcsön a mamától, pedig ki volt számítva. Mióta lopott?

- *Én felírtam* - lelkendezik Icu, a jó gyerek, - az iskolai füzetemben mindig felírtam, mennyi pénze volt mindennap reggel. Már egy hónapja, mindennap, már hét pengő negyven fillér...

Mindenki elképedt, hogy ezek ilyen raffináltak, az egyik lop, a másik könyvel.

A papa, ahogy megértette, hogy mégis Mica a tolvaj, már hajtotta fel a szoknyácskát és vette elő a szíjat, mert volt neki csináltatva egy gyermeknevelő szíj és azzal kezdte a Mica kis vékony bugyiját verni. És az meg se pisszen, csak tűrte és nem vallott.

Csibe nem bírta nézni, kiszaladt a konyhába, oda is hallatszott a csattogás s a mama rikácsolása:

- Valld be, hova tetted? Valld be, hogy te loptad el?

A gyerek már kezdett ordítani, de nem vallott.

A lakásban nagyon rossz, hogy a szomszédok mindent hallanak, azért a mama kiszedte a lányt az apa kezéből s kivitte a konyhába, Csibe látta, hogy vér folyik a gyerekből, a cipőjére is, meg a kezeszárán is, és a blúza le van szakadva s véres csík van a hátán is, de a száját összeszorítja, s nem vall.

- Valld be kutya, mert véresre csinállak, a tőkére teszem ezt a tolvaj kezed és a húsvágó bárdal vágom el.

S kereste a bárdot és Csibe már látta, hogy meg is teszi amilyen, s odaugrott hozzá, jól mellbe taszította, hogy a mama nekiesett a sparthertnek s elkapta tőle a gyereket:

- Haggya mán a fenébe, csak nem fogja megölni azért a pár pengőért.

Az asszony egy kicsit elhallgatott, biztosan ő maga is megkönnyebbült, hogy nem kell végrehajtani a fenyegetését, de most az ott báméskodó Icut ragadta meg:

- Te is éppen olyan gaz vagy, mért nem mondtad meg, mikor legelőször megtette?

- Anyuka kérem, - visított Icu, - rumos fröccsöt vett a pénzen, meg mikor tegnap leküldte a boltba, mikor hazajött azt mondta: *Mortam* egy csokoládécukrot. Máskor meg kandiscukrot, meg süvegcsukrot mort.

- Te is ettél belőle, - s csapta pofon.

- Én nem loptam soha, csak Mica lop mindig.

- Hazudik - kiáltott végre Mica, - ez is hazudik meg az a szemtelen pizok is hazudik, - s rámutatott Csibére.

Csibének a szívébe nyilallott, hogy a gyerekek anyja még most sem védi meg őt a köjke nyelvtől, hagyja hogy ez a tolvaj neki azt mondhassa, hogy »ez a szemtelen pizok«. Csak azt kiabálja az asszony:

- Add vissza a pengőt.

S újra nyakonragadja, hogy már megfojtja.

- Hol a pengő?

- Mit tudom én, talán valamék zsebébe.

Csibe ezen megütődött s besietett a szobába s kezdte keresni a zsebeiben és csakugyan a másik zsebben ott volt, belecsúsztatva a pengő. Hát ez borzasztó, hogy ez ilyen ügyes tolvaj. Ettől még a papa is újra elvesztette az eszét. Csak járkált le s fel a szobában, egy ingben, gatyában, papucsban.

A mama is bejött, az is jajgatott, hogy nem lehet ezt túlélni, ha az embernek a gyerekei már tízéves korban kitanult tolvajok.

- Mit törődik vele mama, - vigasztalta Csibe, - hiszen nem a maga gyereke.

- Hát ki a fenéé.

- Mindig azt mondta, nem a magáé, a testvéréé.

- Szégyeltem, hogy ilyen gonosz.

Csibe hallgatott s a két komor, fájdalomdúlt embert nézte:

- Hát akkor kiütött a fekete vér. Örüljenek, hogy csak ezen az egyen.

- Igen, - rivallt fel a papa, - már mondtam, hogy az öcsédre ütött, arra a zsebes gazemberre.

De ez a mamának nem volt vigasztalás. Akárkire ütött. Mégiscsak az ő gyereke. És az ember a gyerekétől hogy tud megszabadulni.

- Beadlak a javítóba. A javítóba adlak. Kioperáltatom belőled a fekete véredet... Térdepelj oda a sarokba... Ott fogsz térdepelni huszonnégy óráig, étlen-szomjan és aludni se fogsz... Hogy meggondold, hogy a tolvaj hiába bízik a farában...

CSIBE SZÍNHÁZBAN VOLT

Azt kérdeztem Csibétől szeptemberben: Voltál színházban? Azt felelte nyugodtan s értelmesen: nem.

Nagyon meg voltam lepelve. Egy tizenkilencéves pesti lány, aki még nem volt színházban. Milyen mélyen él a tenger mélységeiben, hogy abba a magas régióba még nem érkezett fel, ahova a színházi közönség tartozik. Néztam a kislányt s azt gondoltam, abban a mélységben egész laposra nyomja a halak formáját a víznyomás.

Több, mint három hónapig vártam, melyik színházba s milyen előadásra vigyem a gyereket. Részben nem hittem, hogy nem volt színházban. Néhány súlyos hazugságra is rájöttem, hazugságokra, amire az élet kényszerít. Nem merte bevallani, hogy nem pesti lány. Csak született Pesten, aztán néhány perc múlva már vidékre expedáltak. Itt született a Gyulai Pál utca 2. szám alatt, anyakönyvi kivonat szerint. Gyulai Pál szeretett s jóakaró atyám volt harminchárom év előtt s szimbolikusan tekintetem, hogy a kislány a nagy kritikus utcájában s annak is az élén született, a kettes házban s nagy meglepetés volt, mikor megnéztem a házat a kislánnyal, aki vágyott születési helyét megismerni s ott találtam a Rókus-kórház nagy sötét háztömegét.

- Az anyja szemit, - mondta Csibe s egész arca elkámpicsorodott. Felfújta kis száját s a levegőt kipukkasztotta. - Az anyja szemit, - mondta újra, - az anyja szemit.

Ebben minden kritikája megvolt jó anyja felől, aki ott szerepel utoljára az életében, az anyakönyvi kivonatban, ahol névszerint ma is él. A valóságban semmit sem tud róla.

A valóságban a kis Csibét kiadták dajkaságba abba a pestmegyei faluba, ahol egész addig dajkálták, és verték, de nem tanították, míg elég nagyra nem gémberedett ahhoz, hogy Budapest emlőire szökjön vissza. Tizenhétéves korában már itt volt köztünk, itt járkált naponta a Belváros kellős közepén, a Cityben, kosárral a karján s fényes szemecskéi itt botránkoztak a festett arcú, rossz nőknön, akik a gazdag főnököket meg szokták szólítani, mert szeme van a Csibének és mindent észrevesz.

Két év, két és fél év is sok ahhoz, hogy egy kíváncsi, eszes és éhes kislány egyszer se került be egyetlen színházba se. Moziba voltál? kérdeztem ugyanakkor tőle. Hogyne, mondta fölényesen: Nem élhetek, nem élhetek, muzsikaszó nélkül, - dudolta Lányi Viktor dallamát.

Nagyon meg voltam lepve, megütődve s gyanakodva: talán tudja is ki vagyok. Ki írta ezt a darabot? Mit? Hát a Nemélheteket?... Az nem darab, az mozi... De ki írta? Jávör Pál, felelte.

Ekkora ártatlanság, bámultam, egy darabban.

Szereted a mozit? Szeretem, azt mondta, s elmesélte azonnal a Nemélhetek egész tartalmát s mingyárt utána a Légyjómindhalálígot is. Pedig már régen voltak ezek a darabok a Simplonban, hónapokkal ezelőtt. Nem szerző az ember, ha meg nem zabál egy ilyen köjköt, aki így eltalálja, hogy miről kell mesélni.

És színházban nem voltál? Nem. Egyszer se? Nem. Soha, sehol? Az anyja szemit, nem.

Három és fél hónapja készültem rá, hogy valami nagy színházi élménnyel nyitom meg előtte a deszkák csodavilágát. Mert látnia kell s látnom kell, hogy látja valaki először a deszkák koporsójában virágzó túlvilági életet.

Végre megjött, mint divinációra kiáltottam fel: Ezt kell Csibének először látni: Csongor és Tündét. Még a kritikákat is elolvastam s meglepetve konstatáltam, hogy ezúttal mindenki azt

írja, hogy ez a Nemzeti hivatása. És hogy szép és ragyog. Vasárnap estére két darab jegyet szereztem s előre féltem, mennyire fogok unatkozni Vörösmarty csodálatos szépségű mesejátékán, ha csak Csibe nem ad szórakozást.

Nem mondtam meg neki, hova viszem. Engedtem, hogy szombaton este aranydíjas tánckisasszony legyen belőle. Január 7-én beirattam ugyanis egy lágymányosi előkelő tánciskolába s február 6-án éjjel táncverseny volt, ahol egy arany-, két ezüst- és három bronzérem volt kitűzve. Pénteken még nagyon nevettem rajta, hogy meg akarja nyerni az aranyérmet. Hét este volt összesen táncban s odáig annyira nem tudott táncolni, hogy mikor októberben falun járt, nem mert elmenni egy lakodalomba, hogy ő nem fog ott báméskodni, nem tud táncolni. Hát, hadd tudjon, ne szégyelje magát. De mikor harmadszor volt táncon, azzal jött, hogy neki azt mondták a tiszték, hogy maga mit beszél, maga nem harmadszor van tánciskolában, hanem talán harmadik kurzuson. A szakaszvezető tiszték.

Ha megnyered az aranyérmet, olyan ajándékot kapsz, amit nem is álmodol, mondtam neki s láttam, hogy fellángol az egész arca s valami elszánt lobogás ütött ki rajta.

Másnap reggel, vasárnap délelőtt tizenegykor találkozózt adtam neki a Gellérthegy alatt, a hídfőnél. Abszolút pontos volt. De lesütött fővel jött le a villamos kisszakaszos homlokzatáról.

- No, aranyérmes kisasszony, hol van kitűzve az aranyérem?

- Sehol sincs, az anyja szemit, csak harmadik díjat nyertem. De azt se kaptam meg, mert nem volt elég érem és a fiúk elhappolták, a tanárnő néni azt mondta, hétfőre beszerzi.

Harmadik díjat nyert. Ettől egyszerűen elájultam. Lehetetlen. Tizennyolc pár volt s ő a harmadik díjat megnyeri. Egy harmadik díjat, az mindegy. Igaz, tele van muzsikával, száz meg száz sláger-dalt tud, ha egyszer megnéz egy filmet s abban van egy dal, azt ő kihozza, az az övé. Ilyen kis idegbolond tehetségeket nevel a mély proletariátus.

- Hát ma este elviszlek színházba.

Az arca mindig sápadt, a mama rosszul főz attól nem lehet meghízni, a szobában ugyan most csak hatan alusznak, de kályha nincs a szobában s a higany nem akar felmászni a nullafok felett, csak két-három létrafokig. De most lángba borult az arca s úgy nézett rám, egész zavaros pillantással: ennél nagyobb ajándékot nem lehet elgondolni: Csibe meglátja a színházat belülről.

Azt mondtam neki, este a Simplon-kávéházban találkozunk, pont hat órákor. Menjen csak be, üljön le és rendeljen haboskávét s várjon meg. Mikor félhétkor odaértem a kávéházba, - megmondtam neki, hogy lehet, hogy dolgom lesz és kések - már az utcáról láttam, hogy ott ül Csibe, a forgó ajtóval szemben, a ruhatárban, felső kabátban, sapkával sállal, mint egy kis cseléd, aki várja a gazdáját.

- Mért nem mentél be?

- Olyan sokan vannak, az anyja szemit. Szégyellek én magamba bemenni, mit gondol apuka, csupa kifestett nők jönnek ide...

Csakugyan nagyon sokan voltak, tehát egy levegősebb helyre mentem vele, a régi Rémibe, annak a purgatóriuma most sörcsarnok. No, mit eszik egy kis Csibe színház előtt? Kávét, vagy halkocsonyát? Természetes, hogy kocsonyázott halat.

De, mikor elhozták, a pincér mentegetőzött, hogy még nincs eléggé megfagyva a kocsonya, de azért az jó... Csibe soká s megrendülve nézte a libegő kocsonyát... Rendkívül kényes evő... Mint minden proletár... Itt tudniillik kiderül, hogy a proletár éppen olyan ember, mint a

bankár... Valamennyien rossz gyomrúak és ha csak nem farkaséhség hajtja őket, amikor a ló-hugy is jó a kerékvágásból, azonnal megrémülnek a kövértől, vagy akármitől, ami gyanusnak látszik. Nagyon édes volt ahogy szegény kis Csibe nem akarta visszautasítani s alkudozott a gyomrával, hogy beveszi-e?

- Nem muszáj, Csibe, cseréljünk - s elvettem a kocsonyát előle s átszervíroztam a kávéért neki.

De ezzel se volt teljesen kibékülve, mert kávéért már eredetileg sem kívánt. Engem azonban más érdekelt:

- Most mondd meg őszintén, sose voltál színházban? Akkor mit képzelsz, milyen belülről egy színház!

Csibe felnéz: Azt én tudom, egy nagy terem és tele van padokkal s azon ülnek az emberek, mint a moziban... Van egy függöny, azt elhúzzák és bemondják, hogy most ki fog játszani... hát énekelnek és szereposztást, hogy egyiknek van egy szerepe és azt be kell neki tanulni. Beszélgetnek... Majd megnéznék engem most, tetszik tudni, miért? Hogy ilyen egyszerű vagyok...

Valami gyanus volt nekem, ez a gyerek túlsokat tud arról, mi a színház. Iskolába se láttál előadást? - kérdeztem.

- Én egyszer játszottam, - felelt - gyönyörű szép szerepem volt, a megfagyott gyereket játszottuk le és szerettek engem és énekeltem, mert jó hangom volt... egy kis gyereket felöltöztettek és lefektették és le volt takarva, az volt az árva gyermek, aki andalgott, mászkált, én meg dudoltam:

Egy árva gyermek andalgott, szívét bú tölti el... Benne van a könyvbe, most újra meg is tanulom végig, akkor bejön egy kisfiú és azt mondja nekem, mit énekelsz, Mariska? Ki jár ott künn a temetőn?... leoltottuk a gyertyát, nézd, itt jár egy kisfiú, akinek az anyja meghalt... Ki az? Már nem tudom, minek mondtuk, de azt tudom, hogy Pista volt. És énekeltek tovább és megvártuk, míg a kisfiú megfagy és akkor behoztuk és én szavaltam, hogy Feltámadunk, írta Lampért Géza, olyanok voltak benne, hogy hinnünk kell... Félre a panasszal... Még a pap is gratulált nekem, mert irtóztató hosszú volt, irtóztató hosszú vers, tizenöt szakasz is volt benne.

- Hát akkor elmegyünk a színházba.

A ruhatárban már folyton néztem az arcát, de semmi különös: ennél szebb ruhatárat látni a moziban is.

De mikor bementünk a baloldalon elől, a földszintre, a kivilágított kupola minden csillagfénye visszaverődött a kis Csibe arcán. Szemmelláthatóan meg volt döbbenve. Felülmúlta a szoba a várakozását.

Nem valami templomi áhitat volt ez benne. Csak a meglepetés, a váratlanság, hogy ekkora a terem. S úgy örültem, hogy tele volt. Ez a Vörösmarty azért száz év múlva is lefőzi a maiakat... Milyen csúnya lenne, ha egy ekkora üresség volna körülöttünk, ahogy a klasszikus előadásokon szokott lenni. Baloldal ötödik sorban ültünk le, második és harmadik szék. Csibe körül-körül bámészkodott, de nem is bámészan, nézett. A szeme szúrósan nézett körül s végre hozzám hajolt: s azt kérdezte s majd elájultam az örömtől, hogy ilyet tudott kérdezni:

- Apuka, hol fognak itt játszani?

Nem ismerte föl, hogy a vasfüggöny, függöny: azt úgy fogadta el, mint falat. S mikor később még mindig a hátteret keresi, nyilván, hogy hol bújtak meg a színészek, a fal már elkezdett mozogni, ment fölfelé s eléggé fent volt, mikor ő visszapillantott s egész elszégyelli magát:

- Már mozog.

Aztán újra csak a színház zsúfolt nézőterét nézi:

- Háromemeletes ez?... az anyja szemit, milyen meztelen nők vannak ott.

Felnézek, hát roppant komoly páholyközönség. Mit is keresne meztelen hölgyközönség a Csongor és Tündében.

- Hol vannak?

Rámnéz:

- A szobrok.

Van benne humor.

Végre gongütés, szétmegy a függöny s én a hetedik emeletről pottyanak le: egy majdnem modern hivatali helyiség van a színpadon s a jó Matány, mint irodaszolga, hogy kerül be a Csongor és Tündébe? A fene egye meg, rájövök, hogy itt tévedés van, nem Vörösmartyt játsszák. Szerencse, hogy a Csibe nem tudja, mi a különbség. Komolyan néz, mint egy öreg-asszony, kicsit zavaros az expozíció. Végre bejön Bajor Gizi, nagyon elegáns a kis bordó-barna kosztümjében, nagyon kedves a felcsapott szélű kis kalapja és az első mosolya, mikor a virágokat elhelyezi a papírkosárban.

- Ez Bajor Gizi, - súgom Csibének.

Kis idő múlva visszasúg:

- Ki az?

Szinte valószínűtlennek látszik... De igenis, vannak a tengernek mélységei, ahova még a legszebb színésznők legédesebb híre sem hatol le. S ebben a mélységben egyre nagyobb tömegek élnek... Minden méter lefelé megszázszorozza a lélekszámot.

Egyszer valami olyat játszanak, ami kellemetlenül hasítja a hátamat: bejön egy nagyon elegánsan öltözött úriasszony s azt hazudja Bajor Gizinek, hogy ő mosásból és súrolásból tartja fenn magát és a kisfiát, de egy hét óta mintha elvágták volna, semmi kereset sincs s ma már kenyeret se tudott adni a kisfiának. (Bajor Gizi rögtön kinevezi fölámptaoltogatónak.)

De nézem a Csibét, a szeme elkezd könnyezni, fel kell emelnie a kezét, hogy letörölje a könnyet, s csak úgy pereg. Már bejött Jávor s ő már nevet, de a könnye még hull. Ezt úgy mondták azelőtt: ördög veri a feleségét, esik eső és süt a nap.

Borzasztó szerencsétlenség az a daraboknál, hogy a közönség már annyiszor volt színházban. Csibe az igazi közönség: első értékben vesz mindent: a szívével nyílik ki a fény felé.

Felvonásközben azt mondja: Csokor nincs?... aztán:

- Egyszer megnézi apuka, hogy táncolok, majd ha leteszem a vizsgát, május 1. Az ott fenn drágább hely?... az anyja szemit, hát itt nem úgy van, mint a moziban?

A második felvonásban azt említik egy úriasszonyról, hogy egy cseléd se bírja ki nála két hétig, - akkor meglöki a karomat.

- Szép az a Bajor Gizi, csak nagyon festett. Jávor Pál még annál is jobban ki van festve. Nekem meg festetlen az arcom. Még fiatal a Bajor Gizi? Biztosan nem szenvedett annyit az életben, mint én... Ő itt fixfizetést kap? Én azt hittem, csak akkor kap fizetést, ha játszanak. Jó élete lehet, jó heverő élet... Mikor dolgozik?... Most is?... Ez munka? Az anyja szemit...

Felvonás végén megkérdem: Megértetted, mi történik?... Azt értettem, hogy Bajor Gizi meghódítja Jávor Pált.

A második közben már elfogulatlan. Kritizálja a ruhákat, Rodostó-utcai szemmel bírál. Milyen csúnya a zöld blúz a feketéhez... ilyen áttört ruhát nem vennék fel, még az is meglát-szik, hogy el van szakadva fent a kombinéja... Apunak az ilyen tetszik? Nekem nem, minden bűét, báját mutogatja...

Aztán legnagyobb meglepetésemre azt kérdi:

- Hol van a páholy?

Szóval egy tizenkilencéves lány éppen olyan naiv, ha először találkozik a dolgokkal, mint az ötéves.

S kérdi:

- A színésznőnek a férje is csak színész?... Nem?... Orvos is el mer venni színésznőt?... Az anyja szemet, nem félti? Hát ez úgy csókolózik, hogy ha kimennek, akkor is folytatják és megesik a bibi.

Lassan az összes probléma felmerült előtte, ami világteremtése óta hozzá van fűzve ehhez a foglalkozáshoz, de a lényeg csak akkor jön elő, mikor színház után megvacsorázunk.

No az anyja szemet, szól, mikor a színházból a szabadba kilépett s kihúzza magát: *mán láttam a színházat is*. Ilyet én is tudnék: bájosan kihullatni a papírt a hónom alól.

A bécsiszelet közben azt mondja: Édes az a színház, de mindig hallottam, hogy szép, most megláttam... Nagyon el voltam azért csodálkozva, mert nem ilyennek gondoltam, nem gondoltam, hogy ilyen díszes belől...

- Melyik szebb, a színház, vagy a mozi?

Gondolkozva felel: A színház játék, a mozi, az igazság.

- Mert nézze apuka, ez csak olyan illegetés, ez csak fantázia, mert nézze, én nekem van ám szemem, én megfigyeltem, hogy azok a falak csak papírból vannak és csak rá van festve, de a mozinak el kell menni a városokba és a hegyekbe és mindenfelé, hogy a valóságot lekapják. A színpad azért jobb, mert magyarul jobban beszélnek, meg lehet érteni, de a mozi igazabb... Zavaros olajjügyek... az történetesen szép volt, hogy egy anya bemegy és a gyerekéről beszél, akinek nem tud kenyeret adni, de akinek olyan szép fekete ruhája van, az nem megy be, meg nem is eresztik be ilyen könnyen az embert, de ez nem baj, hanem a többi zavaros, zavaros. Azok a tanácsos urak kérem, az nem igaz, hogy úgy szaladgáljanak a székért és magukat minden percben meghazudtolják, elsősorban egy komoly városi tanácsos tiszteletben tartja magát, fantázia, fantázia... Hogy Jávor Pál olyan könnyen ugrik be az ablakon egy úriasszonyhoz, azt ő csak úgy álmolta, zavaros, zavaros. Én jobban hiszek a regényekben is, mint a színházban, mert egy olyan hosszú könyvet nem lehet és nem szabad így felfűjni. Egyszóval én nem tudom magamat ebbe a három filmes kis darabba beleképzelni, fantázia, fantázia... Részben van benne igaz, mert a protekció még a dédunokáját is betenné. A táncban is láttam, hogy aki az első díjat kapta, annak vót a legszebb ruhája, ezüst cipő és arannyal szőtt, de a háta szeplős vót, mintha rühes lett volna, de a bírák közt az egyik bíró nagyon protekciózott neki... És az is igaz, hogy Bajor Gizi jó, ha elmegy a hivatalból, mert nőnek nem kell okosnak lennie, minél butább, annál jobb, mert ha sokat tud, nagyon nyeltes és az urával szemben ő akar okos lenni, fölényesebb és nem lehet kibírni, de azért csak fantázia ez az egész. Fantáziázni én is tudok, úgy elgondolok valamit, nem bírok elaludni és olyan hülyeségek jutnak eszembe, hogy csuda.

LÁTOGATÁS A MULTBA

Kis fehér vászonruháját vette fel Csibe, piros gombok, de nem azok a lázítóak, ahogy az áruházban volt, hanem egész diszkrétek. Már április elseje óta nem látta mamát, a papát, Icut, Micát és az egész Rodostó-utcát. Muszáj volt elköltözni tőlük, mert abban a vásárban nem lehetett tanulni s ő le akart vizsgázni, az anyja szemit.

Most, hogy a vizsga sikerült, - de sikerült ám az első polgáriból, meg a másodikból s kétheti vakációt kapott, most van ideje, elmegy a mamához.

Szinte különös volt, mikor leszállott a Horthy Miklós körtéren és elindult a Duna felé, a Rodostó utca irányában. Most nem volt sár, inkább por volt már és egész multja eszébe jutott; de sokat gyalogolt itt éjjel haza munka után, s folyton várta, mikor üti le valami csavargó. Végre meglátta a házat, messze kint a városon, a vasúti töltés mellett. Minden úgy van, mint volt, a kertészetek virulnak, kis fabódék éppen olyan ócskák.

- Még itt laknak Szekér Fábján úrék?

A házfelügyelőnének kivillantak az arany fogai. Nem szólt egy szót sem, de látni lehetett rajta, hogy megismerte Csibét, de nem szólt, mert biztosan rosszba van most a mamával és azt meg látja, hogy ő jóba.

- Még itt, - csak ennyit mondott ajkbiggyesztve s elfordította a fejét. Még bosszantotta Csibét, hogy mért ilyen felvágós vele szemben, láthatja, hogy új ruha van rajta, új kalap, minden új, csak a kis ernyő nem.

Egész kényelmesen ment fel a lépcsőn az ötödik emeletre, nem erőltette meg magát. De sokat kellett mászni ezen a lépcsőn; most első emeleten lakik, de úgy, hogyha az ember felér az emeletre, akkor megint földszinten van. És a felső földszinten két hatalmas leander, tele gyönyörű rózsaszín virággal.

Jóreggelt, - az ajtó nyitva volt, végre-nyitva, a gyerekek vasárnapi ruhában, kipucolva állottak bent és nem mertek rárohanni Csibére, olyan idegen volt ebben az új ruhában, pedig csak tíz pengő hatvan filléres kis vacak, de ebben még nem látták s nem tudták, szabad-e még mindig csibézni?

Csibe csak nevetett és már látta a mamát, ahogy kilépett valami csoda slafrokban, olyan tarka, új, hogy majd lerepült az egész ötödik emeletről. Na, valami csoda.

Kezet nyújtott és nevetett.

- Jaj, Rózsika, de jó azért, hogy eljött - s a mama összehúzta a száját kicsire, még ráncos is lett körül a szájaszéle.

- Az anyja szemit, - mondta magában Csibe - még nem is tegez.

- Milyen szép tiszta itt minden - felelt rá.

Nagyon mulatott rajta, milyen jó, hogy előre telefonált. Csak most érezte meg: hogy rohant ész nélkül a fűszereshez a mama, mikor ma reggel a telefonhoz hívatta. Még önkéntelenül le is nézett a mély kútba, a sötét udvarba, hogy ordított fel a fűszeres, hogy »telefóón«... még a gyerekek is mind lefutottak és mind akart a Rózsi nénivel beszélni. Rózsi. Nem is Csibe. Még nem is merik neki azt mondani már, hogy Csibe. És magázzák. Nézd csak, most búvik elő a koszos Mica, aki a nagy sértegető volt és kezetcsókol. Jézus Mária, mi lett ebből a világból, hogy ez így megalázkodott, ez a komisz, hüj, de sokszor megverhették ezt, mert miatta mondott fel és ment el a házból...

Egész zavarba kell jönni, mindenki oly néma és tiszteletteljes, még csak két és fél hónapja, hogy a legrondább cudarkodások közt élt itt s most meg úgy fogadják, mintha egy más-világbeli szellem jelent volna meg köztük. A bárónét fogadták így, mikor egyszer felkereste a kis keresztlányja miatt, Bibike miatt, őket.

- Tessék besétálni, - invitálta a mama.

- Hát ez mi? - kiáltott fel Csibe. A kis előszobában gázresó és mellette, már ami fért a sok ajtótol, székeken az edények. - Mi ez?

- Tudja, a konyhát kiadtam. Rózsika, az embernek meg kell minden garast nézni.

Csibe nagyot lélegzett. Hüj, hányszor mondta, hogy a konyháját nem piszkítja be azzal, hogy valaki aludjon benne, mikor ő a télen, már a tanulás miatt, ide költözött ki, na, igen, meg a férfilakó miatt, mikor először vettek fel ágyrajárót. Vajjon ki lakik most ott, hogy még az edényt is kihurcolkodták?

- Gyerekes anya, - dünnyögte a mama - két gyereke van, hát hely kell neki, meg ura is van.

Ilyen átalakulás! Meg kell örülni! Gyerekes anyát venni fel. Ezt soha nem tette volna fel a mamáról, hogy idáig süllyedjen.

- És mit fizet?

- Húsz pengőt, - dünnyögte a mama. - De gyerünk be.

Ő maga ment előre, a mama. Ahogy Csibe utána megy, érzi, hogy a kis Ica hozzáúrolódik egész testével. Erre ő megfogja a kislány fejét és lehajlik s megcsókolja. A gyerek mind a két karjával felkapaszkodik rá. Mekkora nőtt két hónap alatt és milyen sovány. Rettenetes sovány, ahogy megöleli, csak mint a botocskák, a karja, csontja mindenfelé s milyen boldogan néz az ő szemébe az anyja háta mögül s elönti a két ragyogó szemét a könny.

Ő is azonnal könnyes lesz, de nem akarja mutatni s már a másik percben el is ájul: a szobában, az ő díványán egy kisbaba van pólyában és kacag.

- Hát ez? - kiált fel. - Mama, maga lebabázott?

- A rossz nehézség, - fordul el a mama dühösen - ide is felvettem egy gyerekes anyát... féléves gyereke van... ez e...

Csibe azt se tudta, hogy szédüljön el. Két gyermekest is felvett a mama. Itt el kell ájulni. A konyhába egy egész családot két gyerekkel s az egyetlen szobába, ahol ők öten laknak, még egy gyerekes anya a gyerekével. Nem tehetett mást, csak összenézett a kis Icuval s mintha ennek a szemében nagy szomorúság és szemrehányás lett volna az anya miatt.

- Igen, ura is van.

- Ennek is? Mit fizetnek?

- Keveset, a nyomorultak, hat-hat pengőt, a gyerekért meg semmit.

- Noná, majd még a gyerekért is.

Hüjhaj, már hét lélek lakik az ő helyén. Hét ember, mert a kicsi is emberszámot tesz. Még legjobban, mert ha rákezd, legnagyobb lármát csinál; milyen édesen nevetgél most.

A mama széket vesz elő s neki le kell ülni.

- Hát a papa hogy van?

- Fábján? Most nappalos. Bent van a helyén.

- Akkor magának most sok pénze van.

És számolgatni kezdi. Százhusz a papa fizetése. Nyolcvanat a konyháért, az kétszáz és negyvennyolcat a szoptatósék, kétszáznegyvennyolc pengő...

- Hát a Zsuzsira emlékszik-e még? - szól a mama a legnagyobb sebére emlékezve.

Hogy Csibe ne emlékezzen a Zsuzsira? Aki a papát megkóstolta? Hogyne emlékezne. Aki csókolózott a papával, mikor a spájazajtóból visszafordult a mama.

- Itt van a házban?

- Dehogyan van, innen kimarták, mert mindenki azt kérdezte, hogy ízlett Szekér Fábjánynak? Jó vót? Hát osztán elpályázott innen, de a nyomorult most meg ott keresett magának egy kocsi, ahol a papa van, a gyárban és mindennap bemegy, csak azért, hogy a papával lehessen.

Csibe összecsapta a két kis kezét s nyitott szájjal hallgatta a mama történetét, mert a Zsuzsi az kiadó.

De a mamának is hogy megnyílt a hangja. Már egy cseppet se tartóztatja magát. Az elébb még csak úgy nyöszörgött, mint a beteg béka; de megjött a hangja egyszeribe!

- Mit tudom én, mit csinál az urammal este, mikor jönnek hazafelé a réten keresztül, - sóhajtja dühösen.

- De mama! Hát ott annyian járnak, mit csinálhat vele? Meg aztán mit törődik ilyenekkel, nem eszi meg, kap maga is belőle.

- De hetykén beszél velem! Mit kapok; egy rongy, utolsó pacal ember lett belőle, csak kidobni a kutyáknak.

- Akkor meg mit sajnálja?

- Nahát, nekem ne kiabálja az a ronda, utolsó szemét, hogy megmutatja, hogy Szekér Fábjánynak elválasztja a feleségétől és ő lesz Szekérné.

Se vége, se hossza. Csibe mióta innen elment, mintha némák közé került volna, soha egy hangos szót, egy érdekes veszekedést nem hallott. Ahogy itt ült, kezében a napernyőjével, a kesztyűjével és a csomag cukorral, amit a gyerekeknek hozott s még nem volt érkezése a mama lármájától, hogy átadja, úgy hallgatott, hogy azt se tudta, hova legyen: itt minden a régiben van.

Most megzördült a cukor papírja és kiosztotta a gyerekek közt. Ezek mohón, csillogó szemmel borultak a térdére s még mindig csak nézték, nézték őt a fehér ruhájában, pedig igazán mi ez a kis vászon; de hát persze neki minden jól áll.

- Minek ment el, Csibe néni? - csacsogott Bibike.

- Lejött a szomszéd néni is, azt mondta, minek eresztették el, még a mamát is szidta. - mondta Icu.

- Igen, - mondta a mama - hogy a tenyerén hordta volna. Nagyon nehéz lett volna, megmondtam neki, nem bírta volna el.

Csibe csak nevetett, hogy milyen dühös a mama.

- És eljárunk dolgozni, - mondta Icu. - Tizenöt pengőt keresünk egy héten.

Csibe újra majdnem leszédült. Hát ez a mama mégis elkergette a két kis soványt munkába, nem hiába mondta nekik mindig, hogy: én a ti korotokban már dolgoztam, tük meg még most is ingyen zabáltok nálam... S mit dolgoznak?

- Tejet hordunk ki. Mindennap ötkor bent kell lenni a tejesnél.

- Jaj, mama, nem sajnálja? Nőni kell még ezeknek, nézze, milyen vékonyak, kivált Icu, mi lesz belőle?

- Á, mit, már most is csipkedik az utcán, a borbélyt is azon kaptam, hogy a kötényét cirógatta.

- Még csak ötödik osztályos. Megvolt a vizsga?

A gyerekek elhozták a bizonyítványt, milyen jó bizonyítványuk van s ahogy belenéz a Csibe, már fel is kapja a fejét, mert Mica egy olyan durranós pofont kapott az anyjától, hogy oda kellett nézni. Még védelmére se kelhetett, már az anyja mondta:

- Azóta ki se állhatom ezt a gyereket.

- Most ki se állhatja? Akkor meg rámoszította? Jobb volna, ha kímélné a szervezetét.

- Azt hiszi, ott nem eszik? Lop. Csak várom, hogy mikor viszik el Nosztrára.

De Mica megérezte, hogy Csibe néni javára beszél, ezért megfúrta a mamát:

- Még van egy lakó, - mondta alattomosan. - Ágyrajárós.

A mama meghallotta:

- Persze, hogy van. A fehér ágyat is ki kell adni. De az csak éccakára jön és hajnalban elmegy. Az is hatot fizet, mert törülközőhasználatra is van.

Csibe lehúnyta a szemét, kezdte újra összeszámolni, mennyi jövedelme van a mamának, 120, 200, 272, meg a gyerekek is 15-öt, 287 pengő.

- Magának 287 pengő bevétele van, mama.

- Irigyelnek is, de ma kihajítom az állásából azt a bitang házmesternét. Egy órákor jön a háziúr, lemegyek hozzá és kidobatom azt a cafrát.

És elkezdte mesélni, hogy be volt írva szombatra a mosókonyha és a házmesterné azt mondta, hogy el van romolva a víz, nem lehet mosni. Ő meg megleste és kisült, hogy valaki más mos. Erre aztán lement a bitanghoz és megmondta neki, hogy: az az úr, aki fizet!

- Úgy? - szólalt meg Csibe. - Azelőtt nem az volt úr, aki fizetett...

Csak úgy simán sértette meg s a mama úgy is tett, mintha nem értené. Csak fújta a magáét, hogy egy órákor jön a háziúr és kidobhatja ezt a silány viperát.

- És még milyen bosszút állott most is rajtam, rossz információt adott rólam a részletesnek, hogy én nem fizetem meg soha és az meg visszajött és elvitte a holmit.

Csibe csak ámult és bámult. Ez valóságos pokol. A kisbaba elkezdett bögni, meg kellett etetni és Icu magától, egyedül adott neki enni, kis kanállal rakosgatta a szájába a tejcskét.

- Itt maradok ebédre, megfizetem - mondta Csibe.

Nyolcvan fillér volt az ebéd ára, még jól emlékezett rá. Nyolcvan fillér volt a vacsora és negyven a reggeli. A vizes kakaó, amit sohase bírt megenni, inkább koplalt.

Nagyon jó ebéd volt, aki szereti; cseresznyelevel, szép rózsaszínű ebéd, meg utána spenót tükörtojással, egész nemzetiszínű és a végén még palacsinta is volt. Mindegy, Csibének már olyan kosztja van, ahol most lakik, hogy álmában sem kívánhat jobbat.

- De mért is ment el innen? - kérdezte ebéd alatt a mama.

- Mért? Hát tudja maga, míg itt voltam, mindig beteg voltam, azóta semmi bajom. Nem az én gyomromnak való a kétnapos főzelék, ebédre is nyolcvan, vacsorára is nyolcvanért... Meg itt soha nem is tudtam volna elkészülni a vizsgára, pedig karácsonyra a harmadik és negyedik polgáriból is le kell tenni. Rettenetes volt az itt, mama, az anyja szemit.

Milyen különös, hogy a mama semmit se szól. Azelőtt már kést fogott volna, hogy magába veri, mert nem bírta el az őszinte szót.

Egy órákor jön a háziúr, ezt meg kell várni.

- Most majd lefestem a bitangot, de már miket talál ki; ha valami leesik, beviszi a lakásába és nem adja vissza. A multkor a gyerekek leejtettek egy labdát. Micsoda, hogy ő nem is látta, meg a sárkefemet is eldugta, de bementem a konyhájába, úgy szedtem el tőle.

Evés közben kicsit megszeliidült, mégis másképp volt elfoglalva a szája.

- Emlékszik a kőművesre, amék olyan nagy betyár volt s mindig lány után futott? No az most megjárta, egy kislányt megkezdett és gyereke lesz tőle. - Nagyt nevetett. - Először az öccsére akarta ráruházni, de az azt mondta: Ha megkezdted, csak használd, a tied, én majd választok magamnak, - igen, mert ennek van egy özvegyasszonya és annak a pénzét akarja elszedgetni, de a kőműves nem fél, azt mondja, hagyja, hogy a lány beszéljen akárkivel, de ha egyszer úgy leli, hogy valakivel akár a lépcsőn, akár valahol négy szemközt szóbaáll, akkor azt fogja mondani: No, most mehetsz, mit tudom én, kié a gyerek.

Nagyon nevetett, tetszett neki, hogy az a kőműves ilyen legény, hogy ilyenek vannak a világon, akik semmibe se veszik a dolgot.

De Csibe csak tűnődve nézett rá; hogy tudott ő ilyeneken mulatni valaha. Most meg a lányt sajnálta, pedig sose látta. Mi történt, úgy elidegenedett ő ettől a világtól? Csak sajnálta ezeket, mint a betegeteket.

- Hát a papa beteg-e még?

- Még mindig nyitva van a sebe.

- Nyitva? Nem lesz ez valami fertőzés? Egészséges emberen a seb hamar begyógyul, ez meg három hónapja nyitva van akkor.

- Mit tudom én, mi baja van a Zsuzsijának, - morgott az asszony, akit egy cseppet sem zavart, hogy kislányai előtt beszél mindent.

A gyerekeket folyton küldte ki evés közben, de nem azért, hogy ne hallgatózzanak, csak hogy nem jön-e a háziúr? Sürgölődött nagyon, mintha már is kész volna benne a veszekedés. Nem is kérdezett semmit Csibétől, nem érdekelte, bánta is ő, csak arról szavalt folyton, hogy most kidobhatja a cifrakartont.

- Ha nem jött volna még el Csibe néni, már elmentem volna a nagybejelentőbe, hogy hol lakik... - suttogott a kis Icu - mert mi azt szoktuk tenni, hogy Micával ketten elindulunk délután a Dunaparton és minden házba bemegyünk és megkérdezzük, hogy ott lakik-e Csibe néni? Mi csak megyünk, megyünk és már egész a Margithídig eljutottunk.

Csibe csak elámult. Tudta, hogy szeretik őt ezek a gyerekek, de ilyet azért nem gondolt, hogy így felkutassák érte egész Budát és csakugyan Budán lakik, de hogy lehet megtalálni Budán valakit? Megcsókolta a kis Icu homlokát és biztatta, hogy csak egyen és hízzon.

- Itt a háziúr!

Hüj, a mama abba a percbe, mint a láng. Elkezdte magát rendbeszedni, felvett egy csiricsaré dirndli ruhát, még cifrábbat, mint a slafrokja és ment le. Ők mindnyájan a folyosóra állottak és várták mi lesz.

Látják, hogy a mama nagyon izgatott, de bekopogtat a házmesterlakás ajtaján. Kijön a háziúr.

- No, most megmutatom, - mondja a mama, hü haj, nagy hányivetien - hogy ki az úr a házban? Mert háziúr, én magának addig nem fizetek, míg maga nekem mosókonyháról nem gondoskodik.

- Hogy gondoskodjak én magának?

- Mit, még maga is ezt a piszkot pártolja? Amék a szeretőjével nyitattja a kaput éjfélután a harmadik emeletről? Mer nála hál?

Hüj, erre megszólal a házmesterné is:

- Maga utolsó rongy, maga lomha dög, már a gyerekeit küldi kenyeret keresni, maga meg csak otthon lustálkodik, bűdös húsért jár a vágóhídra...

A mama belevág:

- De az én lakásomba nem járnak a férfiak lovagolni, mint a magáéba...

És körül, fent, az emeletek folyosóin, hatalmas kacagás, mert a ház olyan szerencsésen van építve, hogy minél feljebb, annál jobban lehet érteni a szót. És mindenki itt áll, férfiak, nők, gyerekek a rácsfolyosón és tapsolnak és táncolnak a cirkusznak, csak éppen pénzt nem dobnak le.

A háziúr egy kitett széken hallgatta a két asszony vitáját, a bejelentett lopásokat, csalásokat a házbérrel, hogy aki a házmesterné szeretője, az nem fizet lakbért...

- Elég volt, asszonyok, már eleget röhögtem.

De a két asszonymak nem volt elég, csak most kaptak igazán egymás hajába. Kisül, hogy a bubit is meg lehet rázni. A lakók odafönn tapsolnak, mint a díjbirkózóknak és fogadni kezdenek, hogy melyik teperi le a másikat.

- Megájj, te utolsó piszok, - tápászkodik fel Szekér Fábjáné s az új dirndlit vizsgálja magán, hány helyen repedt el, - csak jöjjön haza, megmondom az uramnak!

- Az uraddal is jóba vagyok! - kiált a házmesterné s a lakók a hasukat fogják és nyerítenek. Ők is tudják, de eddig nem volt rá bizonyosság.

De Csibe nagyon sajnálja a szegényeket, s mikor végre a mama felcihelődik, leülteti, vizet ad neki és vigasztalja:

- Lássá mama, ha el nem megyek, én is halálíg így élek: ki tudja. Ott mintha némák közt lennék, soha egy hangos szó nincs, pedig azok nem keresnek ám 287 pengőt, csak százhuszat, abból élnek olyan szépen. No de már el is kell mennem, mit fizetek az ebédért?

A mama mélyet lélezett, sóhajtott, Micát pofoncsapta, akkor azt mondta:

- Egy pengő hús.

S a kis Csibe boldog volt, hogy egy pengő hús árán kiszabadult ebből a mély és sötét multból... Egy látogatás elég belőle... És ez itt mindig így megy.

CIGÁNYBÁL

A farsang gyönyörűen végződött. Már akármilyen is odakint az élet, túl a falun, túl az országon, túl a földgömb egész körén túl: idehaza, s a mi falunknak mégiscsak legnagyobb dolog a farsang. S pláne a farsang farka. És ez az idén kifogástalan végződött.

Pedig ez a vég rosszul kezdődött, mert az a szegény pápa nagyon rosszkor halt meg, a szombati álarcos bálát nem lehetett miatta megtartani, pedig ez lett volna a faluban az első álarcos bál, világ teremtése óta. No, nem baj, a pápának is csak meg kell halni egyszer. Szegény szívesebben halt volna meg bőjtben, - mert azzal is tovább élt volna, de ha nem lehetett. Mindenki el tud tölteni egy estét kellemes családi körben. Igaz, kicsit unalmas, mert mindenki táncolni szeretett volna.

Nagyon is összejöttek a bálók erre a három napra, úgy volt, hogy szombaton lesz a zártkörű iparos bál, vasárnap az álarcos bál, hétfőn a parasztbál. Mert minálunk az iparosok külön báloznak maguknak. Elkülönítik magukat a parasztoktól. Zártkörű bál. Igazán már úgy bának a parasztokkal, mint egy alacsonyabb fajjal. De aztán meg is bosszulta magát a dolog, mert a zártkörű iparosbál úgy sikerült, hogy összesen nyolc fiatalember volt, táncosnak, tizenhárom lány és hét anya. Ez volt a szigorúan zártkörű bál. Éjfélkor már el is mentek a fiatalember a fehér asztalokhoz inni s a lányok sértődve hazamentek a mamáikkal. Még a három sárgaság is, Veres asztalos három lánya, akik olyan sárga ruhában voltak öltözve, mint maga a cseppentett irígység.

Másnap aztán az álarcosbál már sikerült. Itt már jelen voltak azok az iparosok is, akik a zártkörűre azért nem mentek el, mert ott nagyon is magukban lettek volna. S eljöttek a parasztok is, de persze, csak a módosabbak. Az álarcosság ugyan nem nagyon sikerült, csak néhány vicces gyerek tett fel maszkát, azt is leütötték az orráról, hogy minek a. Elég álarcos volt, hogy a parasztlányok is földigérő selyem báli ruhát csináltattak. Nem is tudtak benne mozogni, pláne táncolni. De azért elég jól mulattak. No. Lehet mondani. Mulatság volt.

Hanem kedden este, a parasztbál!... Az igen. Ott mindenki jelen volt, szegény és gazdag. Olyan zsúfoltság volt, hogy csoda. Ott nem is lehetett mást táncolni, csak csárdást. Nem lehetett megmozdulni, csak helyben topogni. Csárdást még a heringek is tudnának járni a hordóban, ha állva volnának besózva és a fejük megvolna.

A pesti kisasszony, mert a sofőréknek volt egy pesti vendége, egy kisasszony, fekete taft selyemruhában, bubifrizurával és ragyogó temperamentummal, hogy a falusiak mind messze elmaradtak megette, - hát mondom, a pesti kisasszony nem is volt megelégedve, hogy még egy tangó se volt, vagy fox, vagy legalább valami keringő. Unalmas, mondta, folyton csak helyben járni.

A primás, aki imádta a pesti kisasszonyt, mert minden slágert tudott, mindent s még annál is többet, tanulni lehetett tőle. Hát a primás odasompolygott hozzá és azt húzta a fülébe, hogy:

- Tessék eljönni csütörtökön este a cigánybálba.

- Cigánybál? Az is lesz? Még azt nem is hallottam.

- Bizony lesz és pedig valami remek. Belépődíj semmi, a vacsoráért fizetni, semmi. Egyáltalán semmi fizetni való nincs, csak ha a bort akarják a vendégek fizetni.

A pesti kisasszonynak szöveget ütött a fejébe. Igen, de ő nem maradhat, mert holnap délig kapott kimenőt s neki már szerdán délben meg kell jelennie a fővárosnak azon a pontján, ahol a falusi mulatsághoz való aprópénzt keresi. Szóval egy bizonyos konyhában, no.

De a pesti kisasszonyok nem azért műveltek és lehet mondani raffináltak, hogy ilyen dolgokon túl ne tegyék magukat; a mi kisasszonyunk is, senki nem tudja hogyan s mint, de orránál fogva vezette Budapestet s már csütörtök délben újra itt volt Marcsa néninél, a sofőrnél, készen a cigánybálra.

Marcsa néni rém helyeselt neki s csakugyan megjelentek a háznál is a cigányküldöttek. Korom jött, a második primás, meg Bakcsi, a kontrás.

Nagyon mulatságosak voltak, nagyon józanok és ünnepélyesek. Nem volt a hónuk alatt a »szerszám« s egészen úgy néztek ki, mint igen előkelő iparos ifjak, vagy még ennél is több, mint valami hivatalnok urak. A pohár likórt elfogadták, meg is újráták s az ötödik pohárnál már megesküdték, hogy az egész farsang semmi sem volt ahhoz, ami ma este lesz a cigánybálon.

A bált nem a Nagyvendéglőben tartották, mert a vendéglős »alávaló komisz, jellemtelen bűdös paraszt«, nem akarta ingyen kiadni nekik a nagy termet. Pedig a cigányok fizetni nem szeretnek, csak azt szeretik, ha nekik fizetnek. De hogy jönnek ők ahhoz, hogy egész télen ingyen muzsikálnak s most, ha nekik egyszer kérem, egyetlen egyszer szükségük volna a nagy teremre, akkor meg pénzt kérjenek tőlük.

Bográcsnak, az öreg primásnak a lakásán tartották meg ezért a bált. Az utcai szobában, ahol Bogrács lakik a feleségével, meg a férjhez ment vagy megházasodott gyerekeivel. Az ágyakat kirakták, a gyerekeket szétosztották a rokonságba. A hátulsó szobában meg Korom lakott a feleségével, a tüdővész Korom, ennek mindegy, hogy alszik vagy nem alszik. Ő úgy is tud aludni, ha közbe hegedül, a felesége meg akkor is táncol, ha alszik, tüzesvérű a menyecske.

Este kilenckor érkeztek meg a pesti kisasszony és Marcsa nénije. A sofőr hosszú úton van, egészszhetes úton, csak szombat este jön meg, felőle lehet táncolni.

Mikor megjöttek, már az egész cigánysor mérges volt. Mert már mindenki enni szeretett volna. De míg a pesti kisasszony meg nem jön, Bogrács nem engedett senkinek egy szemet se falni, »ha a szeme kiugrik is.« Így aztán alaposan ellátták látatlanban a pesti kisasszony belét. No de megjöttek végre és annál nagyobb volt az öröm. Mingyán eszünk.

A kisasszony nem gondolta, hogy a cigánybálat igazán cigányok tartják. Ugy gondolta, hogy az csak neve a bálnak, de még ennyi cigányt együtt soha életében nem látott. Magyar nem is volt köztük csak kettő vagy három, itt volt Somogyi suszter, aki házigazda volt itt s szerette a potyát, meg Takaros, a bognár, aki a Somogyi suszter komája s szereti a bort. Ami már meg is látszott rajta. És néhány magyar asszony volt, akik a cigányokkal tudnak együtt lenni. Mindig vannak ilyenek.

Legelőször is enni kell, addig még csak elő sem vették a hangszereket. Kövér pörkölt volt, csak úgy úszott a piros zsírban a hús, a faggyú, meg az ökölnyi nokkedli.

- Én ebből nem eszek, azt mondja a pesti kisasszony, mer én még a legelőkelőbb vendéglőben sem eszem meg, ami kövér.

- Jaj, dehogy nem eszik aranyom, ezt a Sutyu felesége főzte, ilyet még nem evett a Herkó Péter se.

Biztatták, unszolták, meg kellett kóstolni legalább. A szobát azonnal megtöltötte a finom zabálás, a csámcsogás és a hersegés. Mindenki evett. Ennivaló volt rettenetes sok és étvágy még annál is több. De bor nem volt. Nem volt, mert senki se akart hozatni, mindenki csak hallgatott, senki sem ugrált, egy sem akarta megnyitni a bugyellárist. Már egy félórája ettek, még vizet sem ittak hozzá, de még kenyeret is alig, akkor észreveszi a pesti kisasszony, hogy itt semmi folyadék sincsen.

Felállt s a fekete szemek rávillogtak s szónokolni kezd:

- Tisztelt uraim, ki volna olyan kedves és ügyes, hogy elmenne valahová és hozna egy liter császárkörtét, meg egy liter rumot?

Hát azt nem lehet leírni, azt a tombolást, nevetést és örömet, ami erre kitört. Hemperegtek a férfiak és a nők és a fehér fogak úgy ragyogtak, mint a gyöngysorok. Ennél szerencsésebb találmányt el sem lehet képzelni. Hogy ezek a pesti kisasszonyok, milyen okosak »egyem meg a lelküket« az aranyosoknak, az édeseknek. Egy liter császárkörtét, meg egy liter rumot! Ennél szebbet még emberi fül nem hallott.

Bakcsi ugrott s vállalkozott az elhozatalra, Bakcsi, a hamis Bakcsi, aki olyan is mint egy bakkecske. Nyúlt a pénzért és már repült volna is, ha ketten is nem csatlakoznak hozzá, zenészek, ellenőrnek, vagy segítőnek, mindenestre készek a rendkívüli horderejű vállalkozásban résztvenni.

Erre feláll Somogyi suszter s jelenti, hogy másfél liter bor erejéig ő is beszáll. MÉR ÉPPEN másfél liter bor? Már a két litertől eltörött volna a keze? De a szívek kinyitak s itt is jelentkezett valaki, meg ott is, s hamarosan húsz liter borra kellett edényt keresni. De császárkörtét és rumot senki más nem rendelt, tehát a pesti kisasszony dicsősége rendíthetetlen volt és maradt.

Át is akarta venni a dirigálást és már rendelkezett, hogy vigyék kifelé az asztalokat, kezdődik a tánc.

Csakhogy az nem olyan egyszerű. Hogy lehetne addig kicipelni az asztalokat, míg étel van rajtuk. Étél az asztalon, az olyan súly, hogy mozdíthatatlanná teszi a bútort. Előbb meg kell enni, nem igaz, mindent, hogy más ne maradjon, csak az abrosz. Akkor aztán lehet vinni az asztalt. Kinek kell, a fenének, az asztal üresen.

Ehhez pedig csak idő kell. Most, hogy veszélyben forgott az étel, a tempó meggyorsult, s egyszerre mindenki kettőzött mohósággal harapott és rágott és nyelt.

Akkor pedig megjöttek az italok. A pesti kisasszonynak átszolgáltatták a két hatalmas palackot a likőrrel és rummal, a lelegegásabban s ő talpraesetten ezt csakugyan maga mellé állította, hogy majd akkor engedélyezi meginni, ha már lesz mire. Vagyis a bor után!

Istenem, de pompás vacsora is volt. Mindenki a füléig teleette magát s most ittak rá, mint a gödény. Tíz liter bor egy pillanat alatt eltűnt.

Most már mehetnek az asztalok.

Igen de, hiába ürült ki a szoba, az öreg Bogrács megátalkodott s mivel a ház is az övé volt, meg a tekintély is, tehát nem engedte elővenni a hegedűt és a többi zeneszerszámot.

Hiába könyörögtek neki, nem és nem. Nem engedélyezte. Ő volt itt valami törzsfőnök vagy mi, s az ő engedélye nélkül nem lehetett muzsikálni.

A pesti kisasszony is hiába csattogott és pattogott és lármázott és kacagott, semmi se használt.

De akkor csak odahajlik a kisasszonyhoz egy öreg cigányasszony, de a szeme ragyogott, mint valaha egész fiatal korában s azt súgja a kisasszony fülébe:

- Angyalom, drágaságom, rubintom, piros rózsám, kedves pesti kisasszonykám, megmondom én, hogy mi a baja az öreg Bográcsnak. Csak maga segíthet rajta, angyali szívem.

- Mondja csak meg, majd én ellátom a baját!

Az öreg asszony szemébe kacsintott a lánynak:

- Harapja meg! - mondta. - Harapja meg!

- Mi a fene?

- Harapja meg, mingyán hegedül... Ez ujan... Azt várja, hogy harapja meg akit szeret... Mindig is ujan vót...

A pesti kisasszony ránézett az öreg cigányra, aki kedvesen duzzogva, morogva ült magának és furcsán hunyorogva pislogott rá. Olyan kövér volt a húsa, mint előbb a bográcsgulyásban.

- Harapja meg, - suttogta a vén cigányasszony, - harapja meg.

A pesti kisasszony felkacagott, odaszaladt a vén prímáshoz, átölelte s beleharapott ennek a pofájába.

Micsoda... Ebben a pillanatban elnyílt a vén cigány, mint mikor kinyílik a bazsarózsa. Belebámult a pesti kisasszony arcába s nem győzött benne gyönyörködni. S míg a tömeg ordított és ujjongott, ő oly kimondhatatlanul gyönyörködött, hogy elcsordult a könny a szeméből.

Akkor felpattant s elkiáltotta magát:

- A hegedűmet!

Hozták. Azonnal rázendített s megindult a tánc. Megindult a tánczene, de a tánc még hamarább, mert ahogy látták az öreg Bogrács kedvét, már táncolni kezdtek a fiatalok.

Éjfél felé a pesti kisasszony utána ment Korom feleségének, aki a hátsó szobába ment be az ura után, mert az ura, Korom már elbújt aludni a kabátok és felsőruhák között s ott vackolta be magát.

- Hé Korom, kejj fő! - kiáltott rá a felesége - hé! ne aluggy, mer én mulatni akarok! Majd alhatol a koporsóba, most ne aluggy, mert kivágom a szemed. Mulatni akarok, hé Korom! mulatni akarok!!... a teremtésit az apádnak!...

A pesti kisasszony magasra emelte a két palackot és elkiáltotta magát:

- Likőr és rum keverve, asse rossz!

Már egész elfeledkeztek a vendégek a nagyszerű dologról, most körülvették a pesti kisasszonyt, aki rózsaszínű selyem bál ruháját hozta le a cigánybálra s most olyan volt, mint egy angyal a magasságokban.

Ez az angyal azonban nagyot nézett, amint belépett a táncszobába: ott látta a népet körben állva s a középben a földre volt fektetve a nagybögő, éppen letakarták fekete kendővel s arra még kabátot is terítettek, hogy a hasa meg ne fázzon.

Akkor a böggős Csupor kitárta karjait felette s énekelni kezdte:

- Rekvieszkáti páááce...

- Holnaptól kezdve a böjtben nem szabad hegedülni - súgta Bakcsi. Azért *temetjük* el a böggőt!

- Mit? - kiáltott fel a pesti kisasszony, - a lányok nem akarnak böjtben férjhez menni?...

REMBRANDT

A belváros legelőkelőbb mozijában most egy angol filmet forgatnak Rembrandtról. A híres pesti fiú csinálta, aki úgy bevágódott az angol fővárosban. Óriási pénz van beleölve. Szinte sok, hogy valaki ilyen bátran bánjon a pénzzel. Kosztümök, tájak, építkezések, tömegek nagyszerűen hozzák a kort s mennyi gond és válogatás után szedték össze ezeket a figurákat fejeket, hogy valóban mintha Rembrandt-táblákról léptek volna le. Egyszóval, amit csak ízlés, hozzáértés, ambíció és felfokozott pesti hóhemség csinálhatott, az itt mind jelen van.

Odanézek Csibére, aki elálmosodó szemmel bámul a vászonra.

- Nos?

- Unalmas - súgja vissza.

Szegényke, most kijutott neki a kísérletezésből. Tegnap este a Nemzetiben voltam vele, ahol Beethovent játszották. Most meg Rembrandtot kell néznie.

A mozi csaknem üres. Ugylátszik Pestnek ugyanaz a véleménye a filmről, mint Csibének. De mi lehet a baj? Már itt hozzáértésben s kultúrában a csúcson van a mai filmjátás.

Mikor jövünk kifele, Csibe csak megszólal:

- Ez azért, apuka, egy olyan félértelmes darab.

Meghökkenve nézek rá. Arcocskáját komolykodva húzza össze, az egész arcát, nemcsak a száját, szemét.

- Nem egészen értelmes... - s rázza a fejét. - Én nem tehetek róla, de én mindent észreveszek. Itt is, aki már tanult, mint én is, megérti, hogy mi az értelmes és mi a fél.

- No csak beszélj róla.

- Tessék nézni, ez az ember folyton csak fest, mindig tele van állvánnyal a szobája és mindig háttal van az állvány, az ember nem tudja, festett hát, vagy csak úgy tett, mintha festene. Csak egy képet láttunk, azt is csak alig. Hanem hogy a feleségét lefestette-e vagy csak mutatta, hogy festi, azt nem tudom.

Ez csakugyan tévedés a rendezőtől, vagy túlméretezett ravasz szándékosság. Lehet, hogy a rendező azért nem mutatott be egyetlen rembrandti képet sem, mert úgy gondolta, hogy mindenki ismeri őket s ez még magasabbra csigázza a feszültséget. De az is lehet, hogy azért nem vetített le Rembrandt-képet, mert attól félt, hogy akkor a Csibék azt mondják, hogy: ez az a nagy festő?

Mikor a divatos sörözőben ültünk, ahol igen jó konyha van, Csibe a legtökéletesebb elfogulatlansággal szemlélte a tarka, arannyal szótt falakat. Még sosem volt itt, de éppen olyan elfogulatlan volt, mint a Vak Macskában. A lágymányosi kiskocsmá talán még jobban feszélyezte, mint ez a túlzott előkelőség s ez a legmodernebb közönség.

Egyszer csak megszólal, kedvesen, közvetlenül: evés közben.

- Ne fessen egy darab képet se, ha nem tetszik nekik...

Aha, szóval foglalkoztatja a rembrandti sors.

- Ha én festő volnék és nem tetszene? Nem festenék egy darabot se, ha megpukkadnak se.

Most hogy védjem meg Rembrandtot?

- Festő volt, - mondom bizonytalanul - mit csináljon? Menjen vissza az apjához molnárlegénynek?

- Ment volna molnárnak, de nehéz volt a zsák... nem akaródzott az úrfinak... Vagy a második feleségének volt egy kis háza, kimentek volna és éltek volna ott.

- De nézd csak fiam, a festő nem pénzért fest, hanem azért, mert a festéssel valamit akar. Megörökíteni valamit, vagy az embereket megtanítani az igazságra, vagy valami nagyot és szépet alkotni.

- Én tudom azt, édesapám, - int le türelmetlenül a kis proletárlány - de hogy én azért örökítsek meg valamit, hogy kinevessenek?

- Nézd csak, Rembrandt tudta azt, hogy ezek kinevetik, de az nem számít, mert ezeknek az unokái, meg az unokák unokái száz meg száz év múlva csak imádni fogják és dicsőíteni.

- De az őrajta nem segít. Azok még meg se születtek.

- Ő nem a pénzzel törődött, hanem a dicsőséggel. Láttad, hogy a polgárörököt nem is akarta lefesteni, mert nem tetszett neki a pofájuk. De ha már megcsinálta, úgy csinálta meg, hogy tudta, hogyha ezek megsértődnek is, de a jövő tapsolni fogja.

- Az én kezem kisebb, mint az apukáé - mondta Csibe s a két kezét összemérte. Heves gesztikulálásomban ahogy lecsaptam az öklömet, az ő kis keze éppen mellette volt.

- Hát persze, - morogtam felfortyanva a gyerekes gondolatkapcsoláson - az én praclim akkora, mint a te hátad.

- Nem is igaz, - húzta el nevetve most nemcsak az orrát, hanem az egész testét s fellest rám, hogy haragszom-e?

- Szóval te nem éltél volna úgy, mint Rembrandt.

- Nem én.

- Te olyan képeket festettél volna, ami tetszett volna az embereknek.

- Olyan én. Kihívót festettem volna, mindenféle meztelen képet. Hegyes csöcsit neki, az anyja szemit, azt megvették volna. Szabad ebből a süteményből enni?

Néztem a gyereket. Ennyi hozzáértés, ilyen szimat. Ha ez festőnek születik, ennek lett volna sikere. Ez még soha tárlaton nem volt, képeket nem látott, csak a Világlapban s ilyen jól tudja, mi kell az embereknek.

- Nézze csak, ez a nagy hal, hogy néz kifele - s rámutat a dekoratív célból felállított halas medencére, ahol a sütni való halak nyüzsögtek. - Az kijönne onnan, ha lehetne, hogy néz szegény kifele. De az orra már le van kopva. Ugye az moha? Rámohosodott a víz a hátára... Az anyja szemit: nézze csak apuka, tavaszi kosztüm... Ez a két nő már tavaszi kosztümben jön ide, este...

Őszinte csodálat volt az arcán. Annyira meg volt lepve, hogy nem is irigykedett, csak elámult: még a hölgyek bundát viselnek a kora tavaszban. De én nem voltam hajlandó belemenni a tavaszi kosztüm-kérdésbe:

- A kettő közül melyik volt a nagyobb örült? A Beethoven vagy a Rembrandt?

- Bétóven. Mért? Mert az tombolt és ordított, de ez nem ordított, csak szomorkodott és mindig csak festett. És ha ez a bétó azt játszotta volna, ami az embereknek tetszik és a rembri azt festette volna, akkor jól élhettek volna mind a ketten. Hogy ver a szívem megint.

Minden pillanatban van valami kis baja, folyton sajnáztatja magát, de közben a szeme a kosztűmös nőkön van, akik most találták meg némi odisszea után a társaságukat, a zöld és lila színekben végre beültetődnek. Nem lehetetlen, hogy Csibének ettől ver a szíve.

- Nem mennél ilyen emberhez feleségül.

- Nem ám, mert buta.

- Ha te Hendrikje lettél volna, nem maradtál volna vele.

- Nem. Vagy tanácsot adtam volna neki, hogy ne csak festeni, festeni, tovább, hanem olyat, ami az embereknek tetszik.

- Ha ő olyat festett volna, ami *azoknak* tetszik, ma nem is ismernék a nevét, ma nem tetszene.

- Apuka!... nem azt kell nézni, mert az rajta nem segít. Nem azt kell festeni, ami száz év múlva fog tetszeni az embereknek, hanem amiből ő élhet.

- Nem érted, hogy valaki fizetés nélkül is tehet szépet és jót?

Rám néz, hogy igazán haragszom-e, de ő egy olyan ember, aki soha senkitől nem ijed meg, ha valamit igazságnak tart. Őt darabokra vágthatják és a lakáskiadóé ordíthat, ahogy a torkán kifér, ő nem is tudja azt, hogy van pillanat, amikor már el kell hallgatni.

- Megértem, - mondja fölényesen, anyásan, megnyugtatta engem, a csacsit, aki ilyen egyszerű dolgot nem tudok felfogni, - de az neki nem ér semmit. Mintha én idejárnék ebbe a boltba, én kitakarítanék, vagy kiszolgálnék, de fizetést nem kapnék. Lenne nekem abból hasznom?

- Ebből még lehetne, mert ha látják, hogy szorgalmas vagy és ügyes, a végén csak szerződ-
tetnének és fizetnének.

- De az ellentéteket vegyük: én itt dolgoznék és nekik nem tetszene és ha én mégis csinálnám, ők a végén kidobnának. Mint ezt elárverezték és senki se hagyta magát lefesteni és vett egy koldust és azt festette. Nem volt neki felfogása, hogy ej, kezdek valamit, valami mást, ami jobb és szebb és tetszik és pénzt adnak érte és tiszteletet, de nem, ő csak dolgozott, dolgozott és nem lett semmi eredménye, koplalt és úgy élt, mint egy koldus és a végén adtak neki jószívűségből öt forintot, hogy vegyen kenyeret és húst és ő szaladt a boltba és az egészen festéket vett.

Már únja a dolgot, hogy annyit kell nekem magyaráznia ilyen egyszerű ostobaságról s nem megy a fejembe, mert most is tovább piszkálom:

- Hogy érttessem meg veled, fiacskám, hogy vannak emberek, akiknek nem számít a pénz. Lelkesen, szentül és boldogan dolgoznak s észre sem veszik, hogy koplálnak, míg a nagy célt szolgálják, ami a lelküket betölti.

Csibe a szeme sarkából kacsint, rám pillant:

- Hát akkor csak csinálja, - szól s egy narancsot kezd hámozni - a saját bőrét viszi a vásárra, azért azt hiszem, egy kicsit korai a kosztűm, csak azok veszik, akiknek nincs tavaszi kabátja.

A KIADÓ JEGYZETE

A *Csibe* Móricz Zsigmondnak első olyan műve ebben a gyűjteményes kiadásban, amely eddig könyvalakban nem jelent meg.

A novellák javarészt a Pesti Napló közölte 1936 őszétől 1937 nyaráig. Kettő közülük a Pester Lloydban jelent meg, egy (*Csibe csipog*) a Szép Szóban, egy, a leghosszabb, »kis-regény« alcímmel Az Est 1937-i Hármaskönyvében (*Pesti kislány falun*), kettő pedig (*Csibe színházban volt* és a *Cigánybál*) kéziratban maradt meg.

Hogy maga az író is önálló kötetnek szánta ezt a novellasorozatot, tanú rá az a hagyatékában talált lista, amelyen megjelöli a novellák sorrendjét is. A kiadó dolga sem lehet más, mint hogy egykötetbe sorolja ezeket a novellákat, amelyeket a főhős, vagy ahol ő nem szerepel név szerint, legalább a környezet azonossága kapcsol össze; de különben is mindegyiket az írónak egyazon szándéka fűti át, hogy azoknak az életét mutassa be, akik *a város peremén* laknak.

Egy még eddig ismeretlen Móricz-művet adunk át a nyilvánosságnak, illő tehát, hogy elmondjuk fogantatásának és keletkezésének körülményeit.

Móricz Zsigmond 1936 nyarán pesti, fővámtéri lakásából, átköltözött Budára, ennek is arra a fertályára, amelyet a népnyelv régtől fogva Lágymányos szép nevével illet. Ez a Lágymányos egy közigazgatásilag pontosan meg nem határozott terület: átmenet a Gellért-hegy déli lejtőjén virító kertes villanegyed és a Déli-vasút töltése mentén egészen Kelenföldig és Dunáig húzódó, ritkásan beépített, üres telkektől ásító, jórészt gyárimunkások lakta proletárnegyed között. S ahogy területileg átmenet az úrinegyedből a proletárba, lakói szerint is az. Házai régi bércaszárnyák, köztük újak is, úgynevezett »társas-házak« és sok földszintes kicsi ház. Javarészt kispolgárok lakják: kistisztviselők, altisztek, nyugdíjasok, de gyárimunkások is, akik éppen a nagy bércaszárnyákban zsúfolódtak össze. Itt, Lágymányoson, ismerte meg, az író, vagy mondjuk helyesebben: itt választotta ki magának a sok közül Csibét, a kültelki proletárlányt, a *nagy elbeszélőt*, aki aztán elmondta neki az életét s ebben egyúttal vallomást tett a kültelki proletár-sorsról is. Németh László Móricz Zsigmondról írt könyvében nagyon helyesen állapítja meg róla, hogy »egy másik Joó György ő, egy másik nagy kibeszélő, akit csak hallgatni kellett... Csakhogy Móricz Zsigmond nem volt fagyos riporter, aki kiszedi »kútfőiből« az anyagot és továbbáll. A mások élményében ő elmerült, lelkében újra átélte: a maga szenvedéseként viselte«.

Való igaz: a *Csibe* nem egyszerű riport-sorozat, hanem egy majdnem kerekké szerkesztett nagyarányú regény megannyi töredéke. Írói szándéka szerint pedig még ennél is több, mert Móricz Zsigmond ebben a könyvben nagy, részletes, de ugyanakkor összefoglaló freskót akart festeni egy olyan világról, amelyet ugyan eddig is ismert, de csak elvétve s alkalmoszerűen vallottak róla novella-hősei. A városi proletársorsról írandó könyvével ki akarta egészíteni a falusi proletárság minden rétegéről írt számtalan elbeszélését és regényét. De ugyanakkor egy időszerű kérdéshez, a városi proletárság kérdéséhez is hozzá akart szólni, hiszen Csibe történetei az *akkori jelent* festik.

Hogy ez a terv mennyire tudatos elhatározás volt benne, bizonyításként emlékezzünk meg egy cikkéről, melyet a Szép Szó József Attila-émlékszámába írt. (*Nagyon fáj*. Szép Szó, 1938. jan.-febr. szám.) Ebben az erősen lírai megemlékezésében, melyet közvetlenül József Attila tragikus halála után írt, elmondja, hogy akkor egy éve (tehát éppen abban az időben, amikor Móricz a Csibe-novellákat írta), a költő felhívta telefonon, hogy szeretne vele beszélni. Az első találkozón Attila nem jelent meg, elkésett, s a másodikra, hogy ne kelljen hiába várni rá, »hasznos időtöltésről« gondoskodott. Ugyanoda és ugyanakkor hívta azt a fényképészt, akit

»külön aknán bocsátott le a mély kútba, ahol a Csibe-problémák rajzoltak«. Éppen az első szállítmányt hozta ebből a világból... József Attila, mikor megérkezik, ebbe a képcsomagba néz bele rémülettel és azt mondja, hogy »ez az én életem... én »csibe« vagyok, apátlan-anyátlan árva, ebből a mélységből származom, és emiatt nagyon nehéz is nekem az élet«. Attila vallomása után az író elgondolkozik a proletár-sorson és többek között ezt mondja róla: »A proletárgyermek ott nyüzsög az utca porában, mint pondró a hordóban, a napon. De a proletárgyermekből nem lesz pillangó, csak proletár: elrontott emberi példány. Mert a proletár nem valami egységes típusa a társadalomnak... a proletár a félbenmaradt lény, akiből nem lett se paraszt, se gazda, se gyári előmunkás, se gondterhes kereskedőfőnök. Aki elért valahová, az már nem proletár, azt meg lehet nevezni műfaja szerint: éjjeli portás, vagy szén- és fakiskereskedő, vagy bádogos, vagy valami, aminek neve van, mert neve után adót fizet. A polgár ott állapodik meg, az adófizetés az ő stigmája. De a proletár, az a semmi... Most: ez a Semmi, ez megválthatja-e magát? Hogy lesz némely semmiből Valaki?... Ahogy Attila tovább vall neki, úgy látja, hogy: »A proletársors nem eresztette ki markából. Egy magasabb társadalmi szinten is a mélybe szorítva éltette... hogy egy pillanatra se szűnjön meg benne a tudat, hogy ő nem jogérvényes jelölt az úri huncutság síkján... Számomra ebben a beszélgetésben úgy alakult ki a költő lelkisége, hogy ő egy síkra vetítve éli a két létezést, a nincstelen elsodort proletárét és a diadalmas költőét«.

Egészen valószínű, hogy éppen József Attilának ez az őszinte vallomása (elmesélte neki egész életét) ösztönözte később az írókat arra, hogy Csibe gyermekkorából - amikor még Csőrének hívták, - regényt írjon, hiszen a két gyermek sorsa - állami árvák falusi nevelőszülőknél - teljesen egyforma. Ez a regény az *Árvácska*, mely szervesen nőtt ki a Csibe-novellákból.

Ennek a regénynek a látásmódja, mondanivalója és hangja mélységesen tragikus. Ehhez képest a *Csibe* aránylag derűs idill. De ezt a derűt maga a főhős árasztja szét környezetére, azokra, akikkel együtt élt, akik közül kinőtt. Mintha az író azt akarná példázni életével, hogy a proletár-sorsban is van egyéni megváltás.

Láttuk, József Attila tragikus sorsából azt következteti, hogy nincs. Ahogy azonban Csibe életét figyeli, hiszi, reméli, hogy mégis lehetséges, hiszen ennek a fiatal lánygyereknek ösztöne ép, derűlátása természetes, egészséges és biztató. S hogy mennyire megvan benne már az osztályöntudat is, világosan kitűnik vidéki barátnőjénél tett rövid látogatásából (*Pesti kislány falun*). »Csodálkozása« a neki annyira szokatlan zsírosparashti életen nemcsak naívságából fakad, hanem a városban szerzett tapasztalatából is, ahol a kispénzű, küzdő proletár, minden baja ellenére, okosabban és emberibben él. Megvan benne a szegényember közös sorsának éber vállalása, az *egysorsúak összetartása*. (*Hurcolkodás*.)

Összefoglalóul: a *Csibe* Móricz Zsigmond hatalmas írói művében külön, új fejezet.

Megiratásának ideje (és formája szerint is) az író két vallomástevő nagy regénye, *A boldog ember* és az *Életem regénye* közé esik. Jelentősége ezeknél nem kisebb, még akkor sem, ha »anyagából« nem regényt írt, hanem egymással összefüggő novellákat. Ha közéjük számítjuk az *Árvácskát* is, együtt: monumentális.

S abban is új és különbözik Móricz minden más művétől, hogy eddig is gazdag nyelvébe, bár igen csinján, de látható élvezettel beolvasztotta azokat a stíluselemeket: fordulatokat, szavakat, melyeket a pesti, kültelki csibésznyelv kínált fel neki. És ő ezeket nem külön hitelesítő jegyekként aggatta rá elbeszéléseire, hanem csak ott használta, ahol jellemeznek is valamit: helyzetet, alakot, egyszóval azt az egész szövevényes életet, melyet egy lágymányosi proletárlány »csipogott« el neki.